T. C.

İstanbul Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

SOSYAL MEDYADA ANNELİK KİMLİĞİ BAĞLAMINDA KULLANILAN AÇIKLAYICI REPERTUARLAR VE ÖZNE KONUMLARI

Handan COŞKUN

2501120748

Tez Danışmanı

Dr. Ögr. Üyesi Göklem Tekdemir Yurtdaş

İstanbul 2018

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı	:	HANDAN COŞKUN	Numarası	:	2501120748
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı	:	Psikoloji Anabilim Dalı	Danışmanı	:	Dr. Öğr. Üyesi Göklem TEKDEMİR YURTDAŞ
Tez Savunma Tarihi	:	26.07.2018	Saati	:	13:30
Tez Başlığı	:	" Sosyal Medyada Annelik Kimliği Bağlamında Kullanılan Açıklayıcı Repertuarlar ve Özne Konumları "			

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
3- PROF. DR. SEVİM CESUR		kabul
2- DR. ÖĞR. ÜYESİ GÖKLEM TEKDEMİR YURTDAŞ	Tekdemir	Kabul
3- DR. ÖĞR. ÜYESİ UMUT ŞAH		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
5- DOÇ. DR. İLKNUR ÖZALP TÜRETGEN		
6- DR. ÖĞR. ÜYESİ BAHAR TANYAŞ		

ÖZ

SOSYAL MEDYADA ANNELİK KİMLİĞİ BAĞLAMINDA KULLANILAN AÇIKLAYICI REPERTUARLAR VE ÖZNE KONUMLARI

Handan Coşkun

Eleştirel Söylemsel Analiz yönteminin kullanıldığı bu çalışma, Türkiye'de sosyal medya bağlamında annelik kimliğinin kadınlar tarafından inşasını söylemsel kaynaklar olan açıklayıcı repertuarlar ve özne konumları ile ele almayı amaçlamıştır. Bunun için ilk olarak Facebook ve Instagram kanallarında yer alan fenomen anne profilleri ve annelik gruplarında paylaşılan gönderiler ve bu gönderilere gelen takipçi yorumları incelenmiştir. İkinci olarak birbirinden farklı özelliklere sahip 5 anne ile yarı yapılandırılmış mülakat yapılmıştır. Mülakatların ses kaydı alınmış, bu kayıtların yazı dökümleri yapılmış ve incelenmiştir.

Sosyal medya incelemesi sonucunda "bireysel annelik", "kadın-erkek eşitsizliği üzerinden annelik", "yeterince fedakârlık" ve "yetersizlik" olmak üzere 4 açıklayıcı repertuar elde edilmiştir. Özne konumları olarak da fenomen anneler için "duyurucu, öğretici, aydınlatıcı, yol gösterici, nasihat edici ve rol model olarak alınabilecek kişi" konumları tespit edilmiştir. Fenomen annelerin takipçileri için ise "fenomen annenin öğreticiliği, aydınlatıcılığı, yol göstericiliği, nasihat ediciliği, haber vericiliği ve örnek rol modelliğini kabul edenler ve kabul etmeyenler" şeklinde özne konumları tespit edilmiştir.

Mülakat yapılan katılımcı annelerin konuşmalarında ise "öngörülemeyen annelik", "denge kurma olarak annelik " ve "bireysel değişim olarak annelik" olmak üzere 3 açıklayıcı repertuar tespit edilmiştir. Belirlenen özne konumları ise "zahmet çeken kişi" konumu ve "olması gerekeni olan kişi" konumu şeklindedir.

Çalışmada kadınların sosyal medyada etkileşimleri ile belirlenen repertuarlar aracılığıyla annelik kimliğini inşayı sürdürdükleri görülmüştür. Mülakatlarda yapılan konuşmalarda da annelik kimliğinin inşasında kullanılan açıklayıcı repertuarların sosyal medya bağlamında kullanılan açıklayıcı repertuarlarla benzeştiği ve farklılaştığı noktaların olduğu görülmüştür. Her iki bağlamda kullanılan özne konumlarının da benzeştiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Açıklayıcı repertuarlar, özne konumları, sosyal medya, annelik kimliği

ABSTRACT

INTERPRETATIVE REPERTOIRES AND SUBJECT POSITIONS USED IN THE CONTEXT OF THE MOTHERHOOD IDENTITY IN SOCIAL MEDIA

Handan Coşkun

This study aims to analyze the construction of motherhood identity by women in Turkey using critical discursive psychology's approach and its concepts such as interpretative repertoires and subject positions. For this, firstly, the messages that were shared on profiles of mothers who have become famous through their posts on social media hence called as "phenomena mothers" and of maternity groups on Facebook and Instagram as well as their followers' comments were analyzed. Secondly, semi-structured interviews were conducted with five mothers with different socio-demografic characteristics. Voice recordings of the interviews were collected then these recordings were transcribed verbatim and analyzed as well.

As a result of the analysis of the data consisting of social media posts, four interpretative repertoires; "individual motherhood", "maternity through equality between men and women", "sufficient sacrifice" and "inadequacy" were obtained. In terms of subject positions, the "phenomena mothers" was determined positioning themselves as "persons who can train, instruct, enlighten, guide, advise others and act as role models". For the followers of these mothers on social media, the subject positions were determined as "persons who accept these characteristics described above and role model positions of "phenomena mothers".The results of the analysis of the interviews revealed three interpretative repertoires, "unpredictable motherhood", "motherhood as maintaining equilibrium" and "motherhood as personal change". The identified subject positions were "the person who take great pains" and "the person becoming her ought self".

In the study, it was determined that women continued to construct their motherhood identity through the repertoires determined by their interactions in the social media. The interpretative repertoires in construction of the motherhood identity used by participants who were interviewed compared to the interpretative repertoires used in the social media data were both similar on some aspects and different on other aspects. However, the subject positions used in both contexts didn’t differ. The results were discussed in relation to previous studies on motherhood, self-presentation on social media.

Keywords: Interpretative repertoires, subject positions, social media, motherhood identity

ÖNSÖZ

Öncelikle tez serüvenim boyunca desteğini ve katkısını hiçbir zaman esirgemeyen, konu seçiminde özgür bırakıp güvenen, güler yüzü ve anlayışlı tavrıyla her zaman motive eden değerli hocam ve tez danışmanım Dr. Göklem Tekdemir Yurtdaş'a

Zihin açıcı fikirleri ile katkı sunmaktan geri durmayan, zorluklarla karşılaştığımda cesaretlendirici konuşmaları ile yılmama izin vermeyen gerçek dost Ar. Gör. Sümeyye Yıldırım'a,

Bazı akşamlar erken uyuyarak bana çalışma fırsatı veren kızım Meryem Sena'ya en kalbi teşekkürlerimi sunuyorum. Çalışmamı yavrusunu yitirmiş, kucağı boş kalmış tüm annelere adıyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZ……....iii

ABSTRACT…….v

ÖNSÖZ……..vii

İÇİNDEKİLER……viii

TABLOLAR…….....xi

GİRİŞ……1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1.Kimlik ve Annelik Kimliği…….....3

1.2.Sosyal Bir Kimlik Olarak Annelik……....4

1.2.1.Türkiye'de annelik kimliği……..10

1.2.2. Annelik kimliğine dair farklı kültürlerde gerçekleştirilen çalışmalar.....14

1.3.Bilgisayar Aracılı İletişim ve Sosyal Medya……17

1.4.Söylem ve Sosyal Medyada Kimlik İnşası..……..……..26

1.4.1.Bilgisayar aracılı etkileşim ve sosyal medyada kimlik kuruluşu…29

1.5.Araştırmanın Amacı ve Kapsamı…….31

İKİNCİ BÖLÜM

2.1.Yöntem……..33

2.2.Örneklem……...35

2.3.İşlem……..40

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1.Sosyal Medya Veri Analizi……...42

3.1.1.Bireysel annelik repertuarı……..42

3.1.1.1.Kendine has özelliklerle kendi istediği ve yapabildiği kadar anne olmak……..43

3.1.1.2. Yaradılıştan kaynaklı biricik annelik……...46

3.1.1.3. Uzman görüşüne karşı içgüdüsel annelik…….50

3.1.2. Kadın-erkek eşitsizliği üzerinden annelik repertuarı…….55

3.1.2.1.Bebek bakımıyla ilgili rolün aynileşmesi: Babanın anneleşmesi/ anne-babalar……..56

3.1.2.2. Çocuk sahibi olma kararında söz sahibi olan kadındır: Anne kadındır……...59

3.1.3. Yeterince sevgi ve ilgi, yeterince zaman, yeterince zahmet: Yeterince fedakarlık ……...64

3.1.3.1.Yeterince sevgi ve ilgi……...64

3.1.3.2.Yeterince emek\zahmet: Çocukları için yeterli olan anne…….66

3.1.4.Yetersizlik repertuarı……..……71

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1.Mülakat Veri Analizi……76

4.1.1.Öngörülemeyen annelik repertuarı……..76

4.1.2. Denge kurma olarak annelik repertuarı……..79

4.1.3.Bireysel değişim olarak annelik……..81

4.1.3.1.Merhamet…….82

4.1.3.2.Esneklik……83

4.1.3.3.Özveri-fedakarlık……84

4.1.3.4. Bir kadın olarak tamamlanma……85

4.1.3.5. İhtiyatlı olma……...85

TARTIŞMA VE SONUÇ……...87

KAYNAKÇA...…….103

EKLER……..116

TABLO LİSTESİ

Tablo1. İncelenecek Gönderilerin Belirlenmesinde Kullanılan Anahtar Kelimeler…….35

Tablo2. Gönderilerin Belirlenmesi İçin Taranan Sosyal Medya Profilleri ve Gruplar……36

Tablo3. mülakat yapılan annelerin özellikleri……40

Tablo4. Araştırmada Belirlenen Açıklayıcı Repertuarlar……..42

GİRİŞ

İnternet ortamı kişilerin tıpkı gerçek hayatta olduğu gibi bir araya geldiği\karşılaştığı ancak gerçek hayattan farklı olarak bir araya gelmenin\karşılaşmanın çok daha fazla sayıda insandan oluşan bir "kalabalıkta" gerçekleştiği bir ortamdır. Bu karşılaşmalarda da gerçek hayat karşılaşmalarında olduğu gibi bir iletişimin doğması beklenir. Ancak gerçek hayatta doğan iletişimden farklı özelliklere sahip bir iletişimin doğacağı da muhtemeldir.

Bu tez çalışmasında internet ortamında gerçekleşen iletişim sosyal medya kanalları bağlamında gözlemlenerek incelenecektir. İnceleme yapılırken odaklanılacak konu "annelik kimliği" dir. Coulter (2010), anneliği tanımlarken basitçe çocuk sahibi olan kadın tanımlaması yapmanın zor olduğunu ifade eder. Tanımın içine birbiri ile ilişkili toplumsal değerler ve roller de girerek daha geniş ve karmaşık bir hal alır(akt:Akça, 2015). Kadın için birincil kimliklerden biri olarak kabul edilen ancak tanımlama ve anlamlandırma safhasında ise kadını bir karmaşıklık içinde bırakan bu zorlu kimlik, kimlik konusu etrafında çalışmayı hedefleyen bir araştırmacı için açıklanmaya muhtaç karmaşık noktaları ile cazip bir konu olarak ifade edilebilir.

Annelik kimliğinin sosyal medya bağlamında çalışılmasının da bu tez çalışmasının araştırmacısı için iki temel sebebi vardır. Birincisi, sosyal medyanın bulunduğumuz dönemde gündelik iletişimin vazgeçilmez bir aracı olarak görülmesidir. Bu araç, "gündelik yaşam pratikleri içerisinde giderek yaygınlaşan bir oranda kullanılmakta ve kullanıcı sayısını her geçen gün arttırmaktadır; toplumsal yaşamın bir parçası ve hatta kimi durumlarda bu yaşamın dönüştürücü öznesi olarak konumlandırılmaktadır."(Göker, 2015: 394).

İkinci olarak, sosyal medyada kullanıcı kişiler bu iletişim ortamında bir araştırmaya konu olduklarını\olacaklarını dikkate almayarak yazılar

yazmakta, yorum geliştirmekte ve fikir beyan edebilmektedirler. Bu anlamda sosyal medya annelik kimliği çalışılması amaçlanırken kişilerin daha serbest olduğu, yeni ancak yaygın bir bağlam sunmaktadır.

Sosyal medya kullanıcıları bu bağlamda iletişim halindeyken benlik ve kimlik üretimini de sürdürmektedirler (Göker,2015). Annelik kimliğinin de anneler sosyal medyada iletişim halindeyken bizzat onlar tarafından üretilmesi ve inşası araştırmacı için yeni bir pencere açar. Bu pencere, kadınların annelik kimliğine dair açtıkları kendi penceresidir.

Bu araştırma sosyal medya paylaşımları temelinde kadınların bizzat kendi inşa ettikleri annelik söylemlerini analiz etmeyi amaçlamakta, annelik kimliği ile sosyal medyada var olan "fenomen anneler"(sosyal medyada fenomen olmuş anneler) ve onların takipçilerinden oluşan kadınların etkileşimini kaynak olarak kullanmaktadır. Araştırılması hedeflenen konunun bütüncül bir şekilde ele alınması için öncelikle konuya dair kuramsal açıklamaların ayrıntılı ele alınışı ile söz konusu olacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. 1.Kimlik ve Annelik Kimliği

Kimlik; kişinin kim olduğunu tanımlayan özellikleri, sosyal ilişkileri, rolleri ve grup üyeliklerinin bütünüdür. Kişinin hem geçmişine dair, hem içinde bulunduğu andaki halini yansıtan hem de gelecekle ilgili beklenti ve öngörüleri içeren bir zamansallığı vardır(Oyserman ve James, 2012). Kişisel kimlik ve sosyal kimlik olarak benliğin iki alt kavramı olarak ele alınır. Kişisel kimlik kişisel özelliklerinizdir, kişisel davranışlarınızdan ortaya çıkar. Kişisel ilişkilerimizden sorumludur (Arkonaç, 2008). Sosyal Kimlik ise kişilerin dâhil oldukları grup özelliklerine göre belirlenen kimlikleridir.

Sosyal Kimlik Teorisine (Tajfel ve Turner, 1979) göre üyesi oldukları gruplara göre kendilerini tanımlayıp sınıflandırırlar. Üyeliklerini belirleyen kendilerini ait hissettikleri sosyal kategorilerdir. Bu sınıflandırma sonucu kendilerini yerleştirdikleri grupla özdeşleşirler. Sosyal kimlikler bu özdeşleşme ile oluşur. Bu, benlik algısının grup üyeliğine yüklenen değerden kaynaklanan parçasıdır.

Kişi birden fazla sosyal kimliği sahipken bulunduğu ortama göre bunlardan bir ya da birkaç tanesine bürünür, bu anlamda sosyal kimlik bağlamsaldır (Demirtaş, 2003). Örneğin bu çalışmada annelik kimlik olarak incelenecek ve anneliğin anneler tarafından karşılıklı üretildiği bağlam içinde nasıl ortaya konulduğuna bakılacaktır.

Annelik aynı zamanda bir rol kimliği olarak da kavramlaştırılabilir. Mead'e göre (1934), kimliğin bir parçası olarak roller başkalarının bizden beklentilerine uyum göstermek ve davranışlarımızı buna göre ayarlamaktır. Birey toplumsallaşmanın sonucu olarak birçok rol üstlenir ve bu rollere göre dünyayı değerlendirir. Kişi karmaşık sosyal durumları okur ve hangi hareket biçimi uygunsa ona göre davranır. Aynı zamanda başkalarının kişiden

beklentilerine uyum göstermek ve davranışlarını buna göre ayarlamakla da roller şekillenir (akt: Özkalp ve ark.,2004).

Stets ve Burke (2000) kimlik ile ilgili çalışmaların "Sosyal Kimlik Teorisi" ile beraber mutlaka "Rol Kimliği Teorisi'ni de vermesi gerektiğini söyler. Tez çalışmamız için bu tavsiye bir hayli önemlidir. Rol Kimliği Teorisine değindikten sonra neden önemli olduğu üzerinde durabiliriz.

Sosyal Kimlik Teorisinde kategori ve gruplar nasıl temeli oluşturuyorsa Rol Kimliği Teorisinde de temel kavram "rol" kavramıdır. Rol kimliği teorisi bir rolün performe edilmesi üzerinden açıklamalar yapmıştır. Buna göre kişiler gruplara rol kimliği ile mekanik bir bağla bağlanırlar (Stets ve Burke,2000). Kimliğin önemli bir yönü ile ilişkili herhangi spesifik bir rol, bireyi kendisine uygun davranmaya eğilimli hale getirir. Birey kimliğini doğrulamak için bu eğilimi göstermek zorundadır (Burke ve Tully, 1977) ve bu rolü uygun bir şekilde performe etmesi onu mekanik bir şekilde gruba ait hale getirir.

Rol kimliği teorisi mekanik bir bağla bağlanan grubu birbirine benzeyen bireyler kümesi olarak nitelendirir. Gruptaki faaliyetlerin her biri benzersiz ancak birbiriyle ilişkilidir. Grup üyeleri grup için anlamlı olan şeyleri kendi bakış açısıyla görür ve gruptaki etkileşim şartları müzakere edilerek oluşur (Stets ve Burke, 2000: 228).

Bu açıklamalar ve tanımlar bize annelik kimliğinin bir rol kimliği olarak ele alınabileceği fikrini verir. Anne olması kişiyi annelerden oluşan bir gruba annelik rollerini performe etmesi ile dahil eder. Çocuk sahibi olunan andan itibaren ya da hamilelik döneminde ya da belki daha anne olmaya niyetlenmekle birlikte grupla bağ kurulacak şekilde rolün gerekleri uygulanır. Rol Kimliği Teorisi tam da bu fikri verdiği için önemlidir.

1.2.Sosyal Bir Kimlik Olarak Annelik

Kişinin birçok rol üstlendiği bilgisine daha önce yer verilmişti. Bu rollerin kesiştiği durumlardan bahsetmek mümkün olabilmektedir. Cinsiyet

rolleri ve annelik rollerinde bir kesişim söz konusudur. Cinsiyet ve annelik rol kimliğinin kesişimi bizi toplumsal cinsiyet rollerine başvurmaya sevk eder. Toplumsal cinsiyet yaklaşımına göre, fiziksel özellikleri farklı olan kadın ve erkeğin toplumsal hayatta sergilediği roller de farklılaşmaktadır. Cinsiyet rolleri, farklı sosyalleşme yaşantıları ve bu yaşantılara uygun başarılı rol performansları ile şekillenir ve kalıcı hale gelir (Schmitt, 2003). Kadınlar için ilk akla gelen toplumsal cinsiyet rollerinden biri "annelik" rolüdür.

Annelik, kadın kimliği bağlamında yer alan birçok toplumsal rollerden biridir. Ancak annelik rolü, diğer rollerle eşit konuda değildir. Bu rol öne çıkan ilk roldür. Çünkü annelik; yaşadığımız dönemde kadınların önceki dönemlere göre daha az sayıda çocuk dünyaya getirmelerine; biberonlar, hazır bezler gibi kolaylıklarla bebek bakımını daha az zaman ayırarak ve daha az zahmetle sürdürmelerine rağmen bu dönemde bir rol olarak daha çok vurgulanmaktadır (Şişman,2017). Çocukla ilgili her şey annenin annelik rolü ile alakalıdır. Örneğin çocuğun beslenmesi konusunda anne bizzat kendi annelik rolünü merkeze koyarak değerlendirme yapmaktadır. Çocuğun beslenmesindeki eksik ve yanlışları kendi rolü ile açıklamaktadır. "Her şeyi yemeyi öğrenmeleri benim hatam.", "Onlara daha iyi beslenmeye yönlendirmeliydim." gibi ifadeler kullandıkları çalışmalara yansımıştır (Fischler, 1986: 960).

Annelik rolü ayrıca müstakil bir rol olarak da tanımlanmaktadır (Şişman, 2017). Diğer rollerden türeyen faaliyetlerin içine yedirilmemektedir, örneğin kadın kimliği altında ifade dilmesine rağmen bu kimlikten türeyen faaliyetlere içkin olarak ele alınmamaktadır.

Toplumda biyolojik özellikler vurgulanmasına gerek kalmadan dahi anneliğin tüm "normal" kadınların özel bir cinsiyet rolü olduğu fikri mevcuttur ve bu öğretilir (Uluğtekin, 2002). Hatta kadınlar tarafından da içselleştirilmiş olduğu düşünülebilir. Celalettin Vatandaş'ın yaptığı araştırmaya göre(2007) erkekler için en "kadınsı" iş "çocuk hastalanınca çocuğa bakmak" şeklindedir. Aynı araştırmada hem çalışan hem de

çalışmayan kadınların kendi ifadelerinden yansıyan, kadına göre "kadınsı" işlerin başında yine annelikle bağlantılı roller vardır: Çocuk hastalanınca çocuğa bakmak, çocuk için yemek hazırlamak ve çocuğu giydirmek gibi(40-41).

Şişman (2017) anneliğin biyolojik bakım yönü zayıfladıkça duygusal ve psikolojik açıdan daha fazla vurgulanarak karşımıza çıktığını söylemektedir. Sever de (2015) bunu destekler şekilde annelik rolünün toplumsal yapı tarafından doğrudan duygularla ilişkilendirildiğini belirtmektedir. Sever'e göre bu ilişkilendirme gereklidir çünkü anneliğin aynı zamanda bebek bakıcılığına da indirgenmemesi gerekmektedir. Buna göre annelik, kadın için "normal" olandır. İçgüdüseldir, çoğunlukla bir öğrenme gerektirmez. Kadın annelikle ilgili sıkıntılar yaşasa da buna katlanır ve çocuğunu memnuniyetle kabul eder. Çocuğuyla gebeliğin başından itibaren anneliğini her koşulda devam ettirecek bir duygusal bağ kurar.

Annelik ile ilgili birçok farklı temsil ve söylem aynı anda kullanımda olabilir. Siyaset, medya ve popüler kültür "annelik alanındaki" bu söylemleri kendi içinde kullanır. Medyada işlenen annelik modelleri, yine medyada sunulan anne bedenleri, çocuk bakım trendleri, çocuk bakımı için işten ayrılan anneler olgusu, anne bloglarının hepsi anneliğe dair farklı söylemlerde yer bulan parçalardır. Siyaset özellikle 2000'li yıllarla beraber anneliği gündemine yoğun bir şekilde almış ve kendi siyasi söylemin uygun yönleri ile kamuoyuna sunmuştur. Türkiye dışında Amerika, Kanada ve Birleşik Krallık'ta "annelik savaşları" başlığıyla tartışmalar gündeme gelmiştir. Bu savaş çalışan anneler ile çocuklarına kendisi bakan annelerin değerleri, tercihleri ve bu tercihlerin sonuçlarına dairdir. Böylece çalışan anneler ile evde çocuk büyüten anneler farklı kimliklerle çatıştırılarak annelikle ilgili bir medya söylemi beslenmiştir. Bu savaşın beslediği söylem daha sonra da seçim kampanyalarında kullanılmıştır olmuştur (Öztan, 2015).

Medyada oluşan annelik söylemlerinin kimliğini "çalışan anne" ve "çalışmayan anne" kimliklerine ayrıştırarak kurulduğu Deirdre ve

arkadaşlarının(2003) doğurganlık çağındaki kadınlara hitap eden iki dergiyi inceleyerek yaptığı çalışmada da görülmektedir. Çalışmaya göre bu çalışma temelinde yapılan kimlik ayrıştırması, çalışan anne ve çalışmayan anne ile ilgili mitler kullanarak yapılmaktadır. Çalışan anne kimliği için beklenilenin aksine; meşgul, kabahatli, çocuklarını ihmal eden, sıcak ilişki kurmayan negatif mitleri desteklenmemektedir. Ancak çalışmayan anne kimliği için; ezilmiş, yalnız, sıradan şeylerle ilgilenen negatif mitleri desteklemekte böylece annelik söylemi bu çekişme sırasında hızla biçimlendirilmektedir.

Türkiye'de annelik üzerine kurulan söylemlere baktığımızda, siyasette de kadınlarla ilgili meselelerde anneliğin en önemli başlıklardan biri olarak ele alındığı görülmektedir. Kadınlar ile annelik kimliği üzerinden tanımlayarak bir ilişki kurulmuştur. Medyada da durum buna benzerdir. Annelik konusu özellikle bazı medya kanallarında kadınlıkla beraber ele alınan olmazsa olmaz konulardandır. Bu kanallardan en önemlisi televizyondur. Televizyonda kadın fedakar anne, iyi bir eş olarak işlenir. Annelik söylemi fedakarlık teması üzerinden kurulur (Akbulut, 2004).

Akça (2015), "Annelik Savaşları"nın sergilendiği bir televizyon programıyla ilgili çalışmasında anneliğin fedakârlık söylemi içinde nasıl sıkıştırıldığını göstermiştir. Yarışmacı kadınların anneliklerini yarıştırdığı programda kadınların çalışan-çalışmayan anne ile evli-boşanmış anne söylemleri üzerinden rekabet ettikleri görülmüştür. Çalışan annenin çocuklarına yeterli vakit ayırmaması üzerinden gerekli fedakârlığı yapmadığı, boşanmış annenin çocukları babasız bırakması üzerinden gerekli fedakârlığı yapmadığı, sorunlu evliliğine rağmen boşanmamış annenin de boşanıp çocuklarını mutsuz ortamdan kurtarmayıp onlar için bir işte çalışmaması üzerinden gerekli fedakârlığı yapmadığı programda çatışan söylemlerdir. Medyanın toplumdaki annelik mitlerinden devşirdiği bu söylemler anneliği ucu hep "fedakârlığa" çıkan çelişkiler arasında sıkıştırıldığını göstermiştir(17-19). Elçi'nin (2012) yaptığı çalışmada da kadın olmanın anlamı üzerine konuşan Türkiyeli kadınların "Çalışan anne ve "çalışmayan anne" çekişmesi ile örülü söylemlerin içerisinden konuştukları görülmüştür. Katılımcı

kadınların bir kısmının anne olmayı, kadın olmanın anlamını açıklarken gereklilik olarak verdiği bir kısmının da çalışan, kariyer sahibi, başarılı olmayı kadın olmanın gerekliliği olarak ifade ettikleri görülmüştür. Aynı zamanda ilk bu ilk grup kadılar çalışmakla ilgili istek ve özlemlerinin olduğunu, ikinci grup kadınların da anne olmakla ilgili baskılardan kurtulamadıklarını ifade etmişlerdir. Böylece söylemler arasında yaşadıkları ikilem açıkça gözlenmiştir (70-73).

Televizyon yayın akışının bir parçası haline gelmiş olan, popüler kültürü etkileyen ve popüler kültürden etkilenen reklamlarda da annelik söyleminin kullanıldığı araştırmalara yansımaktadır. Üstelik bu söylem çerçevesinde kadın iyi bir annelikle birlikte iyi bir eş olarak işlenmektedir. Hatta zamanla bunlara iyi bir iş yaşamına sahip kişi olması da eklenmiştir. "Çocuk da yaparım kariyer de" sloganı bu söylemlerin özeti niteliğindedir (Büyükbaykal, 2007).

Badinter'e göre (2011) kadının annelikle ilgili sıkışmışlığı bir yol ayrımına gelmekle sonuçlanmaktadır. Badinter'in sorduğu (2011), "Kadınlık mı? Annelik mi?" sorusu kadınlık ve annelik söylemlerinin arasındaki gerilime doğrudan işaret etmiştir. Badinter'e göre annelik ve kadınlık arasında bir tercih dayatılmakta, bunun için de "ideal anne" aracı kullanılmaktadır. Kadının annelik süreçlerinde emzirme başta olmak üzere bakım pratiklerinin çoğunu doğal yöntemlerle gerçekleştirmesi beklenmekte ve bu yönde bir ideal anne söylemiyle kadın üzerinde baskı kurulmaktadır. Hatta emzirmek anneliğin niteliğini belirlemektedir: "İyi anne emziren annedir" (sf. 78). Ancak bu profesyonel iş hayatında olan kadın için kolay değildir. Hem çalışmaya devam etmek hem de çocuk sahibi olmak için doğal olmasa bile bakımı kolaylaştırıcı yöntem ve araçlardan yararlanması gerekir. Böylece ya anne olmaya ya da çalışan bir kadın olmaya karar vermesi yönünde baskı altında kalır. Kadınlıkla ilgili başka konularda da yol ayrımlarına denk gelmek zorunda kalır.

Sever'in (2015), Elisabeth Badinter'in yukarıda bahsettiğimiz çalışması ile birlikte Tina Miller'dan "Annelik Duygusu: Mitler ve Deneyimler" ve Corinne Maier'den "No Kid" üzerinden yaptığı karşılaştırmalı okuma çalışması da annelik konusunda dışarıdan anneye dayatılanın izini sürmek açısından oldukça yol göstericidir. Çalışmaya göre kadınlığın, yukarıda yer verdiğimiz ve yine kendisine ait olan anneliğe dayalı "doğal" tarife dayanarak, "anne olmak ya da olmamak" kriteri üzerinden şekillendirildiği belirtilmiştir (sf.73).

Anne olmayan için özgürlüğüne düşkün, rahat, bencil, erkeksi gibi farklı sıfatlar; anne olanlar içinse çoğu zaman bu sıfatların karşıtları olan mutaassıp, sorumluluk sahibi, olgun, eğitimsiz gibi sıfatlar devreye sokulmaktadır. Bu iki taraflı sıfat bombardımanı içinde "annelik kimliği" tekrar tekrar üretilmektedir. Üstelik bu üretimde bizzat kadınlar aktif roller üstlenir. Kadınların kendi aralarında anne olmak ve olmamak üzerinden kendilerini sınıflandırmaları, bir alt basamakta anne olanların kendi aralarında kendilerini "geleneksel anne-modern anne" üst çatısı altında tekrar sınıflandırmayı beraberinde getirmektedir.

Sever'in yaptığı okumaya göre yeni sınıflandırmada; eğitimli anne-eğitimsiz anne, çalışan anne-ev hanımı anne ayrımına yer verilmektedir. Ancak üretilen annelik kimliğinde bu sınıflandırmaların hem geleneksel tarafta kalan bazı yönleri hem de modern tarafta kalan bazı yönleri tercih edilerek bir "ideal anne\makbul anne" kimliği oluşturulmaktadır. Böylece annelik kimliği her iki yönden de gelen sıfatları taşımış olur (s.76-80).

Buna göre üretilen annelik kimliği sahibinden, çocuğu için her şeyin en iyisini düşünen; modern annelik bağlamında "en ileri tıbbî ve pedagojik bilgiyi kullanan ", başka bir kadından yardım almadan çocuğunu büyüten ancak iş ve sosyal hayatı ile kişisel bakımını da ihmal etmeyen anne olmasını beklenir. Aynı zamanda geleneksel annelik bağlamında normal doğumu tercih eden, çocuğunu biberon kullanmadan emziren, çocuğunu bakıcı veya kreşe başvurmadan büyüten anne olması da beklenmektedir.

Genel olarak iki temel fikrin öne çıktığını ve annelik kimliğine dair söylemleri şekillendirdiğini ifade edebiliriz.

Birinci olarak annelik kimliğinin kadınları kategorize eden ve anne olmayı tercih etmeyenler kadar edenlerin de üzerinde baskı yaratan bir içeriğinin olduğu ve bu kimliğe bağlı olarak modern ile geleneksel özellikleri bir arada barındıran bir "ideal anne" söyleminin inşa edildiği bunun da tüm kadınları etkilediği ve ikinci olarak, kadınların da kendi cinsleri içerisinde annelik kimliği bağlamında bir hiyerarşiyi ürettikleri fikri söz konusudur.

1.2.1.Türkiye'de Annelik Kimliği

Anneliğin toplumsal cinsiyet rolleri ile ele alınması birçok noktaya açıklık getirmektedir. Ancak acaba annelik rolünü şekillendiren, kadınların kendi bakışlarına doğrudan etki eden başka bir etmen var mıdır?

Bu soruya Güler 2007'de yaptığı bir çalışma ile "kişilik özellikleri" cevabını vermiştir. Yani kadınların kişilik özellikleri, annelik kimliğine dair sahip oldukları algıyı şekillendirmektedir. Kişilik özellikleri kendilikle ilgili algıyı şekillendirmekte, bu algı da farklı fonksiyonlar ile annelik algısını şekillendirmektedir. Bu fonksiyonlar içinde yeterlilik, rol doyumu ve rol dengeleme fonksiyonları çalışmamız için önemlidir. Kavramların tanımına sırayla bakacak olursak:

Yeterlilik; kavramı bir şeyi başarılı, etkili ve yeterli olarak yapmak için gereken yetenek olarak tanımlanır. Algılanan ebeveyn yeterliliği ise çocukla ilgili bir şeyleri yapmak için gereken ebeveyn yeteneği hakkındaki bireyin yargılarıdır (Güler, 2007). Anneliği merkeze alan çalışmalarda yeterlilik, olumsuz çifti ile beraber sık sık karşılaşılan bir kavramdır. Annelik rolünü "hakkıyla" yerine getirmede yeterlilik\yetersizlik anneliğe ilişkin açıklamalarda yer alıp almayacağı bizim çalışmamızda da üzerinde durulacak noktalardan olacaktır.

Rol doyumu; ebeveynlik açısından; hem ebeveynlik rolünden doyum hem de çocuk ile ilişkiden alınan doyum olarak tanımlanabilir (Güler, 2007)..

Rol dengeleme; Perry-Jenkins, M., Repetti, R. L., ve Crouter, A. C. (2000) tarafından sahip olunan rollerin dengeli bir şekilde bir arada yürütülmesi, ebeveyn, eş ve çalışan olarak kişinin elinde bulundurduğu rolleri etkili bir biçimde dengede tutması olarak tanımlanmıştır. Dengenin sağlanması ya da sağlanamamasının kadınların annelik tanımlarında nasıl ifade edildiği de bu çalışma açısından anlamlıdır

Rol doyumu ve rol dengeleme, bizzat annelik rolünün içeriğine ve annelik rolünün değerine dair söylemlere katkıda bulunması açısından önemli kavramlar oldukları düşünülerek çalışmamızda kuramsal bir tartışma zemini oluşturacaktır.

Tüm bu fonksiyonlara bakıldığında kişilik özelliklerinin ebeveyn rollerine ilişkin yeterlilik algıları, rol doyumu algıları, yatırım algıları, rol dengeleme algılarının anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur(Güler, 2007: 107-120).

Annelik kimliğini kadının kendi algısı üzerinden incelemek annelik söylemini inşa etmede içeriden olanların söylemsel işçiliğini betimlemek anlamında önemlidir. Annelikle ilgili algılar ve bu algıları dışa vuran ifadeler kadınların aslında ne yapmak istedikleri ya da ne yaptıklarını da açığa çıkaracaktır. Tekrar ifade etmek gerekir ki çalışmamız sonucunda hangi sonuçlara ulaşırsak ulaşalım, Güler'in çalışmasını baz alarak değerlendirdiğimizde bunu kişiliği hiç hesaba katmadan değerlendirmek yeterli olmaz ancak bu çalışmada toplumsal bağlam ve kişiler arası etkileşimde rol ve kimlik tanımları öncelenmektedir.

Kadınların kendi bakış açılarının "rol dengeleme" üzerinden şekillenebildiği kanısını üzerinden devam edelim. Buldur (2009) kadınların hamilelik döneminde ve anneliğin ilk dönemlerinde annelik kimliğiyle ilgili

sahip oldukları temsilleri ele almayı hedeflediği çalışmasında rol dengeleme geriliminin, annelik algısını nasıl etkilediğini göstermiştir. Annelik kimliğinin bu iki dönem boyunca geçtiği serüvende, çalışan kadın kimliği ve annelik kimliği arasındaki rol dengelemenin sonuçları çoğunlukla olumsuzdur. Çoğunlukla anneliğin, çalışan kadın kimliklerini zayıflattığı, olumsuz etkilediğinin beyan edilmesinin, kadınların annelik kimliğini çalışan kadın kimliğinden daha önemli kabul edilecek şekilde geliştirdiklerini yansıttığı yorumlaması yapılmıştır.

Kadınların kendi anneleri ile ilişkilerini hamilelikle yeniden düzenlediği de bu çalışmada ulaşılan sonuçlardan biridir(sf.431). Çoğunlukla anneleri ile daha çok empati kurdukları, hamilelik süresince ve hamilelik sonrasındaki dönemlerde annelerinin verdiği destek ile ilişkilerinin daha olumlu geliştiği ifade edilmiştir. Katılımcılardan biri anne olduktan sonra "kız çocuğu kimliğinden" "anne kimliğine" geçiş yaparak annesinden bir kopuş yaşadığını belirtmiştir. Kadınların anne olduktan sonra "annelik kimliklerini edinirken" kendi "kız çocuğu kimliklerini" yeniden düzenledikleri çıkarımı yapılmıştır (Buldur, 2009). Aslında bu da bir rol dengeleme çabası ürünü değil midir? Bu iki kimliğin gerektirdiği roller dengesizlik gösterdiğinde böylesi bir düzenlemeye gitmek işlevsel olmuştur.

O zaman annelik kimliği diğer bazı kimliklerle çatıştığında ve doğal olarak annelik rolü bazı rollerle dengelemediğinde kadınların ya annelik rolünü ön plana çıkararak ya da rollerde yeni bir düzenlemeye giderek dengeleme yapmaya çalıştıklarını söyleyebiliriz.

Solmuş'un 2012'de kadınlık ve annelik psikolojisini incelediği çalışması, Türkiyeli annelerin kendi bakışında annelik ile ilgili çarpıcı bilgiler vermektedir. Kadınlardaki annelik motivasyonun değerlendirilmesi, annelikle ilgili söylemlere ilişkin önemli ipuçları olarak kabul edilebilir. Solmuş'un araştırmasında bu ipuçlarını verecek nitelikte soruları olan mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Türkiyeli kadınların anne olmayı neden istedikleri ile ilgili açıklamaları çoğunlukla kadınlık kimliklerini desteklemek,

sağlamlaştırmak ya da tamamlamak noktasına dayanmaktadır. Kadının çocuksuz kendisini yarım eksik ya da hatalı hissedeceği duygusu ve her kadının hamileliği yaşaması gerektiği inancı anne olmayı neden istediklerinin iki temel nedenidir (Solmuş, 2012: 491).

Bu bağlamda oluşan annelik söyleminde "anneliğin kadın için gerekliliği" ve "anne olmayan kadının eksikliği" parçalarının yansımasını görmüş oluruz. Üstelik bunlar kadınlık söyleminin annelik söylemine sıkı bağlandığı noktadır ve kadınlar için toplumdaki erkek egemen anlayışının baskıladığı iddia edilebilen toplumsal cinsiyet rollerine kadının da inanmış olduğu, sadakat gösterdiğinin de bir bulgusu olarak kabul edilebilir. Bu bulguyu kadınların bebek bakımında tek başına ya da tek başına olmasa bile öncelikli rolü üstlenme tercihleri üzerinden de okumak mümkündür. Nitekim Sayil, Güre, Uçanok, Pungello ve Puhn 2009'da yaptığı araştırmaya göre çalışan anne adayları içerisinde bebeğine kendi bakmayı tercih edenlerin oranı bunu ikincil bir bakıcı ile paylaşmayı tercih edenlere oranla daha yüksektir. Ayrıca anne adaylarının % 37'si mümkün olsa bebek doğduğunda zamanlarının hepsini evde bebekle geçirmek, % 57'si kısmen işte olmak ve sadece % 6'sı da tüm gün işte olmak istediklerini belirtmişlerdir (sf.7).

Kadınların kendileri ile ilgili sunumlarda anneliği tek sahne olarak belirtebildiği görülmektedir. Yine Solmuş'un (2012) çalışmasında yer alan katılımcı annelerin tek vasıf olarak çocuğunun annesi olmayı ifade etmesi, buna diğer bir örnektir. Ayrıca anne olmayı tamamen kendilerinin istediği, anneliğe son derece hazırlıklı olduklarını belirtmeleri ve çocukları ile ilgili iletişimlerini neredeyse kusursuz olarak tanımlama eğilimleri ile beklentilere uygun bir sunum yapmakta ve böylece yetersizlikten uzak "ideal anne" söylemini üretmeye devam etmektedirler.

Ancak yetersizlik durumunu ortaya koyan çalışmalar da söz konusudur. Bunlardan biri Teke'nin 2014 yılında "blogger annelerinin" bloglarını incelediği çalışmasıdır. Çalışmada annelik rolü ile ilgili toplumun beklentilerinin yüksek olmasının kadınların bu beklentilere karşı kendilerini

çaresiz hissetmesine sebep olduğu belirtilmiştir. Kadınlar bu çaresizlik duygusunu, kendi rollerini eksik uygulamak ve buna bağlı olarak yetersizlik hissetmekle beraber deneyimlemektedir. Aynı çalışma, annelik kimliğine kadınların kendi algılarında ekledikleri niteliklerden birini de net bir şekilde yakalamıştır. Bu uzman olma niteliği; annelerin annelikleri ile sunduğu bir niteliktir. Ancak bunu uzmanların bilgilerinden referans vererek yapmaktadırlar. Çocuk bakımı ve yetiştirmesi üzerine görüşlerini yine uzmanların bilgilerinden yararlanarak oluşturdukları görülmüştür. Ancak bu bir çelişkiye işaret etmektedir. Yetersiz ancak uzmanlaşan anne olma çelişkisi. Yine de bu çelişki anne bloglarının incelendiği bu çalışmada vurgulanmamıştır. Yapılacak tez çalışmamız için bu çelişkiye ya da benzerine rastlayıp rastlamayacağımıza bakılacak ve "uzman anne" ile "yetersiz anne" rollerini işleyen söylemlerinin de izi sürülecektir.

1.2.2.Annelik Kimliğine Dair Farklı Kültürlerde Gerçekleştirilen Çalışmalar

Bir kimlik olarak anneliğin, kadının kimlikleri arasına dahil olmadan önce de bazı etkileri mevcut mudur? Bu soruya cevap olarak annelik kimliği ile ilgili araştırmalara bakmadan önce bu kimliğin edinimi öncesi etki eden faktörlere bakmak uygun olacaktır. Bununla ilgili McQullian, Greil, Shreffler ve Andrew'in (2015) çalışması iyi bir örnek teşkil etmektedir. Çalışmaya göre; annelik kimliğine verilen önem, doğurganlık niyetlerini etkiler. Bu iki değişken arasında sosyal ve demografik özellikler aracılık eder. Bu özellikler; cinsiyet rolleri, boş zaman ve meşguliyetlere verilen önem, kariyere verilen değer, dindarlık ile ailenin doğurganlıkla ilgili mesajlarıdır (sf.12). Söz gelimi kariyere verilen önemin düşük olması, kariyeri bir süreliğine sekteye uğratabilecek olan annelik kimliğine verilen önemin yüksek olması ile ilişkili olabilmekte ve anne olma ile ilgili niyet ve planları etkileyebilmektedir. Önceki sayfalarda bahsi geçtiği gibi Türkiye'de bununla ilgili durum farklılık göstermektedir. Evet, anneliğe verilen önem doğurganlık niyetini etkiler denilebilir ama bunlar arasında aracılık eden ise kadınlıkla ilgili söylemdir, kadın olmanın anne olmayı gerektirmesi söylemi. Türkiyeli

annelerde kadınlıkla ilgili baskın olan söylemlerden birinin bu olduğu saptanmıştır (Solmuş, 2012).

Annelik kimliği hayatın birçok yönünü (arkadaş ilişkileri, kariyere verilen önem, eğitim, gelir düzeyi, dindarlık gibi) tekrar düzenlemektedir. Bu durumda anne olma ya da olmama kararı doğumdan sonraki kimliğin dolayısıyla hayat pratiklerinin değişeceği bilgisine sahip olmak ve bunu kabul etmekle verilmektedir (McQullian ve ark., 2015). Çocuk sahibi olan kadınlar çocuk sahibi olma niyetiyle bir kimlik değişimine de niyet etmiş olmaktadır. Buna göre, çalışmamızda kadınların annelik kimliğine dair ifade ettiklerinin ve bu ifade edilenler üzerine başka kadınların yaptıkları yorumlarının incelemesi yapılacaktır. Bu inceleme yapılırken de hep kadınların annelikle birlikte olacaklardan, değişeceklerden haberdar oldukları ve bunu kabul ederek başladıkları fikri üzerinden gidilecektir. Elbette bu fikir kontrolü dışında anne olanları kapsamamaktadır.

Nitekim Laney, Hall ve Anderson'un (2015) yaptığı çalışmada da kadınlar, anne olduklarında çeşitli yollarla farkında olarak kimlik değişimleri yaptıklarını kabul etmektedir. Bunu nasıl yaptıklarına gelince, bunu annelik kimliklerini edinmek için kendiliklerini yitirdikleri ve zaman ilerledikçe annelik kimliklerini geliştirerek kendiliklerini yeniden kazandıkları ifadeleri ile yine kadınların kendileri cevaplamıştır. Kadınlar fiziksel olarak çocuklarını uzun bir süre yanlarında taşımalarından ve çocuk ile ilişkilerini esnek tutmaktan ötürü sınırlarını yeniden düzenlediklerini, genişlettiklerini de belirtmişlerdir.

Bu bağlamda kadınların anne olarak yeni bir kimlik inşa etme sürecine girdikleri için önceden kurmuş oldukları kendi kimliklerini yitirdikleri hissine kapıldıklarını ifade edebiliriz.

Bu tür bir kimlik yitimi veya kimlik değişiminden bahsederken oluşan olumsuz tınıyı doğrudan kabul etmemek gerekir. Bunun her zaman olumsuz algılanmadığı da akılda tutulmalıdır. Aslında yeni bir kimlik edinmenin eski kimlikleri köreltmemesi de mümkündür. Yine Laney,

Hall ve Anderson tarafından (2015), Amerika'da yapılan çalışmada annelik deneyimlerinin yani anneliğin, yetişkin kimliklerini etkilerken geliştirdiğine ulaşılmıştır. Kadınların annelikle beraber benliklerini ve çeşitli kimliklerini yeni kişisel nitelikler ekleyip geliştirerek, başkaları ile ilişki kurma kapasitesini arttırarak, başkaları hakkında endişe duyma konusunda hassas hale getirerek ve genç nesle katkı sağlama duyarlılığı kazandırarak daha kapsamlı daha geniş hale getirdiklerini düşünülmektedir.

Buna göre annelik; bireysel yönü olan, kişiler arası ilişkileri etkileyen, nesiller açısından ve mesleki açıdan etkileri olan geniş bir kimliktir (Laney ve ark., 2015). Kadınların annelikle ilgili geliştirdikleri olumlu bakışlar annelik kimliğinin olumlu kurulumuna işarettir.

Annelik kimliği ile ilgili Arap kültüründen bir araştırma da annelik kimliğine dair olumlu kurulumun Batı kültürü dışında da farklı repertuarlarla da olsa devam ettiğini göstermektedir (Zaatari, 2006). Güney Lübnan'da annelik kavramını ve kültürünü saran söylemler üzerinde duran araştırmaya göre, annelik kimliğine atfedilen değer aileye verilen önemle paralel bir seyir izler. Kadınların üye olabildikleri üç farklı örgütteki kadınlarla görüşülerek yapılan araştırmanın bulguları bize kadının bu kültürde özellikle toplumun gelecekteki üyelerini yetiştirme misyonuna sahip olmasından ötürü önemli görüldüğünü ve annelikleri bağlamında kadınlara büyük bir güç atfedildiği bilgisini verir. Kadınların, annelik kimliklerine dair bu "toplumun gelecek nesillerini yetiştirme" söylemini önemsediği ve bu söylemi sosyal hayata katılımları için meşru bir alan sağlamaları yönünden kullandıkları da ulaşılan bulgular arasındadır.

İncelenen tüm bu çalışmalardan yola çıkarak özetle; annelik kimliğinin topluma içkin bazı tanımları olduğu ve "yeterli\yetersiz anne, çalışan\ev hanımı anne" gibi belirli nitelendirmelerle bir arada düşünüldüğü görülmektedir. Farklı kültürlerde toplumdaki tanımı "gelecek nesilleri yetiştirme" misyonu ile de kuvvetlendirilmiştir. Kadınlar toplumdan kendilerine yansıtılan bu tanımları kişisel deneyimleri ile birleştirerek tekrar

üretmekte ve çoğunlukla bir "ideal anne" pozisyonuna ulaşmaya çalışmaktadır.

Annelik kimliği kadınlar için hamilelik dönemi ve doğum sonrası döneminin öne çıkan kimliği olurken, daha hamilelikten önce de etkisini hissettirmekte kadınlar için bir kimlik değişiminin peşinen kabulünün karşılığı olmaktadır. Bu kimlik değişimini kabul eden anne hamile kalmaya niyet edip bunun gerçekleşmesi ile kendilik tanımını değiştirmeye başlamaktadır. Çalışmalar kadınların hamilelik öncesi sosyal kimliklerinin bazılarının yitirildiği, bazılarının zayıfladığı ve bazılarının da yeniden düzenlendiğini göstermektedir. Yeni bir kimlik olarak edinilen annelik kimliğinin yetişkin kimliğini geliştirdiği ve insan ilişkilerini olumlu yönde etkilediği de incelenen çalışmalardan elde edilen çıkarımlardan biridir.

Annelik kimliği ve annelikle ilgili tartışmalar günümüzün vazgeçilmez iletişim ortamı olan sanal âlemde de sergilenmektedir. Annelik kimliğinin sosyal medyadaki sergilenişine geçiş yapmadan önce sosyal medyanın ve siber alanda gerçekleşen iletişimin özelliklerini incelemek gerekmektedir.

1.3. Bilgisayar Aracılı İletişim ve Sosyal Medya

İletişim, insan hayatında birinci derecede öneme sahip olgulardan biri olarak kabul edilebilir. Tüm canlılar birbiri ile iletişim kurarlar ancak insanın iletişimi çok yönlü ve daha karmaşıktır. Bu olgunun kavramsal tanımlamasını yaparak konuya başlamak gerekir.

İletişimin ne olduğu konusunda Psikoloji alanında yapılan tanımlara bakıldığında farklı yaklaşımlara rastlamak mümkündür. Bu tanımların ortak noktalarını baz alarak Dökmen'in(2000) tanımı verilebilir. İletişim "Bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma süreci" şeklinde tanımlanır.

Cüceloğlu(1997) ise, iletişimi "İki birim arasında gerçekleşen birbiriyle ilişkili mesaj alış verişi" olarak tanımlar. "Birim" kelimesi insanı,

hayvanı ve makineleri içeren bir kavramdır. Tez çalışmamızın konusuna işaret edecek şekilde; birimlerden ikisi ya da ikiden fazlası da insan olup bilgisayar aracılığı ile mesaj alışverişi gerçekleştirebilir. Aynı zamanda birimlerden biri insan bir diğeri bilgisayar olup bu şekilde de mesaj alışverişi yani iletişim gerçekleştirebilirler, diyebiliriz.

Anlamlı bir iletişimin gerçekleşmesi için iki unsurun olması gerekir. Bunlar: Etkileyen ve etkilenen veya alıcı ve verici unsurlarıdır. Buna göre iletişimin temel amacı bu birimler arasındaki etkileşimi sağlamaktır.

İnsan hayatında kaçınılmaz olan iletişim, yirminci yüzyılın sonlarında ciddi değişikliklere uğramıştır. Özellikle internet teknolojisinin gelişmesi ile geleneksel iletişimin yerini yepyeni bir iletişim tarzı almıştır. Özellikle sosyal ağlar ile birlikte kitlesel iletişim kolaylaşmış, hızlıca üretmek ve bunu paylaşarak iletişime geçmek ön plana çıkmıştır. İletişimin merkezine yerleşen sosyal ağlar genel olarak şu şekilde tanımlanmıştır:

"Bireylerin sınırları belirlenmiş bir sistem içinde halka yarı/açık profil oluşturmasına, bağlantıda olduğu diğer kullanıcıların listesini açıkça vermesine, bu diğer kullanıcıların sistemdeki listelenmiş bağlantılarını görmesine ve aralarında gezmesine izin veren web tabanlı hizmetlerin tümüne Sosyal Ağlar denmektedir." (Büyükşener, 2009:sf.19).

Sosyal medya, internet tabanlı uygulamalardır. Bu internet uygulamaları, kullanıcıların kullanımdan memnuniyet duyarak başka kişileri de haberdar ederek yayılırken bu yolla iletişim de artmaktadır. Uygulamaların içeriği ise, fotoğraf, video, metin ve medyaya ilişkin karışık oluşumlar içererek çeşitlilik gösterir(Komito ve Bates, 2009: 233).

Sosyal medya zaman ve mekân sınırlaması olmadan (mobil tabanlı), paylaşımın, tartışmanın esas olduğu bir insanî iletişim şeklini almıştır. Sosyal medyada, sosyal ağlar ve toplu gruplar yer alır. İnsanlar,

kurumlarını tanıtırlar, arkadaş ilişkileri kurarlar, ürün servis, fikir ve nesnelerin içeriğine ilişkin bağlılık gösterirler(Solis, 2010: 6).

Sosyal medyada kişilerin var olup başka kişilerle iletişime geçmesi ile benlik ve kimlik başta olmak üzere birçok sosyal psikolojik kavram, gerçek hayattaki iletişimde olduğu gibi aktif olarak hayata geçirilmektedir. Ancak bağlamın değişmesi ile farklı yorumlara ulaştırılması beklenen yeni bir inceleme yapılması uygundur.

İnternet, diğer adıyla siber uzam Suler(2006) tarafından "bilgisayar aracılı evren" olarak tanımlanmaktadır. Bu evrenin özellikleri incelendiğinde öncelikle yüz yüze iletişimin gerçekleştiği gerçek evrenden oldukça farklı olduğu görülmektedir. Bu evrendeki insanlar, etkileşim ve gruplar gerçek evrendeki etkileşimin sınırlarını esnetmektedir. Bunlar etkileşimin ne zaman ve nasıl gerçekleşeceğini sınırlar. Suler(2005), bunun yanında bu evren için temel bazı özellikler tanımlamaktadır. Bunlar:

Azaltılmış duyum ortamı: Siber uzamda gerçekleşen iletişimdeki duyum yüz yüze iletişimdeki duyuma göre oldukça sınırlıdır. Her ne kadar iletişim sırasında görüntü ve ses aktarımı mümkün olsa da duyumların deneyimi gerçek hayattaki gibi değildir. Zaten siber uzamda çoğunlukla tercih edilen de yazılı dille iletişimdir.

Yazma ortamı: Siber uzamda iletişim klavye aracılığı ile oluşturulan metne bağlıdır. Konuşmak ve dinlemek ile birinin düşünceleri ve kimliği hakkında bilgi edinmek okuyarak bilgi edinmekten farklı bilişsel süreçlerle gerçekleşir. Aynı şekilde etkileşim de buna göre farklılaşır.

Kimlik esnekliği: Yüz yüzelik etkisinin olmaması siber uzamda kimlik sunumuna dair bazı farklılıklar ortaya çıkarır. Bir anonimlik vardır kimliklerde. Bunun da iki türlü etkisi vardır. Bazen kişiler kimliğini sınırlı sunar ve bundan başkalarını rahatsız ederek bazı hoş olmayan ihtiyaç ve duygularını aktarmak için faydalanır. Bazen de kişi kendine ait bazı bilgilerle

ilgili yüz yüze iletişimde olamayacak kadar açık ve dürüst olur. Kimlikle ve benlikle ilgili sınırların esnekliği kişinin kendi kontrolündedir.

Değişik bir algı durumu: Sakin bir şekilde bilgisayarın karşısında otururken bilgisayar ekranına bakmak bilincin değişik bir durumu haline gelebilir. E-posta ya da anında mesaj sırasında bazı insanlar kendi zihinlerini diğerinin zihni ile iç içe deneyimler. İmajiner çoklu medya dünyalarında deneyimler, gerçek ötesidir. Bunlar adeta, rüyaya benzer bir bilinç durumunun taklididir; fakat aynı zamanda rüyadan farklı olarak insan iradesine izin verir. Bu farklılaşmış ve rüya benzeri bilinç durumları insanlar için çekici olmaktadır. Siber uzam fantazya için radikal bir özgürlük alanıdır.

Eşitlenmiş statüler: Siber uzamda kişiler arasında statüler gerçek hayatta olduğundan daha çok eşitlenmiştir. Buna "Net Demokrasisi" de denmektedir. Yine de kişilerin gerçek hayattaki statülerinin bu ortamdaki statülerine de bazı etkileri vardır. İletişim becerisi, ısrarcılığı, düşüncelerinin niteliği ve teknik bilgisi kişinin gerçek hayattaki statüsünden beslenir ve bu diğerler net kullanıcıları üzerindeki etkisini belirlemektedir.

Aşılmış alan\mekan: Coğrafi mesafe siber uzamda kimin kimle iletişime geçeceğini çok az etkiler. Siber uzam küçük bir dünyadır. Gerçek dünyanın farklı yerlerinden insanlar bu küçük dünyada buluşur. Bu anlamda mekandan aşkındır.

Bilgisayar aracılığı ile siber uzamda gerçekleşen iletişimden bahsederken zamanla ilgili iki temel özelliğe dikkat edilir: Senkronize olan iletişim ve senkronize olmayan iletişim.

Aralarındaki en önemli fark; senkronize iletişim eş zamanda iletimi gerçekleştirmeyi sağladığı için siber uzam gerçek iletişim ortamına daha çok yaklaşır. Ancak yine de belirgin farklar hala vardır. Yüz yüze iletişim ortak bir çevrede gerçekleşir. İletişim halindeki kişilerin ortak ayarlamaları söz konusudur. Ayrıca senkronize olsa dahi bilgisayar aracılı iletişimde iletişim,

bir klavye ve ekran kullanıldığı için yüz yüze iletişimden daha uzun sürmektedir. Bu sınırlılıkları bilgisayar aracılı iletişimi yüz yüze konuşma sırasında gerçekleşen etkileşime göre daha zayıf, daha fakir yapar (Riva ve Galimberti, 1998).

Suler de, siber uzamdaki iletişimin senkronize olması ya da olmaması üzerinde durmuştur. Zaman kavramının siber uzamda "*zamansal esneklik*" özelliğini ortaya çıkardığına değinmiştir. Sulerin(2005), bu özellik ile ilgili tanımlaması şu şekildedir:

Zamansal esneklik: Senkronize iletişim kişilerin aynı anda bilgisayar başında olmasını gerektirir. Ancak siber uzam senkronize olmayan iletişime de olanak sağlar. Yazılan e-mail e bir süre sonra cevap verilebilir ya da chat yapılırken mesajların araları uzatılabilir. Zaman böylece esnetilebilir. Ancak siber uzamda zamanın sıkıştırılmış bir yönü de vardır. Bu şu demek; zamanın algılanması gerçek hayattan farklıdır. Daha hızlıdır zaman. Durumlar, insanlar, olaylar, gruplar çok hızlı değişir. Bir online gruba birkaç ay üye kalmanız sizi eski üyelerden yapabilir mesela. Ya da kısa bir süre çevrim içi olmamışsanız döndüğünüzde o grubu farklılaşmış bulabilirsiniz. Çünkü zaman algımız yaşadığımız değişikliklerle ilgilidir. Değiştikçe zaman geçer, zaman geçtikçe değişir.

Sosyal çoğulluk: Siber uzamda insanlar farklı ülkelerden, kendinden oldukça farklı insanlarla kısa periyodlarla iletişim kurabiliyorken kendine benzeyen, aynı ilgi alanlarını paylaştığı insanlarla da iletişime geçebilir. Bu sosyal çoğulluk içinde iletişime geçmek istemediği insanları da engelleyebilir. Tüm bunları yapabilecek sınırlandırmalara sahiptir. Ancak kişiler bilinçli tercihlerinin yanı sıra siber alemde bilinçaltı motivasyonlarla da hareket etmektedir. Bilinçaltı duygular ve ihtiyaçlarla kendine benzeyen kullanıcılara yönelir.

Kaydedilebilirlik: Online aktivitelerin çoğu kaydedilebilir ve kişisel bilgisayarlarda muhafaza edilebilir. Bu siber uzamdaki iletişimin gerçek

hayattaki iletişimden farklı yapan bir özelliktir. Burada kişiler arası iletişimin kendisinin bir doküman olduğu söylenebilir. Bu da iletişimlerin tekrar deneyimlenip değerlendirebileceği anlamına gelir. Bu yüzden insanlar siber uzamda iletişimde daha dikkatlidirler. Gerçek hayattaki iletişim manevraları işe yaramayabilir.

Riva ve Glimberti'ye göre (1998), bilgisayar aracılı iletişim bir etkileşim süreci olarak kabul edilirse özneler ve bağlam önemli iki nokta olarak öne çıkar. İletişim bilgisayar aracılı gerçekleştirildiğinde yüz yüze iletişimden farklı yeni bir etkileşim süreci ortaya çıkmaktadır.

Etkileşimin ortaya çıktığı bu yeni süreci içine alan bağlam üzerinde durulunca etkileşimde bulunan insan "kullanıcı" olarak ele almaktan çok etkileşimdeki "aktör" olarak ele almaya başlanır. Bir başka açıdan söylenecek olunursa; kişiler bu yeni bağlam içinde bağımsız olarak hareket etmekte, etkileşim kurmaktadır ve bu sistem üzerinde ne yaptıkları ile ilgili kendi sebepleri, açıklamaları vardır. Böylece bilgisayar ve sistemin, etkileşimdeki aktör olan insana adapte olması gerekmektedir tam tersi olarak sadece kullanıcı olan insanın kullanmasına izin verilen bilgisayara adapte olması değil (Mantovani, 1996).

Aslında bunun çift taraflı bir adaptasyon olduğu düşünülebilir. Örneğin bilgisayar aracılı iletişim yüz yüze iletişimde olan yüz ifadeleri, tavırlar ve ses tonu gibi etkileşim özelliklerine sahip olmadığı için etkileşimin daha fakir olduğunu söylenebilir. Sistem kendine has yöntemlerle bu eksikleri tamamlamaya çalışarak bu zayıflığı gidermeyi hedeflemektedir. Metinsel işaretler, yüz ifadeleri (emotions) ve kısaltmalar gibi ekstra özellikler kullandırır (Riva ve Glimberti, 1998). Bilgisayar sisteminin bu özellikleri kullandırması ve iletişim kuran kişilerin de bu bunları kullanarak eksikliğin giderilmesine yardımcı olması bir anlamda karşılıklı adaptasyonu işaret etmektedir.

Yapacağımız çalışmada inceleyeceğimiz gruplar çoğunlukla "annelik" konusu etrafında bir araya gelmiş kadın üyelerden oluşan gruplardır. Ele alacağımız problemler için de bu üyelerin etkileşiminden doğan kaynaklar kullanılacaktır. Bütün etkileşimlerde olduğu gibi bu etkileşimde de bir işbirliği ve çatışmanın olduğu varsayılmaktadır. İşbirliği ve çatışma kullanılacak kaynakları da şekillendirmektedir. Peki bu sanal topluluklarda iletişim nasıl yürür? Bu topluluklarda işbirliği ve çatışma ne şekildedir?

Sosyal bilimlerin topluluklara dair çoğunlukla üzerinde durduğu temel problem işbirliğinin nasıl sağlanacağı şeklindedir. Sanal topluluklarda da gerçek topluluklarda olduğu gibi bu problem varlığını korumaktadır. Her ne kadar sanal topluluklarda sorunun niteliği değişse de değişimin iyi yönde olacağı kesin değildir. Bilgisayar aracılı iletişimin iki yönü vardır. Bir yönü işbirliğini kolaylaştırırken bir diğer yönü bencilliği kolaylaştırmaktadır. Çünkü bilgisayar aracılı iletişim politik ve sosyal ayrışmaya dair problemlere yeni bir alan sağlar. Bu yeni alanda, yeni yöntemlerle bu konuya dair yepyeni problemler baş gösterir.

Gerçek hayattaki topluluklarda sosyal ikilemler, çelişkiler grup işbirliğini etkilemektedir. Gerçek gruplarda bireysel menfaatler ve grubun menfaatleri çatışma içinde olabilir. Bu çelişki\ikilem grup üyesinin grup amacına hizmet edip etmemesini etkiler. Bireysel realite ile grup realitesi arasındaki çekişme topluluğun faydasına olan şeyleri geliştirme önünde engel teşkil etmektedir. Grup üyeleri grup faydasını arzu edebilir ancak buna katkı sağlamaktan geri durmayı tercih ederse, bu faydanın üretilmesi ya da üretilse bile uzun süre hayatta kalması zordur. Siber uzamda bu problem nasıl ortaya çıkar?

Yüz yüze iletişim, kişilerin karşılıklı uyum ve birbirlerini düzeltmeleri ile işbirliği içinde gerçekleşirken; bilgisayar aracılı iletişim, ortamının kendine has koşullarından ötürü daha az uyum ve işbirliği içinde gerçekleşir (Brennan, 1991).

Ancak Kollock ve Smith (1996); konuşma, etkileşim ve iletişimin detaylarında bir işbirliği katmanının her zaman olduğunu belirtmiş olsa da bu noktanın araştırmacılar tarafından çoğunlukla üzerinde durulmadığını eklemişlerdir. Nitekim araştırmacının sunduğu aşağıda yer vereceğimiz çalışmada da "işbirliği" bu işbirliği katmanı yok sayılarak tamamen sanal grubun dinamiği açısından ele alınmıştır.

Anne gruplarında da bu çatışma epizodlarının izi sürülebilir. Üyelerin birbirlerinin ne yazacağı ya da paylaşacağını etkilemediği, ya da bazı içerikleri engelleyemediği, grubun amaçlarını olumsuz etkileyecek şekilde davranılması ve grup normlarının ihlali (mesela anne gruplarında çocukların fiziksel görüntüsü üzerine olumsuz yorum yapma gibi) durumlarında iş birliği nasıl etkilenir ve iletişimde bir çatışma doğmakta mıdır bunun üzerinde durulacaktır. Çünkü çatışma ya da işbirliği olgularından hangisi ortaya çıkıyorsa, bunun beraber inşa edilen söylemin içeriğini de etkilemesi mümkündür.

2016'da dünyada internet ve sosyal medya kullanımı ile ilgili hazırlanan "Digital in 2016" raporu yayınlanmıştır (Wearesocial, 2016). Rapor, Türkiye de dahil olmak üzere 30 ülkenin 2015 yılının internet kullanıcı istatistiklerini içermektedir. Rapora göre:

- 7.395 Milyar olan Dünya nüfusundan internete bağlanan insan sayısı 3.419 milyar.
- Dünyada, sosyal medyayı aktif olarak kullanan kişi sayısı 2.307 milyardır.

Aynı raporun Türkiye istatistiklerine baktığımızda ise:

- Nüfusu 79.14 milyon olan Türkiye'de, internete bağlanan kullanıcı sayısı 46,3 milyon,

- •46.3 Milyon internet kullanıcısından sosyal medyayı aktif olarak kullananların sayısı 42 milyondur.
- •Sosyal medya ağlarının kullanımında ilk sırada %32 ile Facebook, %24 ile WhatsApp, %20 ile Facebook Messenger, %17 ile Twitter, %16 ile Instagram takip etmektedir. Daha sonra ise Google+, Skype, Linkedin, Viber ve Vine gelmektedir.
- •Türkiye'deki Facebook kullanıcılarının %36'sı 20-29 yaş arasındaki kişilerden oluşmakta ve kullanıcıların %37'sini kadın, %63'ünü ise erkek kullanıcılar oluşturmaktadır.

Verilerden anlaşıldığı üzere günümüzde kadınlar, erkek kullanıcılara göre düşük bir oranda olsa da, internet aracılığı ile iletişime aktif katılım göstermekte ve bu iletişim ortamında da farklı kimlikleri ile var olmaktadır. Annelik kimliğinin de bunlardan biri olduğu veriler tarafından işaret edilmektedir.

Örneğin başka bir araştırmaya göre kadın internet kullanıcılarından %81'i interneti sosyal medyada vakit geçirmek için kullanmaktadır. "İnternette düzenli olarak en çok hangi siteleri ziyaret ediyorsunuz?" sorusuna kadın kullanıcıların %60'ı "sosyal medya hesapları" cevabını vermektedir (Fikrimuhim, 2016).

Yaşayan'ın 2010 yılında yapılan IAB İnternet Ölçümleme Araştırmasına dayanarak belirttiğine göre ise Türkiye'de kadın internet kullanıcıların %22'si anne olan kadınlardan oluşmaktadır (Oyayasayan, 2016)

Buna göre internette, özellikle sosyal medyada var olan kadınlar birçok konu etrafında etkileşime geçmektedir. Bu konulardan birinin "annelik" konusu olduğu fikri oluşmaktadır. Böylece bu konu etrafında etkileşime geçen kadınların, anneliğe dair farklı söylemler geliştirmeleri mümkündür. Söz konusu söylemler sosyal medya kanallarında etkileşim boyunca gelişimini ve dönüşümünü "canlı" bir şekilde sürdürmekte ve analiz edilmeyi beklemektedir.

1.4.Söylem ve Sosyal Medyada Kimlik İnşası

Bilgisayar aracılı iletişimi ele alırken iletişimi de kapsayacak şekilde ortaya çıkan söylem bahsine geçmek gerekir. Bilgisayar aracılı söylem, insanların birbirleriyle internet\bilgisayar aracılığı ile etkileşim halindeyken ürettikleri söylemdir (Herrring, 2001: 612). Çevirimiçi etkileşime katılım arttıkça, daha çok sanal alan, kendi bağlamlarına özgü söylemsel sistemleri ve anlam ifade etme pratikleri geliştirmiştir (Davies, 2011).

Bilgisayar ortamında söylemler çoğunlukla metne bağlı olarak üretilmektedir. Davies (2011), metinleri saf dilsel yapı olarak ele alamayacağımızı, Halliday ve Hasan'dan (1985) aktararak metnin anlamsal bir kaynak olduğunu ve böylece söylemi içerdiğini ve yeni anlamlar meydana getirdiğini ifade eder. Bilgisayar aracılı söylem analizi metnin içindeki ve dışındaki örüntü ve kalıplara bakmayı gerektirmektedir.

Söylemlerden bahsedildiğinde bağlamlardan azade bir ele alışın söz konusu olması zor olduğu için, bilgisayar aracılı söylem için de bağlam özelliklerine bakılmalıdır. Bütün sosyal ağ kanallarının her biri sosyal ve teknolojik olarak tanımlanmıştır. Ve kendilerine has bir tarih ve kültüre sahiptir (Herring, 2001). Tez çalışmamızda ele alınacak sosyal ağ platformları üzerinden gidecek olursak blogların, Facebook'un ve Instagram'ın her birinin kendilerine ait birer kültürü oluşmuş durumdadır. Bağlamları da buna göre şekillenmiştir.

Davies'in bloglarla ilgili yaptığı bir çalışmada da (2011) bunun desteklendiğini söyleyebiliriz. Davies bisikletçiliğe ilişkin bir blog üzerinden yaptığı araştırmasında; yazıları, görselleri ve kullanılan dili inceleyerek blogda bisiklet ile bisiklet sürücülüğü etrafında bir kültür oluştuğuna kanaat getirmiştir. Davies, çalışmasına dayanarak, bilgisayar acılı iletişimin söylem analizini yaparken sadece dilsel kaynaklara odaklanmak yerine sosyokültürel bağlam üzerinde de durulması gerektiğini belirtmektedir.

Tekrar tez çalışmamıza dönecek olursak bununla bağlantılı olarak, bir alt basamakta bu sosyal medya kanalları dahilinde kurulan her bir grubun kendine has bir kültürü söz konusudur. Çalışmamızda grup kültürlerinin üretilen söylemlere etkisine dikkat edilecektir. Sosyal medya anne gruplarındaki paylaşımlarla akademik\bilimsel bir dil kullanılarak konuların ele alınıp alınmadığı ya da çeşitli söylemlerin(örneğin dini söylemler, bilim söylemi gibi) üretilir halde olup olmadığı gibi ve benzeri noktalarla inceleme yapılacaktır.

Bilgisayar aracılı iletişim esnasında katılımcıların ortak olarak ürettikleri söylemlerin analizi ile ilgili çevrim dışı bağlamda yapılan söylem analizi hakkında bildiklerimizin çoğu çevrim içi söylemlere de uygulanabilir, denilebilir. Böylece dilin nasıl kullanıldığı, sosyal görevlerin nasıl uygulandığı, gücün nasıl kullanıldığı gibi konularda çevrim içi söylemler de incelenebilmektedir (Davies, 2011). Çevrimiçi olunduğunda kişilerin kendilerini nasıl ifade edeceklerine dair bilgileri önceki çevrim içi sosyal bilgilerine dayanmaktadır. Bu nedenle çevrim içi toplumsal eylemlerin çoğu çevrim dışı ile aynı kuralları içerir (Davies, 2011).

Çalışmamızda bilgisayar aracılı iletişimde kullanılan dil ve iletişimin yapısını da incelemekte yarar vardır. Bilgisayar aracılı söylemde dilsel yapı üzerine yorum yapmak için S. Harring'in (2001) tarifine bakmak faydalı olacaktır. Harring bu söylemde metne bağlı bir mesajlaşma olduğu ve mesajlaşma halindeyken sıra alışların ve buna bağlı olarak etkileşimin düzensiz olduğu belirtmektedir. Mesajlar arasında ön görülemeyen uzun aralıklı zaman boşlukların olabilmesi kadar mesajların aynı anda iletilebilmesi de mümkündür. Sosyal medya gruplarında kullanıcı üyelerin etkileşimi sırasında düzensiz sıra alışlar ve uzun zaman boşlukları gözlemlenmektedir. Özellikle meselelere dair uzun tartışmalarda üyelerin birbirini etiketleyerek cevaplar vermeleri ipucu kabul edilerek ve bu iz sürülerek sıra alışların takibi söz konusu olabilmektedir.

Herring (2001), dilsel yapı ile ilgili şu özellikleri aktarmıştır: Bilgisayarlı iletişiminde kullanılan dil, normal yazı dilinden daha az doğru, daha az karmaşık ve daha az ahenklidir. Bu yeni dilin, İngilizce gibi seçkin ve kibar bir dil olmadığı belirtilmektedir. Aynı şekilde bilgisayar iletişimi kullanan kullanıcıların daha az alt cümlecik tercih ettikleri, daha dar bir kelime dağarcığı sunduklarını eklemektedir. Bu da bilgisayarlı iletişimde ifadeyi zenginleştiren öğelerin daha az kullanıldığı bir dile işaret etmektedir (Baron, 1984; Akt: Herring, 2001).

Dolayısıyla bilgisayar aracılı iletişim dili standartların dışında dil formlarının kullanıldığı bir dildir. Bunlardan küçük bir bölümü yalnızca dikkat eksikliği ya da dil bilgisi eksikliğinden doğan yanlışlardır. Bunlar daha çok kullanıcıların yazarken daha az efor sarf etmek, konuşma diline yaklaşmak ve kendini daha yaratıcı bir şekilde ifade etmek için tercih ettiği bir durumdur.

Dilsel yapıya ek olarak, bilgisayar aracılı iletişimde ne tür dilsel eylem örüntüler ortaya çıkmaktadır? Ortaya çıkan örüntülerin yüz yüze iletişimden farklı olması kaçınılmazdır. Nitekim Haşlaman ve arkadaşlarının yaptığı çalışmadan (2008) elde edilen bulgular bu iddiayı destekler niteliktedir. Çalışma, öğrenme amaçlı bir çevrimiçi forumda öğrencilerin ne tür iletişim örüntüleri gösterdiğini incelemeyi amaçlamıştır. Analiz sonucunda grup üyelerinin verilen konular hakkında araştırma ve yeni bilgi edinme çabasına girmeden mevcut bilgileri ile yazıştığı, konuya dair sorgulama ve eleştiriye hiç gitmedikleri görülmüştür. Bu yüzden yapılan söylem çözümlemesi sonucunda en çok "öneri sunma, açıklama, onaylama/destekleme ve yeniden ifade etme" işlevsel söz edimlerinin kullanıldığı, diğer taraftan "açıklama, isteme ve karşı çıkma" ile ilgili birer tane işlevsel söz edimi örneği bulunurken, "onay sunma ve bilgi sağlama" ile ilgili hiç işlevsel söz ediminin bulunmadığı saptanmıştır. Bu çalışmada katılımcıların ardışık ifadelerinde "karar verme, onaylama, karşıt öneri sunma ve açıklama" döngüleri bulunmuş ancak "mücadele ve tartışma" döngülerine

pek rastlanmamıştır. Araştırmacılar bu doğrultuda katılımcıların ortak bilgi paylaşma sürecini yaşadıkları ancak yeni bilgi oluşturma sürecini gerçekleştiremediklerini ifade etmiştir. Bunun nedenleri arasında tartışma süresinin kısıtlılığının ve buna bağlı olarak zaman yetersizliğinin olduğu düşünülmektedir. Nitekim sosyal medya gibi zamanın daha geniş olarak kullanılabildiği platformlarda tartışma döngüleri söz konusu olabilmektedir.

1.4.1. Bilgisayar Aracılı Etkileşim ve Sosyal Medyada Kimlik Kuruluşu

Kimlik; karmaşık, inşa edilen, değişen, sosyal ve müzakereye açık bir şekilde tasvir edilen bir fenomendir. Kim olduğumuz, kimliklerimizi kültürel bağlamlarda nasıl yapılandırdığımızla alakalıdır. Sosyal medyada kim olduğumuz da sosyal medya bağlamı ile alakalıdır ve kişinin kendine has kültürel bağlama sahip bu mecraya çevrim içi katılımı kimliğin bir parçası olarak düşünülmelidir (Kimmos, 2014).

Kimliğin endeksli olduğu dilsel kaynaklar söz konusudur. Bunlar; etiketler, imalar, tutumlar, stiller dahil olmak üzere geniş ve esnektir. Bu araçlar etkileşim halindeyken kullanıldığında bunlara bağlı olarak kimlik inşası de olmaktadır (Bucholtz ve Hall, 2005). Kimliğe yönelik bu tür bir etkileşimci yaklaşım, kimliğin etkileşim sürecine vurgu yapar. Kimlik nasıl oluşur sorusunu da etkileşimdeki dil ile açıklar. Buna göre insanlar konuşurken aktif olarak kimlik üretirler (Howard, 2000). Bunu konuşma için söylediğimiz gibi yazılı iletişim için de söylemek mümkündür.

İvanic (1998), yazarken sürekli olarak kimliğimizi yeniden inşa ettiğimizi söyler. İnsanlar farklı alanlara yazarak etkileşim kurduklarında çeşitli yeni kimlikler geliştirmektedir. Araştırmacı bunu; yazarken başkalarının davranışlarını farklı bağlamlarda kopyalamamız, adapte etmemiz ve sentezleyerek yapmamızla açıklar. Örneğin akademik bir yazım yaparken akademik kimliğinden bahsetmeyen, onu tanımlamayan yazar yine de akademik bir kimlik kurar (Gee, 2005 akt: Kimmons, 2014). O halde bunu

sosyal medyada belli konular için kurulan gruplarda da gözlemleyebiliriz. Dolayısıyla kimliklerin dille sıkı sıkıya ilişkili bu süreçler kişiler sosyal medyada yazarken de gerçekleşir. İnsanlar sosyal medyada yazarken de aktif olarak kimlik üretirler. Çalışmamızın konusu olan annelik kimliği etrafında bir araya gelen sosyal medya kullanıcıları da yazarken, yorumlar yaparken bu kimliklerini inşa eder ve kim olduklarını oluşturan birden fazla kimlikten biri olarak anneliği yansıtırlar.

Kullanıcı kişilerin sosyal medyada oluşturduğu çevirim içi kimliklerin sanılanın aksine çevrim dışı kimliklerle tutarlı sahici kimlikler olduğu belirtilmektedir. Kişilerin kendilerini saklamadığı ve bundan ötürü kişilere ait profil bilgilerinin çoğunlukla güvenilir olduğu çalışmalarla belirlenmiştir (Boz, 2012; Kimmons, 2014; Vural ve Bat,2010).

Kimlik üzerinde yoğunlaşan Erbaş'ın (2011) blogları incelediği çalışmasında kişilerin renk, desen gibi şekil özellikleri seçerek bloglarını şekillendirdikleri ve böylece kimliklerini görsel olarak pekiştirdikleri belirtilmektedir. Buna göre bu şekilde başlayan kimlik şekillendirmesi daha sonra gelişerek devam etmektedir. Kişilerin kimliklerini yine sahici kimlikleri ile tutarlı kimlikler oluşturduğu bu ortamda gerçek hayat kimliklerinden küçük de olsa bazı farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Ancak kullanıcıların bloglarını "kendime ait özel alanım" şeklinde tanımlamaları, kimlik kurulumda burada daha özgür davrandıkları ve gerçek hayattaki bazı sınırlandırmaları kaldırabildikleri görüşünü oluşturmaktadır (Erbaş, 2011:7). Buna göre bloglarda da sunulan kimlik sahici bir kimliktir hatta gerçek hayattan daha sahici yönler barındırabilmektedir.

Yine bloglar üzerinden gidecek olursak, Teke'nin çalışması (2014) bize annelik kimliğini sosyal medyadaki haline dair ipuçları vermektedir. Buna göre bloglar kadınların annelik kimliklerini nasıl tanımladıkları ve değerlendirdiklerini dışarıya yansıtan araçlar olmuştur. Özellikle bloglardaki biyografiler bu kimliğin sahnesi niteliğindedir. Kadınlar biyografilerde kendilerini annelik kimlikleri ile tanımlamaktadır. Yanı sıra paylaşılan

yazılarla bir annelik söyleminin inşasına katkı sağlamaktadırlar. Ayrıca tüm bu uğraşlarla sanal dünyada annelik kimlikleri ile var olma fırsatı da elde etmiş olmaktadırlar.

Bloglarda çoğunlukla tek taraflı yazı aktarımı ile mümkün olan kimlik inşası, facebook ve instagram gibi sosyal medya hesaplarında etkileşimci yaklaşıma uygun olarak karşılıklı bilgi aktarımı ve tartışma ile gerçekleşebilmektedir. Yine Buz ve Schönberg'in 2011 yılında etkileşim fırsatı yüksek web portallarından birinde yaptığı çalışmada yapılan tartışmalar ile kimlik kurulumunun ve sürdürülmesinin söz konusu olduğunu göstermiştir. Almanya'da yaşayan Türk gençlerin üye oldukları bu portalda kullanıcıların deneyim ve fikir paylaşma yoluyla da belli kimliklere (Türk kimliği, Türk-Alman kimliği gibi) aidiyet duygularını pekiştirdikleri görülmüştür.

Toparlayacak olursak; sosyal medyada inşa edilen ve geliştirilen tek tek kullanıcı kimlikleri annelik kimliğine dair söylemler içerisinde aktif olarak çalışır. Bu inşa süreci bilgi ve deneyim aktarımı, yorumlama ve özellikle tartışma ile ortaya çıkan etkileşim metinleri üzerinde gerçekleşir.

1.5. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Günümüzde kadınlar da internet aracılığı ile iletişime aktif katılım göstermekte ve bu iletişim ortamında da farklı kimlikleri ile var olmaktadır. Annelik kimliği de bunlardan biridir. İnternette, özellikle sosyal medyada var olan anneler "annelik" konusu etrafında etkileşime geçmekte ve anneliğe dair farklı söylemler geliştirmektedir. Tez çalışmasında; bu kapsamda, annelerin sosyal medyada inşa ettiği söylemler açıklayıcı repertuarlar ve özne konumları bağlamında irdelemek ve bu repertuarlar aracılığı ile annelik kimliğini eleştirel söylemsel psikoloji yaklaşım ve yöntemi ile incelemek amaçlanmaktadır.

Çalışmanın ele aldığı temel problemler:

1-Kadınların annelik kimliğini çevrimiçi bağlamlarda (Facebook, Instagram)nasıl kurdukları,

2-Kadınların annelik kimliklerini bu ortamlarda birlikte nasıl ürettikleri,

3-İnternet ortamındaki annelik söylemlerinin katılımcılarla yapılan yüz yüze görüşmelerde tespit edilen annelik söylemleri ile örtüşüp örtüşmediği çalışmada izi sürülecek temel problemler olarak belirlenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. Yöntem

Çalışmada eleştirel söylemsel psikoloji yaklaşımı temel alınarak söylem analizi yöntemi kullanılacaktır. Söylem analizi Psikolojinin geleneksel yöntemlerinden farklı olarak dili ve söylemi merkeze alır. Eleştirel söylemsel Psikoloji dile de farklı yaklaşır. Dil, sadece insan zihninde var olanı ileten bir kaynak olarak değil de tutumlar, haritalar ve duygular hakkında inşa edişlere odaklanan bir başlık olarak ele alınır(Edley, 2001).

İnsanlar konuşma ya da bir metin ortaya çıkarma süreci bir inşa ediş sürecidir. Konuşma ve metin bu süreçte eylem yönelimlidir. Bundan ötürü Söylem Analizi yapılırken kişilerin konuşmalarda ve yazılarda ne yaptığı ile ilgilenir (Arkonaç, 2008). Söylem Analizinin analiz yaparken başvurduğu üç ana kavram vardır: Açıklayıcı repertuarlar, özne konumları ve ideolojik ikilemler. Bu araştırmada annelik kimliğinin inşası çözümlemesinde açıklayıcı repertuarlar ve özne konumlarına başvurulacaktır. Araştırmanın sınırlanabilmesi açısından ideolojik ikilemlere yer verilmemiştir.

Açıklayıcı repertuarlar, konuşmanın yapı taşlarıdır. Etkileşim akışı sırasında çekip alınarak kullanılan dilsel kaynaklardır. Açıklayıcı repertuarları herhangi bir cemaatin sosyal anlamlarının parçaları olarak da kabul edebiliriz (Edley, 2001). Kişiler konuşmalarında konuşma mevzularına dair tavırlarını dahil oldukları cemaatin sosyal anlamlarına yani açıklayıcı repertuarlara dayanarak belirlerler. Ancak her bir mevzu için tek bir açıklayıcı repertuar ya da sınırlı sayıda açıklayıcı repertuar yoktur. Açıklayıcı repertuar yelpazesi geniş olabilmekte hatta birbiri ile çelişen\çatışan repertuarlar söz konusu olabilmektedir (Çoker, 2007). Edley (2001) bunu "Konuşmalar genelde çeşitli açıklayıcı repertuarlardan alıntıların yamalı bohçasından yapılır." şeklinde bir benzetmeyle ifade etmiştir (sf.31). Bir örnekle ifade etmek gerekirse söz gelimi damadı ve oğlu olan bir kadın, aynı gün içinde farklı zamanlarda yaptığı konuşmaların birinde oğlunun gelinine ev işlerinde

yardım etmesini eleştirirken ev işlerinin kadının asli görevi olması gerektiği üzerinden "ayrışmış toplumsal roller" repertuarına başvurması; damadının kızına ev işlerinde yardım etmesini ise kadının da çalıştığı evlerde ev işlerinin de ortak olması gerektiği üzerinden "toplumsal rollerin müşterekleşmesi" repertuarı ile savunması söz konusu olabilmektedir. Böylece birbiri ile çelişen iki açıklayıcı repertuarla konuşmalarını yapılandırmış ya da "yamalamıştır".

Kişiler açıklayıcı repertuarlar karşısında tamamen pasif değildir (Çoker, 2007), açıklayıcı repertuar yelpazesini genişletip daraltabilirler. Erkeğin ev işine yardım etmesi ile ilgili yukarıda verilen örnekte olduğu gibi bir konuşma sırasında kullanılan açıklayıcı repertuarlar konuşmacının tavır değişikliğinde işe yarayacak şekilde yelpazeden çıkartılıp kullanım dışı yapılabilmektedirler. Ya da işe yarayacak yenilerini ekleyebilmektedirler.

Açıklayıcı repertuarların benliklerle bağlandığı noktada *özne konumları* kavramı çıkar karşımıza. Edley (2001), özne konumlarının konuşmalarda kişilerin, söyledikleri ile kendileri ve diğerleri için konum alışlar sağlamalarına karşılık gelen kavram olduğunu belirtir. Buna göre kişilerin konuşmada "yeri\yerleri" söz konusudur. Ancak konuşma içinde bu yerler sabit olmak zorunda değildir. Pozisyonların değişmesi mümkündür. Harre ve Langenhove (1999), insanların sabit roller yerine bu şekilde değişken konumlandırmaları genellikle içinde bulunulan durumla başa çıkmak için kullandıklarını söylerler.

Özne konumları belirli açıklayıcı repertuarların işaret ettiklerinin kim olduğuna devamlı dikkat edilerek tespit edilir(Edley, 2001). Buna göre söylem her açıklayıcı repertuarlarla birlikte kişilere kimlikler inşa eder. Söylemlerin izinin sürüldüğü konuşmalarda(metin ve görsel anlatılarda) kişilerin inşa edilen kimliklerin özellikleri ile konumlandırıldığı görülmektedir (Elçi, 2010). Yukarıda tekrarlanan örnek üzerinden gidilecek olursa, "Toplumsal rollerin ayrışması" repertuarı üzerinde kadın "ev işleri görevinin asli sahibi" olarak konumladırılırken yine kadın ve erkek "ayrışmış toplumsal rolleri doğru uygulayan kişiler" olarak konumlandırılmışlardır.

Çalışmamızın yönteminde ana iki kavram olan "açıklayıcı repertuarlar" ve "özne konumları" teorik olarak açıklanmaya çalışılmıştır. Ancak bu açıklamalar, bu iki kavramın konuşma ve metinlerde nasıl tespit edileceğini netleştirmekte zayıf kalmaktadır. Teorinin yöntem için uygulamaya dönüşmesi için başka bir şey gerekmektedir: Pratik. Edley (2001), bu iki kavramın tespiti ve analizinin zamanla elde edilecek bir beceri olduğunu ifade etmektedir. Bu beceri pratik yapmaktan doğacaktır. Araştırmacı verilerini tekrar tekrar dinleyip\okuyarak aşinalık kazanacaktır. Belli kalıpları, imajları, metaforları tekrar tekrar duymaya\okumaya başladığında söylem alanlarını, bunların içinde kullanımda olan açıklayıcı repertuarları ve bu repertuarların "Kim?" sorusuna verdiği cevaplarla özle konumlarını yakalamaya başlayacaktır.

2.2.Örneklem

Bu çalışma iki aşamadan oluşmaktadır. Çalışmanın birinci aşamasında sosyal medya kanalları incelenmiştir; ikinci aşamada ise yüz yüze mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

Birinci aşamada sosyal medya kanallarından Facebook ve İnstagram uygulamalarında Tablo 1'deki anahtar kelimeler kullanılarak yapılan arama ile ulaşılan Tablo 2'deki 8 profil ve grup incelenmiştir. Bu profil ve gruplarda paylaşılan yaklaşık 300 gönderi ve 1000 takipçi yorumu taranmıştır.

Tablo1. İncelenecek Gönderilerin Belirlenmesinde Kullanılan Anahtar Kelimeler

Anne
Annelik
Bebek
Çocuk
Emzirme
Bebek Bakımı

Bebek Sağlığı
Çocuk Yetiştirme
Oyun
Çocuk Oyunları

Tablo 2. Gönderilerin Belirlenmesi İçin Taranan Sosyal Medya Profilleri ve Gruplar

Facebook Grupları	Bağırmayan Anneler- Hatice Kübra Tongar
	Bebek Yapım Bakım Onarım (BYBO)
İnstagram Profilleri	Oyuncu Anne Merve
	Oyuncu Anne Şermin Çarkacı
	Blogcu Anne
	Akademisyen Anne
	Doğal Anne
	Manyak Anne

Taranan gönderiler içerisinde;

1.Annelik kimliğini anlam açısından sorgulayan, tanımlayan ve yorumlayan

2.Çocuğun bakımı ve yetiştirilmesini konu edinerek anneliği toplumsal rol olarak ele alan

3. Annelik kimliğini sosyal ilişkiler içerisinde ele alan toplam 42 gönderi ve bu gönderilere gelen 265 takipçi yorumu analiz edilmiştir. Dolayısıyla toplam olarak 307 gönderi araştırmanın birinci aşamasında incelenmiştir.

Araştıranın bu aşamasında incelenen kanalların tanımları aşağıda sunulacaktır.

Sosyal medyanın, internet tabanlı uygulamalar bütünü olduğunu ve içeriğin ise fotoğraf, video, metin ve medyaya ilişkin karışık oluşumlardan oluştuğunu(Komito ve Bates, 2009: 233) daha önce belirtmiştik.

Bu uygulamalardan yaygın kullanılan platformlardan biri Facebook'tur. Facebook Şubat 2004 tarihinde Mark Zuckerberk tarafından insanların başka insanlarla iletişim kurmasını ve bilgi alışverişi yapmasını sağlama amacıyla kurulmuştur. Amerika Birleşik devletlerinde kurulan sosyal ağın kullanımı birkaç yıl içerisinde dünyaya yayılmıştır (Wikipedia, 2017) .

Çalışma için Facebook'tan seçilen "Bağırmayan Anneler" ve "Bebek Yapım Bakım Onarım (BYBO)" isimli gruplar incelenen kanallar arasındadır. Takipçi sayılarının yüksek olmasından ve annelik ile çocuk yetiştirme konuları üzerine yoğunlaşan gönderiler paylaşmalarından ötürü bu sayfalar seçilmiştir. Söz konusu sayfalarda takipçi yorum sayıları da yüksektir. Bu da kadınlar arasında yoğun bir sosyal medya etkileşimine fırsat vermektedir. Etkileşim tez çalışması için bir araştırma alanıdır. Böylece tez çalışması için annelik kimliği etrafında kullanılan açıklayıcı repertuarlar, özne konumlarının tespiti ve üretilen söylemlerin analizi mümkün hale gelmektedir.

Bağırmayan Anneler: Grup sayfası araştırma için incelendiği tarihlerde ortalama 584 bin 600 takipçiye sahiptir. Sayfanın kurucusu Hatice Kübra Tongar, iki erkek çocuğu sahibidir ve lisans mezunudur. Bebek bakımı ile çocuk yetiştirme yöntemlerine dair 12 kitap yayınlamıştır. Tongar, Bağırmayan Anneler sayfasında anneliği, aile hayatını ve çocuk yetiştirmeyi konu edinen gönderiler paylaşmaktadır. Sayfada 16.11.2016-03.10.2017 tarihleri arasında paylaşılan 9 gönderi incelenmiştir.

Bebek Yapım Bakım Onarım (BYBO): Grup sayfası araştırma için incelendiği tarihlerde 67.193 takipçiye sahiptir. Sayfada Eren Kaya ve misafir

yazarların gönderileri paylaşılmaktadır. Tanıtım yazısında da ifade edildiği gibi sayfa, bebek bakımı ve anneliğin her safhasına dair enformasyon aktarımı için kullanılmaktadır ancak siyasi meselelere dair görüşlere de sıkça yer verilmektedir. Sayfa sahibi Eren Kaya 1 kız çocuğu annesidir, yurt dışında yaşamakta ve lisansüstü eğitimine devam etmektedir. Sayfada 07.11.2012-08.11.2017 tarihleri arasında paylaşılan 12 gönderiler incelenmiştir.

İnstagram, Kevin Systrom ve Mike Kriege tarafından 2010 yılında kurulan fotoğraf ve video paylaşma uygulamasıdır. Kullanıcılar paylaştıkları fotoğraf ve videoları şekillendirebilmekte ve yorum ve yazılar ekleyerek paylaşabilmektedir. Uygulama 2012 yılında Facebook tarafından satın alınmıştır(Wikipedia, 2017) .

İnstagram'da "Oyuncu Anne Merve", "Oyuncu Anne-Şermin Çarkacı", "Blogcu Anne", "Akademisyen Anne", "Doğal Anne" ve "Manyak Anne" isimli kişisel sayfalar incelenecektir. Yine takipçi sayılarının yüksek olması, annelik ile çocuk yetiştirme konularına dair yoğun gönderiler paylaşmaları ve takipçi yorumlarının yüksek olması bu sayfaların seçiminde belirleyici olmuştur.

Oyuncu Anne Merve: 2 Haziran 2014 tarihinde istagramda açılan profil 96 bin 700 takipçiye sahiptir. Biri 7 yaşında, biri 4 yaşında iki erkek çocuk sahibi olan Merve Gülcemal'ın kişisel sayfasıdır. İlahiyat ön lisans mezunu olan Gülcemal sayfasında annelik, ev okulu, değerler eğitimi, dini eğitim ve çocuk kitapları konularında gönderiler paylaşmaktadır. Okul öncesi çocuklar için hikaye olarak yazılan bir, dini eğitimle ilgili üç kitabı vardır. 06.11 2016-08.11.2017 tarihleri arasında paylaşılan 4 gönderi incelenmiştir.

Oyuncu Anne-Şermin Çarkacı: Şermin Çarkacı'ya ait instagram profili 649 bin tapkçiye sahiptir. Çarkacı'nın 6 yaşlarında ikiz erkek çocukları ve yaşında bir kız çocuğu vardır. Profilinde annelik, çocuk yetiştirme konularında sıkça gönderi paylaşmaktadır. Eğitim düzeyi lisans üstü olan

Çarkacı yazarlık yaparak ve seminer\söyleşilere katılarak geçimini sağlamaktadır. Çocuk hikayeleri ve annelikle ilgili konuları içere 5 kitabı vardır. 02.11.2016-17.06.2017 tarihinden sonra paylaşılan 5 gönderi incelenmiştir.

Blogcu Anne: Elif Doğan'a ait instagram profili 107 bin takipçiye sahiptir. Doğan'ın 11, 7 ve 2 aşlarında üç oğlu vardır. İşletme yüksek lisans mezunu olan Doğan, profilinde annelik ve kadınlık konularını içeren gönderiler paylaşmaktadır. Elif Doğan'ın anneliği konu edinen bir kitabı bulmaktadır. 09.10.2017-24.10.2017 tarihleri arasında paylaşılan 2 gönderi incelenmiştir.

Akademisyen Anne: Doç. Dr. Saniye Bencik Kangal'a ait istagram sayfasıdır. Kangal, 569 bin takipçisi olan sayfasında annelik, çocuk yetiştirme ve çocuk oyunları ile ilgili gönderiler paylaşmaktadır. 4 yaşında bir erkek çocuk annesidir. Akademisyenliğe devam etmekte olan Kangal'ın annelikle ilgili bir kitabı vardır. 25.05.2017-24.10.2017 tarihinden sonra paylaşılan 4 gönderi incelenmiştir

Doğal Anne: Funda Uçuk Er'e ait instagram profili 19 bin 800 takipçiye sahiptir. İngilizce öğretmeni olan Er, sosyoloji lisans eğitimine devam etmektedir. 4 yaşında bir kız çocuğu annesidir. Profilinde annelik ve çocuk yetiştirme konularına dair gönderiler paylaşmaktadır. 30.06.2017-22.10.2017 tarihleri arasında paylaşılan 5 gönderi incelenmiştir.

Manyak Anne: Şebnem Seçkiner'in instagram profili 67 bin 100 takipçiye sahiptir. 7 yaşında bir kız çocuğu olan Seçkiner lisans mezunudur. İletişim, sosyal medya ve içerik danışmanlığı yapmaktadır. Seçkiner sayfasında annelik ve çocuk konularını içeren gönderiler paylaşmaktadır. Yine anneliği konu edinen bir kitabı vardır. 02.08.2017-22.11.2017 tarihler arasında paylaşılan 1 gönderi incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci aşamasında 5 farklı anne ile yüz yüze mülakat yapılmıştır. Mülakata katılan anneler yaş, çocuk sayıları, eğitim düzeyleri ve ekonomik sınıf bakımından farklı özelliklere sahip olmalarına dikkat edilerek seçilmiştir.

Tablo 3. mülakat yapılan annelerin özellikleri

	Yaş	Eğitim düzeyi	Meslek	Çocuk sayısı	Çocukların yaşları ve cinsiyetleri
Katılımcı1	38	Yüksek lisans	Mimar	2	3 Yaş kız 3Yaş erkek
Katılımcı2	32	Lisans	Öğretmen	1	1 Yaş erkek
Katılımcı3	30	Lisans	Psikolojik danışman	2	6 Yaş erkek 2 Yaş erkek
Katılımcı4	45	Lise	Memur	3	17 Yaş kız 14 yaş erkek 4 yaş kız
Katılımcı5	34	İlköğretim	Ev hanımı	2	12 Yaş kız 8 Yaş erkek

2.3.İşlem

Araştırmanın birinci kısmında incelemek için seçilen gönderiler ve takipçi yorumlarının ekran görüntüleri alınmıştır. Alınan ekran görüntüleri tekrar tekrar okunmuştur. Bu gönderi ve yorumlarda kullanımda olan açıklayıcı repertuarlar ile bu repertuarların "Kim?" sorusuna verdiği cevaplarla özle konumlarını tespit edilmiştir.

İkinci kısımda ise katılımcı annelere annelik ile ilgili aşağıdaki beş soru sorulmuş ve cevaplar için cep telefonu ile ses kaydı yapılmıştır. Alınan ses kayıtları yazı dökümü yapılarak analize tabi tutulmuştur. Analiz, birinci kısımla benzer şekilde yazı dökümlerinin tekrar tekrar okunarak farklı açıklayıcı repertuarlar ve özne konumlarının belirlenmesi şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Mülakat soruları:

1)Sizce annelik ne demektir, ne anlama gelir?

2)Bir anne nasıl olmalı? Nasıl hissetmeli ve nasıl davranmalı?

3)Anne olmayı düşünen ve şu anda bebek bekleyen anne adaylarına neler önerirsiniz?

4)İnsanlar anne olduktan sonra kadınların değişebileceğini söylüyorlar. Sizin deneyiminiz nasıl oldu?

5)Çocuğunuzdan sizi bir anne olarak tanımlamasını\anlatmasını istersek nasıl tanımlar?

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Araştırmanın birinci kısmında dört repertuar, ikinci kısmında ise üç repertuar belirlenmiştir.

Tablo 4. Araştırmada Belirlenen Açıklayıcı Repertuarlar

Sosyal medya veri analizi	Bireysel annelik
	Kadın-Erkek eşitsizliği üzerinden annelik
	Yeterince fedakarlık üzerinden annelik
	Yetersizlik
Mülakat veri analizi	Öngörülemeyen annelik
	Denge kurma olarak annelik
	Bireysel değişim olarak annelik

3.1. Sosyal Medya Veri Analizi

Araştırmanın bu birinci kısmında dört repertuar belirlenmiştir.

3.1.1. Bireysel Annelik Repertuarı

Belirlenen repertuarlardan ilki "Bireysel annelik" repertuarıdır. Bu repertuar gönderilerde büyük oranda "mükemmel annelik" çerçevesinde sunulan hakim görüşlere karşı olarak ortaya çıkmaktadır. Repertuarı kullanan her bir fenomen anne "bireye özgü anneliği", kendi dünya görüşü ve inançlarına uygun şekilde kurgulamakta ve kullanmaktadır. Buna göre repertuar bir taraftan "kendine has özellikler ile kendisi istediği için ve yapabildiği kadar annelik yapılmalı" şeklinde açıklanırken başka bir taraftan "fıtrattan\yaradılıştan" kaynaklanan biricik, özgün anneliğin söz konusu olduğu açıklaması getirilmiştir.

3.1.1.1. Kendine has özelliklerle kendi istediği ve yapabildiği kadar anne olmak

Bu tarz bir açıklamaya örnek akademisyenanne isimli hesapta 24 Mayıs 2017 tarihinde paylaşılan gönderidir. Bu gönderiye takipçiler tarafından 160 yorum yapılmıştır:

Bu sene bazı seminerlerimde süper anne sendromundan bahsettim. Hepimizin derdi aynı.
Biliyorum sen de her şeyi dört dörtlük yapmaya çalışıyorsun. Öncelik çocuğunda değil mi? Onu en iyi şekilde büyütebilmek için en besleyici çorbaları pişirmek, en etkili eğitim modellerini öğrenmek, gelişimini en iyi şekilde destekleyecek, yavrunun yüzünü güldürecek aktiviteleri yapmak istiyorsun. Evin temiz olsun, yemeğin sıcak sofranda olsun diye uğraşıyorsun… Eee bir de bakımlı olmak var… Saçların fönlü, tırnakların manikürlü, vücudun fit olsun istiyorsun… Hepimiz istiyoruz… Ama tüm bunları en mükemmel şekilde yapmaya çalışırken kendimizden verdiğimizi çoğu zaman farketmiyoruz… Bu hislerin uyanmasında sanırım sosyal medyanın da parmağı var! Oysa ki burada sadece bir anın fotografı paylaşılıyor. En bakımlı günde çekilmiş fotograflar, en güzel kahve/yemek sunumları, evin en derli toplu, süslü köşesi, vb.
Herkes kendisine has bir anne… Hepimiz kendi çocuğumuzun süper annesiyiz.. Öncelikle kendimizi sevmeyi, içinde bulunduğumuz koşullarda mutlu olmayı öğrenmeliyiz… Bilmem kim yapıyor diye değil, kendimiz istediğimiz için aktivite yapmalı, saçımızı boyatmalıyız… Vee hiçbir zaman unutmamalıyız ki "hepimiz süper anneleriz" saçımız fönlü, tırnaklarımız ojeli, yemeklerimiz organik, aktivitelerimiz jan janlı olmasa da!!

Bu gönderide fenomen anne kendine has anneliği, süper annelik-mükemmel annelik repertuarının karşısına koyarak açıklamaktadır. Konuya giriş için annelerin kendilerinden beklenen birçok rolü aynı anda gerçekleştirmesi kaygısına değinilmektedir. Annelik kimliğinin, bakımlı kadın kimliğinin ve işlerini eksiksiz yapan ev hanımı kimliği kadını aynı anda

nasıl sıkıştırdığından dem vurulmaktadır. Anneye zarar veren bu durumun müsebbibi olarak sosyal medya işaret edilmektedir. Çünkü sosyal medya diğerlerinin gözünde olumlu görülecek bir annelik sunumu için sahne durumundadır. Bu sahnede mükemmelliği yansıtan paylaşımlar diğer anneler tarafından kendini karşılaştırma ve değerlendirme için ölçü olarak görülebilmektedir.

Fenomen anne herkesin kendine has birer anne olduğunu vurgulayarak ve bununla birlikte herkesin bu kendine haslıkla kendi çocuğu için süper anne kabul edileceğini ifade ederek yukarıda bahsedilen sıkıştırma durumunun bertaraf edilebileceğini iddia etmiştir. Böylece tüm kimliklerin karşısına kişinin kendi \öznel anneliğini çıkarmaktadır.

Bu gönderide "süper annelik" repertuarına karşı "annenin süperliği" repertuarı konulmuştur. Yazar "biz" zamirini kullanarak kendini de dahil ettiği anne olan kadınları, kendine has özellikleri ile anne olması hasebiyle "süper" olanlar olarak konumlamıştır. Kendine has olmak üzerinden süper olma bahsi geçmiştir. Çünkü bireyselliğin güzel olduğu yani anneliğin bireysel olarak farklılaşsa de her türünün mükemmel olduğu fikri verilmiştir. Bunun için de annelerin bununla mutlu olması gerektiği ifade edilmiştir.

Tüm bunları yazarken kendini önce, annelere "Biliyorum böyle hissediyorsun, öyle olsun istiyorsun" gibi ifadeler kullanarak onların her birini onlar kadar iyi bilen kişi olarak konumlandırmıştır. Sonraki aşamada mevcut durumu annelere bildirdikten sonra "–meli, -malı" gereklilik kipi ile cümlelere yer vererek olması gerekeni telkin etmektedir. Böylece aydınlatan ve yol gösteren kişi konumunu almıştır.

Yazara cevap olarak gelen yorumların bazıları da bu repertuarı destekler niteliktedir.

Alıntı1.(Takipçi 1):

Bütün anneler bebeklerinin süper kahramanıdır.

Takipçinin yorumu fenomen anneyi destekler şekildedir. Ayrıca aynı gönderi altında herhangi yeni bir repertuara işaret etmeyerek bu ifadeyi kullandığı için bireysel anneliği kendine has özelliklere sahip olması açısından önemli addettiği\süperleştirdiği ve böylece repertuarı bir üst konuma çıkardığını söylemek mümkün olabilmektedir.

Takipçi yorumları arasında bu repertuarı okumuş olmaktan dolayı içinin rahatladığını belirtenler de vardır

Alıntı2.(Takipçi 2):

Öyle yüreğimden geçen bi yazı olmuş ki anlatamam, sizin yazınız kalbime su serpti.

Takipçi gönderinin kendisini çok etkilediğini ve rahatlattığını belirtmektedir. Çünkü yazar süper anneliğin genelleştirici baskısı yerine, bireye özgü, bireyi kendi yapabildiği ölçülerde de kabul edilecek olan bir anneliği ifade etmiştir. Artık ortada annelik için tek bir kriter yoktur. Herkesin kendine göre belirleyebileceği esnek kriterler vardır.

Alıntı3.(Takipçi 3):

Bugünlerde bu sözleri duymaya o kadar ihtiyacım vardı ki. Yine ilaç gibi geldi cümleleriniz hocam. İyi ki varsınız, sizin gibi insanlar iyi ki var.

Takipçi bireysel anneliği telkin eden yazara kendisinin bir ihtiyacını gidermiş gibi bir minnet duymaktadır. Bu minnetin, mükemmel annelik baskısına karşı çıkabilme olduğu ima edilmiştir. Ve gönderinin bu kişiye bu baskıdan sıyrılmasına yardımcı olduğunu düşünmektedir. Bunu paylaştığından ötürü yazarı kendi için önemli addetmektedir. Böylece bir anlamda yazarın kendini koyduğu "açıklayarak aydınlatan kişi" konumunu onaylamaktadır.

Öte taraftan aynı repertuara dayanarak üçüncü bir grup anneye işaret eden takipçi yorumları da mevcuttur.

Alıntı 4.(Takipçi 4):

aynen öyle ben burda bazı anneleri de acikcasi kınıyorum bazilarini goruyorum sanki herzaman saç baş düzgün ev mis yemekler bol çeşit gezme tozma yerinde cocuklarla bi aktoviteden digerine koşmalar...sonra bi diğeri de bunları görüp vay ben ne kötü anneyim vay ben ne yetersiz kadinim bunlar anneyse ben neyim diye diye depresyon styla..kimse mükemmel değil olamaz da üç beş fotoğrafa bakıp resmin tümünu görmeye sakın çalışmayın..o mikeannelerin de dağınık tezgahları kalan çamaşırları her yer her yerde evleri bakımsiz halleri ve yorgunluktan bitap düştükleri halleri var...

Yukarıda alıntılanan takipçi yorumunda üç grup söz konusudur. Kendisini de dahil ettiği anneliğin bireyselliğini kabul edenler grubu yani "biz"grubu 1. gruptur. "Bazı anneler" olarak nitelendirdiği 2.grup bu gönderinin ötekileri olarak konumlandırılmıştır. Bunlar gönderide bahsedilen kimlikleri eksiksiz sergileyenler, rollerini dengeli bir şekilde sunanlardır. 3.grup ise ötekiler grubuna bakıp kendini yetersiz gören annelerdir. 3.gruba "ötekilere bakıp kendilerini eksik hissetmemelerini" telkin etmektedir. Böylece gönderinin asıl sahibi olan yazarın repertuarını yeni özne konumları ekleyerek genişletmektedir.

3.1.1.2. Yaradılıştan kaynaklı biricik annelik

Bu açıklama biçiminde annelik "verili annelik" şeklinde özcü bir yaklaşımla işlenmektedir. Açıklama biçimine örnek için ise Bağırmayan Anneler-Hatice Kübra Tongar isimli Facebook grubunda 5 Ağustos 2017 tarihinde paylaşılan gönderi verilebilir. Gönderiye 200 takipçi yorumu yapılmıştır..

"Hatice Hanım sizin gibi bir anne olmak isterdim... Güzel yürekli annelerden o kadar çok alıyorum ki bu mesajı. Böyle düşünen dostlara bir şeyi hatırlatayım istedim. Hz Ebubekir cömertti, hem de malının hepsini vakfedecek kadar cömertti. Peygamberimiz (as) onun cömertliğini övdü ama diğer sahabilere 'Neden Ebubekir gibi olamıyorsunuz' demedi. Hz Osman

hayalıydı, melekler bile yanında edep ederlerdi. Peygamberimiz (as) onun hayasını övdü ama diğer sahabilere 'Neden Osman gibi olamıyorsunuz' demedi. Hz Ömer celalliydi, savaşların bileği bükülmez yiğidiydi. Peygamberimiz (as) onun cesaretini övdü ama diğer sahabilere 'Neden Ömer gibi olamıyorsunuz' demedi. Çünkü fıtrat kişiye özeldir, herkesinki biriciktir ve olduğu haliyle övülmeye değerdir. Sizler de çocuğunuz için şahane annelersiniz; başkası değil kendiniz olun. Böyle çok daha güzelsiniz ❤"

Fenomen anne gönderiye takipçilerinin kendisini konumlandırdığı yere itiraz ile başlamaktadır. Takipçilerinin onu "şahane annelik" repertuarına karşılık gelen, özenilesi anne konumuna yerleştirdiklerini ifade etmektedir. Fenomen anne geliştirdiği itirazda yine bireysel annelik\anneliğin bireyselliği repertuarını kullanmıştır. Yine burada da savunulan her annenin biricik olduğudur. Çünkü fenomen anneye göre, insanlar yaradılış itibariyle birbirinden farklıdır ve bundan ötürü de her annenin anneliği birbirinden farklı, kendine has olacaktır. Bu kendine has, fıtri anneliği başkaları ile karşılaştırma yapmama üzerinden vermektedir. Bunu anlatmak için de dini hikayeleri kullanma yoluna gitmiştir. İslam tarihinden verdiği örneklerle insanları güçlü yönleri ile övmenin doğru olduğu ancak herkesten bu güçlü yönlerin aynı derecede beklenmemesi gerektiği kaidesine değinmiştir. Fenomen anne gönderisini fıtrattan\kendine has olmaktan kaynaklı şahane anneliğin mümkün olduğunu ve kendine has olmaktan mutluluk duyulması gerektiğini belirterek sonlandırmıştır. Son cümleler yine bir önceki fenomen annenin gönderisinde olduğu gibi telkin şeklinde verilmiştir. Bu durumda söz konusu fenomen anne kendini yol gösterici konumuna yerleştirmiştir. Gönderinin başında *"Böyle düşünen dostlara bir şey hatırlatayım istedim."* cümlesi ile de ötekilerin bildiği ancak unuttuğu doğruları hatırlatma misyonunu üstlenmiş ve gönderinin genelinde fenomen anne için "hatırlatarak yol gösteren" şeklinde bir konum ortaya çıkmıştır.

Gönderiye yapılan yorumların bazıları fenomen anneyi doğrudan destekler nitelikte olurken bazıları yeni repertuarlar ekleyerek konuyu

genişletmektedir. Bunun yanı sıra Fenomen anneyi gizil bir şekilde geçersiz kılma ya da dayandığı zemini sarsma hedefi gözeten yorumlar da mevcuttur. Aşağıda bu yönde bir eylem girişiminde bulunan alıntı örnekleri ele alınacaktır.

Alıntı 5.(Takipçi 1): Aynen ben ben oldugum icin guzelim ve iyiki elhamdulillah benim cocuklarimin annesiyim.sizi de cok begeniyorum o ayri.

Alıntının sahibi takipçi gönderiyi doğrudan desteklemektedir. Yapılan telkine olumlu cevap verir şekilde durumundan, yani kendine has özellikleri ile mutlu olduğunu ifade etmektedir. Takipçi gönderide bahis konusu olan "ötekilerden" olmadığını dolaylı bir şekilde "olması gerekeni olan kişilerden" olduğunu da doğrudan ifade ederek konumunu almaktadır. Ancak fenomen anneye hitap ederek kendiyle ilgili hemen az önce yaptığı sunuma rağmen onu da beğendiğini belirtmiştir. Kendisini beğenmesi fenomen anneyi beğenmesine mani değildir. Ya da tam tersi. Takipçi böylece fenomen anneyi beğenmeyi onaylamakta, özenmeyi reddetmekte dolayısıyla, bilen konumunu gizli şekilde reddetmektedir. Takipçi "aydınlanma" değil "beğeniyi" vurgulamaktadır.

Alıntı 6.(Takipçi 2): Birde suda var. Bana katilirmisiniz bilmiyorum. Bir kadina kocasi destek olmazsa biseyi zor basariyor. Ona yardim etmeli, alay etmemeli, kucuk dusurmemeli... Mesela Hatice hanimin fotograf larina bakiyorum da sanki kocasi cekiyor bir cok fotografi. Yani ona bu yolunda destek oluyor.

Alıntı 7.(Takipçi 3): Güzel bir konuya değinmişsiniz bende diğer arkadaşlar gibi özeniyorum size sonra düşünüyorum fıtrat ayrı imkanlar ayrı çevre ..i herşey farklı kendimizdeki yanlışları elimizden geldiğince islam çerçevesinde törpüler Şevkat ve ihlâsla süslersek eminim başarılı oluruzzzz

Yukarıdaki 2 ve 3. Yorumlarda anneliğin bireyselliği kabul edilmekte, bunun fıtratla ilişkisine itiraz edilmemektedir. Ancak anneliğin bireyselliğini kocanın desteği, imkanlar ve çevre gibi etkenlere dayalı olarak da açıklamak

gerektiğini eklemektedirler. Böylece "eşe ve koşullara göre anneliğin bireyselliği"nden bahsederek repertuarı genişletmektedir. Takipçi2 , "*bir de şu var"* ifadesiyle başlayarak anneliğin bireyselliği repertuarından, o repertuarı reddetmeden "eş tarafından destek gören bireysel annelik" repertuarına geçmiştir. Annenin fıtri anneliğini gösterebilmesi için eşinin nasıl olması ne yapması gerektiğini açıklamıştır. Daha sonra fenomen annenin eşini, "olması gereken eş"lerden biri konumuna yerleştirmektedir. Ve bunu fotoğraf örneği ile pekiştirmektedir. Takipçi3 de mevcut repertuarları reddetmeden "imkân ve çevresel koşullara göre anneliğin bireyselliği" şeklinde genişletmiştir. Fenomen anne gibi olamamasını tüm koşullarının farklı olmasına bağlayan takipçi kendisini fenomen anneden tamamen ayrıştırarak fenomen anneyi kendisinin ötekisi olarak konumlandırmıştır. Takipçinin *"kendimizdeki yanlışları"* ifadesi ve "*başarılı oluruz*" ifadeleri ise fenomen anneyi ulaşılması hedeflenen anne örneği olarak tekrar konumlandırmakta ve anneliği kendi için başarılı olunması gerekilen bir sınav olarak nitelendirmektedir. Yine bunun yönteminin dini değerleri rehber alarak yapmak şeklinde olduğunu belirtmesi de fenomen anneyle aynı dini gerekçelendirme ve zemin içinden ulaşmaya çalıştığını göstermektedir.

Alıntı 8.(*Takipçi 4):*

Rabbim bizim çocuklarımıza da sizin gibi bir anne olmayı nasip etsin inşallah güzel kadın.

Bu takipçi yorumunda, gönderinin başında değinilen ve itiraz edilen konumlandırma tekrar yapılmıştır. Takipçinin ifadesi *"özenilecek anne"* konumunu yenilemiştir. Kendine özgü anneliğin erişilebilecek bir şey olduğunu kabul etmektedir ama bunu gönderiyi yazana özgü olarak almakta ve Allah'a havale etmektedir. Böylece takipçi aslında yazarın argümanına karşıt bir değerlendirme yapmakta ve konum almaktadır. Dolayısıyla "mükemmel annelik" söylemi içinden bir değerlendirme yapmaktadır.

Alıntı 9(Takipçi 5):

Benim de 4 çocuğum var 3 kız 1 oğlum kızımın birisi evli torunum var elimden geleni yapıyorum çok sabırlıyım biraz özgür ruhluyum herkes kendi halinde olması taraftarıyım ama 3 kız ben onları o kadar özgüven vermişimki beni eleştiriyorlar sürekli oydaki biliyorlar babaları hep haklı ben her konuda sindirmeye çalışıyorlar umursamıyorum bu sefer duyarsız oluyorum sinirlensem gene ben suçluyum uzaklaştım hepsinden zihin olarak anne olamadım doğurduğum çocukların iyi anne çocukları sürekli baskıcı olmakmı bakıyorum etrafıma öyle anneler iyş anne

Takipçi kendi hayatından verdiği örnek ile fıtrattan kaynaklı şahane annelik repertuarına karşı çıkmakta ve açıklamanın geçerliliğini sarsma girişiminde bulunmaktadır. Kendi annelik tarzının "özgür ruhlu\özgüvenli çocuk yetiştirme" şeklinde olduğunu ancak çocuklarının bu tarza rağmen onu "iyi anne" olarak görmediğini belirtmektedir. *"Baskıcı anne, iyi anne onlara göre"* ifadesi ile fıtratına göre davranmanın işe yaramadığını ifade etmektedir ve böylece repertuarı değiştirmektedir. Yeni repertuar olarak "muhatabı(çocukları) tarafından değerlendirilen anneliği" ortaya getirmektedir.

3.1.1.3. Uzman görüşüne karşı içgüdüsel annelik

Bu repertuarda anneliğin kadında içgüdüsel olarak var olduğu kabulü söz konusudur. Bu yaradılıştan kaynaklanan bir içgüdüsellik olarak açıklanmaktadır. Bu verili\özcü annelik uzmanların annelik rolüne dair görüşleri ile karşılaştırılmaktadır. Repertuara örnek olarak Oyuncu Anne Merve isimli Instagram hesabında 17 Ekim 2017 tarihine paylaşılan gönderi incelenmiştir. Gönderiye, 134 takipçi yorumu yapılmıştır.

Fotoğraf olarak paylaşılan yazı şu biçimdedir:

Normal; tamamıyla normal… Yaradılıştan ihsan edilen yeteneklerini kullanabilen; İÇGÜDÜSEL BİR ANNE olmak istiyorum, LÜTFEN #bananediyecegimisoyleme

Fotoğraf altında yer verilen yazı ise şöyledir:

Canım uzmanlar;

Elbette sizleri seviyorum :) İhtiyaç halinde, yeri gelince (!) size danışmak da isterim; AMA lütfen biraz rahat bırakın bizi

Belki de siz rahat bırakıyorsunuzdur; ancak biz anneler rahat bırakmıyoruzdur sizi

Yaradılışımızdan bize bahşedilen ANNELİK kaabiliyetini unuttuk çünkü "Çocuğa SÜPERSİN derseniz şöyle egosu şişer, böyle kendini beğenmiş olur, İYİ YAPTIN, BAŞARDIN demelisiniz" demeyin mesela

Ya da siz deseniz de ben dinleyemeyeceğim 😊Çünkü evet bence süper :) Ama bunu günde 189.000.000 kere söylemiyorum be Bacım! Bazen "süpersin" diyorum

Bazen de" heeee aferin sana iyi ettin!" diye 😒 3 numaralı bakışımı atıyorum

Yoksa bu çocuğun ayarlarını mı bozuyorum ben?! "Pırtladığında gülerseniz hafazanallah sürekli gaz çıkarır, kendinizi tutun ve Robotik/ mekanik bir şekilde;

"Tatlım, akşam yediğimiz kurufasulyenin vücudunda oluşturduğu tepkimeler neticesinde gaz çıkarmaya ihtiyaç duyuyorsun, seni anlıyorum. Ancak bunu sadece tuvalette yapmalısın, öyle değil mi?" demem gerektiğini söylemeyin

Ben o an hönkürerek gülmek istiyorum :)

Zaten zamanla bu pırtlama işinin çok da hoş bir iş olmadığını ve hoş olmayan işlerin ayrı bir yerde halledilmesi gerektiğini öğrenecek

20 yaşına gelince değil hayır! Koku duyusu biraz daha gelişince bunu zaten kendisi farkedecek 😊🤦 Kitaplardan faydalanmak isterim evet; ama elinde KİTAPLA yaşayan ve sanki karşısındaki hepi topu 122 cmlik insan evladı, bugüne kadar hiç duymadığı bilmediği bir dilde konuşuyormuşcasına; onu anlayabilmek ve ona kendini anlatabilmek için elinde ÇOCUK DİLİNİ ANLAMA SÖZLÜĞÜ ile dolaşan bir anne olmak istemiyorum

Ben normal, sıradan bir anne olmak istiyorum

Bazen gülünmeyecek şeye gülen, bazen ağlanmayacak yerde ağlayan, bazen sesi çıkmayan, bazen de bağıran :) Çocuğun Ruhunda onarılamayacak büyük yaralar açmadıkça ve bilhassa dini hassasiyetlerimize ters düşmedikçe

HİSSETTİĞİM i gibi bir anne olmak istiyorum
SIRADAN, DÜMDÜZ....

O yüzden; please don't disturb me...

Fenomen anne gönderisine fotoğraf olarak kullandığı görselde siyah zemin üzerinde yer verdiği metinde ilk olarak isimlendirmediği birilerine hitap etmektedir. Bir sosyal medya etiketi kullanarak o kişilerin kendisini yönlendirmesini reddetmektedir. Yönlendirmesini neden reddettiğini ise yaradılıştan kendisine verilen annelik içgüdüleri ile açıklamakta ve kendisinin annelikte yönlendirmesi için bu içgüdüleri tercih ettiğini belirtmektedir. Çünkü fenomen anneye göre normal olan da budur, içgüdüsel olmayı istediği için normal olan da kendi konumudur.

Kullanılan içgüdüsel annelik repertuarının işaret ettiği "belirsiz ötekiler"in ise fotoğraf açıklaması olarak yazılan yazıdaki "uzmanlar" olduğu anlaşılmaktadır. Üstelik bu uzmanlar için kullanılan "bacım" sözcüğü de uzmanlar içinde kadın olanlarına hitap edildiğini göstermektedir. Fenomen anne yazıda, çocuk yetiştirme ilgili uzman görüşlerini bütünü ile reddetmemekte ancak yegane yol gösterici olarak görmediğini belirtmektedir. Çünkü yaradılıştan annelik kabiliyetlerine sahiptir ve bu kabiliyetlerini içgüdüsel olarak kullanmaktadır. Ve fenomen anneye göre uzmanların görüşlerinden ziyade bu içgüdüler ile davranmak daha doğrudur. Çünkü normal olan budur. Fenomen anne böylece normal olan olarak konum almıştır.

Gönderide hakim olan uzman görüşlerine karşı içgüdüsel annelik repertuarı, gönderinin sonunda zayıflamaktadır. Fenomen anne gönderinin sonunda açıklayıcı repertuarına şerh düşmektedir. Hissettiği gibi annelik yapmayı çocuğun ruh sağlığının bozulması ve dini hassasiyetlerle ters düşme ihtimali karşısında vaz geçebilecektir. Böylece içgüdüsel anneye karşı nihai iki otorite, gönderi boyunca yer verilen tüm reddiyeye karşı yine uzmanlar ve din ortaya çıkmaktadır.

Fenomen anne gönderisinde genel olarak uzmanlara, onların görüşlerine açıklamalar getirmektedir. Onların çocuk yetiştirmede doğru davranış olarak öğrettiklerine, başka doğrular ile cevap vermekte bir anlamda onlara başka doğrular öğretmektedir (*Kitaplardan faydalanmak isterim evet; ama elinde KİTAPLA yaşayan ve sanki karşısındaki hepi topu 122 cmlik insan evladı, bugüne kadar hiç duymadığı bilmediği bir dilde konuşuyormuşcasına; onu anlayabilmek ve ona kendini anlatabilmek için elinde ÇOCUK DİLİNİ ANLAMA SÖZLÜĞÜ ile dolaşan bir anne olmak istemiyorum.).* Gönderide uzmanlara seslenen yazar aslında gönderisini okuyacak olan tüm takipçilerine de aynı öğreticiliği yapmaktadır. Yazısını okuyacak uzmanlar için onların otoritelerini çoğunlukla reddeden öğretici, diğer anne takipçiler için içgüdüsel anneliği öğreten ve ona yönlendiren bir yol gösterici konumunu almaktadır.

Gönderiye yapılan takipçi yorumları çoğunlukta aynı repertuar kullanılarak yapılan destek yorumlarıdır. Ancak yeni repertuarlar ekleyerek kısmi itirazlar getiren yorumlar da mevcuttur.

Alıntı 10.(Takipçi1):

Aslında size katılıyorum. Yalnız şöyle bir husus var beni değişime ikna eden. İçinde yaşadığımız toplum ve kültürden bilinçaltımıza dahi işlemiş çok yanlış sözcükler ve davranışlar var. İster istemez, çoğu kez de iyi niyetli olarak bunları yeni nesle aktarıyoruz. İçimizden geldiği gibi olalım evet ama inşallah "bilmiyordum, bilsem asla yapmazdım" diyen annelerden de olmayalım. Rabbimiz dosdoğru bir yol tuttursun. ❤

Yukarıdaki alıntıda Takipçi1, yazara katıldığını belirterek başlamış olsa da değişmeye ikna olduğunu ifade etmektedir. Çünkü ona göre toplumda ve kültürde edinilen yanlış düşünce ve davranışlar söz konusudur. Ve anneler farkında olmadan bu yanlış düşüncelere göre davranış sergileyebilmektedir. Böylece takipçi aktarılan annelikten bahsederek "kolektif bilinçaltı"na işaret etmekte bunların içgüdü sanılabileceği uyarısı yapmaktadır. Bu gerekçe ile içgüdüsel anneliği tamamen reddetmeden, açıkladığı tehlikeye karşı değişme

açık bir annelik yani dolaylı olarak uzman görüşüne açık bir anneliği savunmaktadır. Aksi halde yanlışının farkında olmayan\"gaflette olan" öteki annelerden olmalar söz konusu olacaktır.

Alıntı 11.(Takipçi2):

ben seni çok seviyorum merve abla hemde sen beni sevmeden tanımadan öyle yani anneliginide kitaplarının fenomeniyim en cok da neyini biliyor musun evlatlarına kızdığını yazacak kadar deli dolu kalbini kalemini benim onu beğenmem senin dusunce ni beğenmediğim değildi bazı yorumlarda adem gunes hocaya yorumlar yapılmış karamalar derken bunu kasteyyi diye düşündüm yorumlar ayrı bu yazı çünkü ben anneliği Önce Allah dan öğrendim adem güneşle pekiştirdim

Yukarıda takipçi2, gönderinin açıklayıcı repertuarını kısmı olarak desteklemekte, bunu da anneliği Allah'tan öğrendiğini ifade ederek yapmaktadır. Ancak devamında Allah'tan öğrendiği anneliği ismini verdiği bir pedagog ile pekiştirdiğini ifade etmektedir. Buna göre uzman, görüşlerine göre annelik davranışları şekillendirilmelidir çünkü yaradılıştan kaynaklı içgüdüsel anneliğe uygun görüşler verebilmektedir. Takipçi ana gönderinin ötekisi olan uzmanların konumun değiştirmiş, "içgüdüsel anneliği pekiştirici" olarak yeniden konumlandırmıştır.

Alıntı 12(Takipçi4):

Görüş verenlere' görüş vermelisiniz bence ... fıtrat bir de büyüklerin tecrübelerinden istifade !! Tabi o tecrübe hazinesinden istifade etmek için de büyüklerimizin uslubu anahtar rol oynuyor

Bu örnekte ise takipçi4, fenomen annenin uzmanlara görüş vermesi gerektiğini belirterek fenomen anneyi "uzmandan daha uzman anne" olarak konumlandırmış böylece fenomen annenin uzmanlara karşı öğretici konumunu almasını onaylamıştır. Daha sonra çocuk yetiştirmede yaşça büyük insanların tecrübelerinden de faydalanılması gerektiğini ifade ederek

“büyüklerin tecrübelerine göre annelik” repertuarını içgüdüsel annelik repertuarı ile ele almıştır. Ancak bu repertuar yine de içgüdüsel annelik repertuarı kadar annelik türünü belirlemede kuvvetli değildir, çünkü tecrübeli büyük insanların çocuk yetiştirme ile ilgili görüşlerini paylaşırken kullandıkları üslup şartına bağlanmıştır.

Akademisyen Anne, Bağırmayan Anneler ve Oyuncu Anne Merve’den alınan bu üç gönderide yazarlarının kendilerini konumlandırdıkları yer: Annelerin kendi bireysel\fıtri\içgüdüsel anneliklerinin farkına varmalarını ve bunu diğer annelerin annelik tarzlarına ya da uzman görüşlerine tercih etmeleri gerektiğini öğreten kişi biçimindedir. Aydınlatıcı, yol gösterici ve rol model olarak alınabilecek kişilerdir. Fenomen anneler bu konumlandırmayı daha gizil olarak yapmaktadır. Özellikle gönderilerinde rol model olarak alınacak anne konumuna itirazlar geliştirmektedirler. Ancak takipçiler ise rol model alınabilecek anne konumlandırmasını açık bir şekilde yapmakta ve gizil olarak verilen aydınlatıcı\yol gösterici konumunu ise doğrudan kabul ederek ve onaylayarak ifade etmektedirler.

3.1.2. Kadın erkek eşitsizliği üzerinden annelik repertuarı

Belirlenen repertuarlardan ikincisi toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında kadın- erkek eşitsizliği üzerinden açıklanan ve tanımlanan anneliktir. Bu eşitsizlik bebek bakımı ve çocuk yetiştirme rollerinin eşit şekilde paylaşılmaması üzerinden ifade edilmektedir. İncelenen gönderiler Bebek Yapım Bakım Onarım isimli Facebook grubunda yazan iki farklı yazarın gönderileridir. Örnek gönderilerden birinde; bu repertuar çocuk bakım ve yetiştirme rolünü babalarının da annelerle eşit şekilde paylaşması, annenin yaptığı her şeyi babanın da yapabilmesinin savunulması için öne sürmektedir. Örneklerden bir diğerinde ise bebek sahibi olma kararının sadece kadınlar tarafından verilebileceği fikri bebekle ilgili tüm rollerin anneye ait olması, baba tarafından eşit şekilde paylaşılmaması gerektiği ile açıklanarak söz konusu repertuara karşı argüman getirilerek başvurulmuştur.

3.1.2.1. Bebek bakımıyla ilgili rolün aynileşmesi: Babanın anneleşmesi\ Anne-babalar

Repertuarın açıklama biçimlerinden biri, anne ve baba rollerinin birbirine benzemesi gerektiği şeklinde verilmiştir. Bu benzeşme için annelerin rolleri değişmeyecek, babaların rollerinin annelerin rollerine benzemesi ile olacaktır. Açıklamaya örnek olarak Beşer Yapım Bakım Onarım (BYBO) isimli Facebook grubunda 19 Haziran 2017 tarihinde paylaşılan gönderi incelenmiştir. Takipçiler tarafından bu gönderiye ilişkin 13 yorum yapılmıştır.

BYBO:

"Bu dünün yazısı aslında, ama dün vakit yoktu.

Benim kafamdaki iyi baba şu. Sabah çocuğun okula giderken ne giyeceğini hazırlayan baba. Çantasını hazırlayan baba. Saatlerce çocuğuyla oynayan baba. Çocuğunun BLW'de ne yiyeceğini araştıran ve hazırlayan baba. Bezini değiştiren baba. Çocuğun saçını tarayan, banyo yaptıran, okul toplantılarına katılan, çocuğunun tüm arkadaşlarının ismini bilen baba. Akşam yatarken kitabını okuyup, dişini fırçalatan, gece kalkıp üstü açılmış mı diye bakan baba. Çocuğunu doktora götüren, hastalanınca ıhlamur yapan baba. İş toplantısını çocuğuna göre ayarlayan baba. Evde ne eksik var listesini tutan, alışverişe çıkan baba. Kızının namusunu değil, mutluluğunu ve bağımsızlığını dert edinen, oğluna kadınlara saygı duymayı yaşayışıyla öğreten baba. Erkekliğinden çok emin, onu devamlı ispatlama derdinde olmayan, kırılgan olmayan, "başkaları ne der"i dert etmeyen, bu yüzden gülen, şefkat gösteren, uzlaşmayı bilen baba.

Bunları yapan babalara insanüstü, efsanevi yaratıklar gibi davranılıyor. Hatta böyle eşi olan bir kadına herkes durmadan ne kadar şanslı olduğunu, şükretmesi gerektiğini, kocasına devamlı teşekkür etmesi gerektiğini söylüyor. Halbuki anne de bunları zaten yapıyor. Ben çocuk konusunda bu iş bölümünün norm olması gerektiğine inanıyorum. Eşlerinizi

değiştiremezsiniz belki, ama oğullarınızı böyle babalar olmak üzere, kızlarınızı böyle adamlar seçmek üzere yetiştirebilirsiniz. Bence bu gelecek nesle bırakabileceğiniz en büyük kişisel hediyemiz olacaktır.

Oğlum büyüyünce baba olmak istiyor. Bundan azını yaparsa başında sopayla bekleyeceğimi bilecek. Ama bundan azını bilmiyor zaten. Eren bizim babaları kutladı. Ben de iyi babaların babalar gününü kutlamak istiyorum. Çok kutlu olsun, gecikmiş olarak. Çok çok kutlu olsun. Gelecek nesiller sizlerin eseri olacaktır."

Gönderi bütün olarak ele alındığında hâkim olan söylemlerin "modern kadın" ve "kadın-erkek eşitliği" söylemleri olduğu görülmektedir. Bu bağlamda da gönderide toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının yarattığı anne ve baba rolleri arasındaki eşitsizlik ve bunun değişmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Babaların anneler gibi çocuğun bakımında aktif rol üstlenmesi gerektiğinden bahsedilmekte, bunun onun da görevi olması gerektiğinden dem vurulmaktadır. Eşitsizlik üzerinden annelik repertuarını sunan yazar, ancak bu şekilde eşit bir rol paylaşımının günümüz erkeklerinden beklenmesinin zor olduğu çünkü öyle yetiştirilmediklerini ekleyerek anneler için bir konumlandırma yapmaktadır. İstenilen rol paylaşımını gelecek nesillerden bekleyebilmemiz için günümüz erkek çocuk annelerinin çocuklarını bu şekilde yetiştirmesi gerekliliği açıklaması ile "gelecek nesilleri yetiştiren" konumu. Gelecek nesli yetiştiren anne repertuarına ulaşmak için çocuğun bakımı toplumsal rollünün eşit şekilde paylaşılması kaynak olarak kullanılmaktadır. Yazar, gelecek nesilleri yetiştirme sorumluluğundan bahsederken "siz" zamirini kullanarak tüm anneleri yani oğullarını böyle adamlar olmak üzere yetiştirmeli olanlar ve kızlarını böyle adamları seçmek üzere yetiştirmeli olanları mesajının muhattabı olarak belirlemektedir. Ancak son paragrafın son cümlesinde kendisini de bu gruba dahil ederek anne olduğunu hatırlatmaktadır. Üstelik mesajın en kuvvetli alıcıları olarak yansıtılan erkek çocuk annelerinden biridir. Oğlunu mesajda bahsedilen baba özelliklerine sahip biri şekilde

yetiştirdiğinden bahsederek kendini verdiği mesajı yaşayan kişi olarak konumlandırmaktadır. Bu durumda örnek olunacak anne, yazar olmaktadır. Gelecek neslin bir ferdini olması gerektiği gibi yetiştirerek "kendisi örnek olarak aydınlatan\öğreten kişi" konumu ile kaynak repertuarların işaret ettiği konumu almaktadır.

Gönderiye gelen yorumların arasında ise mevcut repertuarı destekleyen yorumların yanı sıra itiraz edenler de gözlenmiştir.

Alıntı 13(Takipçi1):

Bi çok şeye katılıyorum ama biraz abartılmıyor mu annenin bence burada yapması gerekenler bile babaya sorumluluk olmuş çalışmayan bi anne olarak babaya bu kadar yüklenmemeli diye düşünüyorum.

Bu takipçinin "gönderinin içerdiği çok şeye katıldığı ancak durumun biraz abartıldığı" yorumu itirazın başlangıcı olarak kabul edilebilir. *"Bence burada annenin yapması gerekenler bile babaya sorumluluk olmuş"* şeklinde devam edilerek toplumsal rollerin bütünüyle eşit paylaşımı reddedilmiştir. "Çalışmayan bir anne olarak" ifadesi ile kendinden bahsederek itirazını gerekçelendirmiştir. Gönderinin yazarından, bu yoruma cevap olarak, yine kendini ve eşini örnek gösteren bir açıklama gelmiştir:

Nedir burada sadece annenin yapması gereken ve babanın yapmaması gerekenler? Bunların hepsini ve daha fazlasını hem ben, hem eşim yapıyoruz. İş yoğunluğumuza göre paylaşıyoruz. Bir gün ben, başka bir gün o. Eşim çok mutlu, tanıdığım en mutlu baba, içinden geldiği gibi babalık yaptığı ve karşılığında anne kadar sevildiği için.

Buna göre "Biz yapıyoruz ve iyi sonuçlar alıyoruz." diyen yazar "örnek olarak öğreten" konumunun tehlikeye girmesine, eşinin hem eş hem baba olarak mutlu olduğundan ve karşılığını da sevgi olarak aldığını vurgulayarak müsaade etmemekte; iddiasını savunmaktadır.

Takipçi 1'in itiraz yorumuna başka bir takipçi de cevap yazmıştır.

Alıntı 14(Takipçi2):

İşte bu yüzden, böyle düşünen kadınlar yüzünden bu ülkenin babaları hep böyle kalas misali kalacak. Çünkü oğullarına da bunu öğretecek. Kadın işi sen karışma diyecek.

Buna göre ana gönderinin açıklayıcı repertuarı hatırlatılmıştır. Babalık rolünü ülkede hâlihazırda var olan babalık biçimine göre icra eden babaları "kalas" olarak nitelendirmiştir. Çünkü takipçiye göre eşitsizliği sürdürmek ve savunmak kalaslıktır. İtiraz eden takipçi gibi anneler yüzünden toplumsal rollerin eşit paylaşımının mümkün olmayacağını ve babaların "kalas" kalacağını ifade etmiştir. Ve direk suçlama getirmiştir. Çünkü oğullarını da böyle yetiştireceklerdir. Takipçi2 burada "sizin yüzünüzden" diyerek işaret ettiği kadınlar ülke içinde bir hayat tarzını da temsil etmektedir. Bu hayat tarzını benimseyenler grubu "Kadın-erkek eşitsizliği"ne aynı derecede önem atfetmeyen ve hatta eşitsizliği savunan ötekilerdir. Yaygın ve geleneksel babalık rolünü kabul edip benimsemektedirler. Ataerkil bir düzen içerisinde erkeği ayrıcalıklı gören ve cinsiyetçilik yaparak işleri "kadın-erkek işi" şeklinde ayıran bundan ötürü de çocuk bakımı ile ilgili rolü de "kadın işi" olarak niteleyerek kadına yükleyen bir hayat tarzıdır.

3.1.2.2. Çocuk sahibi olma kararında söz sahibi olan kadındır: Anne, kadındır.

"Kadın-erkek eşitsizliği üzerinden annelik repertuarı" eşitsizliğin giderilmesi gerektiği açıklamasının yanı sıra eşitsizlikten kaynaklanan haklar açıklaması ile de kullanılmıştır. Eşitsizliğin giderilip giderilmemesi bir kenara bırakılarak mevcut ortamda çocuk sahibi olmakla ilgili kadın ve erkeğin hakları ele alınmıştır. Örnek olarak incelenen gönderi Bebek Yapım Bakım Onarım sayfasında 12 Ağustos 2017 tarihinde paylaşılan gönderidir. Gönderiye takipçiler tarafından 26 yorum yapılmıştır.

BYBO:

Kadinlar!

Cocuk sahibi olmak ya da 2.'ye 3.'ye sahip olmak konularinda esiniz sizinle esit soz hakkina sahip degildir!

Cinsiyetinize sahip cikin! Bedeninizi, emeginizi, zamaninizi, duygularinizi, aklinizi teslim edeceginiz isler soz konusu oldugunda hicbir erkek sizinle esit haklara sahip degildir! Ne babaniz ne esiniz! Karar oncelikle size aittir. Esinize sizi desteklemek duser. Esir olmayin, ortak olun. Kadin olun.

Oldu mersu

Gönderiye aynı cinsel kimliğe sahip olanlara seslenerek başlamaktadır. Çoğunlukla anne olan kadınlara hitap eden grup, bu gönderide anne olan ya da olmayan kadınları da bir araya toplayan bir seslenme ile onlara bir şey anlatmayı amaçlamaktadır. Gönderide cinsiyet eşitsizliğini gerekçe göstererek çocuk sahibi olma kararında asıl söz sahibi olanın kadınlar olması gerektiğini belirtmektedir. Çünkü çocuk sahibi olma ve sonrasında gelen süreçte beden, emek, zaman, duygu ve akıl yönünden bir fedakarlık söz konusudur ve bunu da anneler yani kadınlar yapmaktadır. Bu yüzden başka bir cinsiyet olan erkeklerle bu bağlamda eşitlik reddedilmektedir. Kullanılan eşitsizlik repertuarı ile eşitsizliğin bir tarafı olarak işaret edilen tüm kadınlar karar verici grup olarak konumlandırılırken, eşitsizliğin diğer tarafında sadece kocalar değil kadınların babaları da belirtilerek tüm erkekler "ötekiler" olarak konumlandırılmaktadır. Gönderinin yazarı, *"Esir olmayın, ortak olun."* ifadesi ile bu ötekiler grubunu, kadınları esir alma tehlikesi ile karşı karşıya bırakabilecek bir grup olarak nitelendirmiştir, bunun dışında baba olmaktan kaynaklanan görev ve mesuliyetlere dair herhangi bir ifadeye yer vermemiştir. Ancak aynı facebook grubunda daha önce yer verdiğimiz diğer gönderinin anlamsal kuruluşu tamamen babaların babalık rol ve mesuliyetlerine dayandırılmıştır. Bu durumda grubun kendi söylemi, bir ikilem taşımaktadır.

Yazar gönderisinin tümünde hâkim olan kadın cinsiyet kimliği vurgusu ile kadınlara, cinsiyetten doğan haklar dersi vermektedir. Emir kipi kullanılan *"Cinsiyetinize sahip çıkın!" ,"Esir olmayın,", "Kadın olun."* ifadeleri yazarın, kendini öğretici, aydınlatıcı olarak konumlandırdığına işaret etmektedir.

Gönderiye takipçi yorumları, çoğunlukla bebek bakımı ile ilgili toplumsal rollerin eşitsizliği repertuarını öne sürerek gönderiyi destekler şekildedir. İtiraz yorumu da yapılmıştır ancak gönderi yazarının aşağıda yer verilen cevabından ötürü tekrar silinmiştir bundan ötürü itirazın içeriği ve kullanılan repertuarları ancak gönderi yazarının cevabında yer verildiği kadarıyla ele almak mümkün olmuştur.

"Yazıyı saçma bulup, 'ne yapsın adam başka kadınlardan mı çocuk yapsın' Diyen arkadaş yorumunu silmiş, benim cevabım da gitmiş. Tekrar edeyim:

Bu kendisine saygısı olan kadınlar için yazıldı. Diğerlerinin yazıyı saçma bulmaları normal."

Yazarın cevabından anlaşıldığı kadarı ile itiraz içerikli yorumu yapan *takipçi1* çocuk sahibi olmak isteyen kocanın bunu doğal olarak karısından isteyeceği, başka bir kadından isteyemeyeceğini belirterek böylece tek eşlilikte çocuk sahibi olma kararına erkeğin de ortak olduğunu ifade etmektedir. Çocuk sahibi olma kararında erkeğin tek eşlilikten kaynaklı karar verme hakkı ile ilgili bu açıklama, gönderinin yazarı tarafından alıntılanarak cevap verilmiş ancak içerikle ilgili hiçbir itiraz açıklaması getirilmemiştir. Yazar cevabında özelde takipçiyi genelde takipçi gibi düşünen olası diğer tüm kadınları işaret eden bir konumlandırma yapmıştır. Buna göre gönderiyi onaylayan tüm kadınlar kendisine saygısı olan kadınlar olarak nitelendirilirken gönderiyi onaylamayan tüm kadınlar kendisine saygısı olmayan ötekiler olarak konumlandırılmıştır.

Alıntı 15.(Takipçi2): Saçma bulmadığıma göre, kendime saygım var. Ama benim doğuracağım çocuk adedine karar verenler var bu ülkede. Bu yüzden asla 3 olmayacak, 1 iyidir.

Takipçi2 yorumuna başlarken yazarın yaptığı konumlandırmayı kabul ederek kendini "biz" grubuna dahil etmiştir. Ancak gönderinin açıklayıcı repertuarının ötekisi olan kocalardan bahsetmeden isimlendirilmemiş bir "öteki"yi işaret etmiştir. Yorumda bahsedilen 3 çocuk bahsini getirerek siyasi arenada kullanılan "en az 3 çocuk." söyleminin içinden konuşmuştur. Buna göre konu çocuk sahibi olma kararında erkeğin baskınlığından, siyasetin baskınlığa itiraza geçiş yaparak gönderi repertuarını genişletmiştir.

Alıntı 16(Takipçi3): Bütün hayatım alt üst oldu kimse bana "bir tane daha çocuk yap yazık kardeşi olmasın mı " demesin. Olmasın !!! Aklı hala başında olan anne babası olsun yeter.

Takipçi3 çocuk sahibi olmanın hayatında kökten değişikler yaptığı ve bunun kendisine ve eşine olumsuz yansıdığını belirterek kendi ve eşi dışında kalan isimlendirilmemiş ötekiler tarafından ortaya getirilen "çocuğun kardeş hakkı\ihtiyacı" repertuarına itiraz etmiştir. Ana gönderiye gelebilecek olası itirazlardan birini böylece bertaraf etmiştir. Çünkü ana gönderide çocuk sahibi olmakla ilgili annenin kara verme hakkı, babanın karar verme hakkı detaylı bir şekilde işlenirken ikinci, üçüncü çocuk sahibi kararında birinci çocuğun hakkının olup olmadığı gündeme getirilmemiştir. Kardeş sahibi olmayı isteme hakkının gündeme getirilmesi annenin tek söz sahibi olma konumuna itiraz olabilecektir. Anne ve babanın akıl sağlığı söz konusu edilerek bu itirazın önüne geçilmiştir.

Alıntı 17.(Takipçi4): Bence iki esin de esit veto etme hakki var. Es istemiyorsa rizasina karsi ondan cocuk yapmak olmaz. O bakimdan cocuk kararinda aslinda esit soz hakki eslerin.

Yukarıdaki alıntıda Takipçi4, ana gönderi ve o gönderiye gelen cevap yorumlardan hiç birinde bahsedilmeyen erkeğin çocuk sahibi olmayı

istememe durumundan bahsetmiştir. Gönderi ve cevaplarında erkeğin her şekilde baba olmayı isteyeceği sabitlenerek kadının isteyip istememe hakkı tartışılmıştır. Ancak erkeğin istemeyip kadının istemesi durumunda kadının "bedenim, zahmetim ve emeğimle anne olan kadın, benim." gerekçesi ile yine de çocuk sahibi olmayı istemesi gibi bir hakkı var mıdır? Takipçi4, yok sayılan bu olasılığı gündeme getirerek gönderiye itirazını gerekçelendirmiş ve eşit söz hakkı açıklamasını geliştirmiştir.

Alıntı 18.(Takipçi5): Süper bir post. Hislerime tercüman oldu. İş hayatımdan vücuduma uykularımdan memelerime kadar herşey bozuldu. Karar da son nokta tabii ki ben olacağım.

Doğrudan gönderiyi destekleyen bir cevap yorumudur. Gönderinin açıklayıcı repertuarına uygun olarak çocuk sahibi olma sürecinde hayata etki eden olumsuz değişikliklere sadece kendisi maruz kaldığını belirterek, karar verme hakkının da dolayısıyla kendinde olduğunu ifade etmiştir.

Alıntı 19.(Takipç6): Benim eşimde 2. çocuk meraklilarindan. Benim cevabim: Bunu sanki sen buyutuyorsun. Henüz 8 aylık ve ister istemez bütün yükü bende. Baba yardımcı oyuncu. Öyle olsam bende isterim ikileri, üçleri... Kesinlikle annede olmalı bu karar. Fiziken ve ruhsal olarak anne ve baba asla aynı değil.

Takipçi6, yorumunda kendi eşinin de çocuk sahibi olma sürecindeki zahmeti eşit paylaşmamadan kaynaklanan rahatlık ile 2.çocuğa sahip olmayı istediğini belirtmiştir. Bu eşitsizliğin gereği olarak babayı, "yardımcı oyuncu" olarak nitelendirerek sorumluluğu ve emeği az olan ebeveyn olarak konumlandırmıştır.

Bebek Yapım Bakım Onarım sayfasından alıntılanarak analiz edilen bu iki faklı gönderi grubun farklı iki yazarı tarafından yazılmıştır. Ancak grubun tanıtım yazısında belli ilkeleri vardır ve bu ilkeler doğrultusunda birbiri ile tutarlı gönderilere ye vermektedirler. Genel olarak faklı görüş ve ideolojilere açık bir grup değildir. Bundan ötürü birbiri ile

çelişen bu iki gönderi, çeşitlilik amacından ziyade bir ikileme işaret etmektedir.

Aynı grubun her iki yazarı için kendilerini kadınlar için "aydınlatıcı, öğretici" olarak konumlandırdıklarını söylemek mümkündür.

3.1.3. Yeterince sevgi ve ilgi, yeterince zaman, yeterince zahmet: Yeterince fedakarlık

Belirlenen repertuarlardan üçüncüsü "yeterince fedakarlık" repertuarıdır. Fenomen anneler bu yeterlilik repertuarını annenin çocuğuna sevgi ve ilgi göstermesinde yeterlilik, zaman ayırmasında yeterlilik ve zahmet göstermesinde yeterlilik ile ifade etmişlerdir. Bu gönderilere gelen takipçi yorumlarının büyük bir bölümü de takipçi annelerin bu konulardaki yetersizliklerini ifade etmeleri şeklindedir.

3.1.3.1. Yeterince sevgi ve ilgi

Annenin çocuğu için yeterince fedakarlık göstermesinin açılımlarından biri "yeterince sevgi ve ilgi şeklindedir. Anne, bu ilgi ve sevgiyi çocuğuna en önemli annelik ödevlerinden biri olarak göstermektedir. Bu açılıma örnek olarak incelenen gönderi, 1 Ekim 2017 tarihli Bağırmayan Anneler Facebook grubunun gönderisidir. Gönderiye, 309 takipçi yorumu yapılmıştır.

Hafta sonu ödevi çoktu, biraz zorlandı yavru. Morali bozuldu, yetişmeyecek diye dertlendi. Dedim ki; dur, biraz ara ver, kafanı topla, bu moralle hiç olmaz. Hatta bir saat bahçeye çıkalım, yürüyüp hava alalım, sonra devam ederiz. Dolandık geldik. O ödeve oturdu, ben sevdiği kekten attım fırına. Koydum tabağa, bak dedim, anne dualı kek bu, zihnini açar, hemencecik bitiverir ödevler :)) Kek de bitti, ödevler de... Yetişti şükür. Az önce Enes geldi sarıldı boynuma. 'Anne o kadar güzel bir annesin ki, seni sevmek için her gün başka bi sebep buluyorum' dedi Ne güzel cümle bu, desene bende ödevimi doğru yaptım bugün, dedim. Öyle ya; biz annelerin

ödevi de evlatları çok sevmek ve her fırsatta bunu onlara hissettirmek. Öyle değil mi? 💞

Fenomen anne bu gönderide anneliği yeterince sevgi ve buna bağlı olarak yeterince ilgi ile açıklamıştır. Bu repertuarı, bunun anneler için bir ödev olduğuna dair ifadesi ile detaylandırmıştır. Buna göre annelik, kim tarafından verildiğine değinilmemiş bitmeyen bir ödevdir. Ancak aynı fenomen annenin incelenen diğer gönderilerine dayanarak Yaratıcı tarafından çocuk sahibi olan kadına verilmiş bir ödev kabul edildiğini söylemek mümkündür. Fenomen anne ödevini; çocuğuna, elde ettiği hafta sonu okul ödevi fırsatını kullanarak yeterince ilgi göstererek en güzel şekilde yapmıştır. Karşılık olarak da çocuğundan sevgi sözcükleri duyduğunu belirterek başarılı olduğunu kanıtlamıştır. Fenomen anne kendisini yeterince sevgi ve ilgi repertuarının işaret ettiği konuma çocuğunun dili ile yerleştirmiştir. Gönderiyi, kullanılan repertuarı annelere onaylatacak etkileşimi başlatan bir soru ile bitirmiştir. Böylece tüm annelere yeterince sevme ve ilgilenme ödevlerini yapıp yapmadıklarını soran "aracı öğretmen", Yaratıcının verdiği ödevi kontrol eden "görevli ödev kontrolcüsü" konumlarını almıştır.

Gönderiye yapılan cevap yorumları çoğunlukla repertuarı destekler şekildedir. Destek yorumlarının bir kısmında takipçiler fenomen anne gibi çocuklarından aldıkları iltifatlara yer vererek ödevlerini yaptıklarına işaret etmiştir. Bir kısmında ise takipçiler fenomen annenin anneliğini övmüş ancak kendi ödevlerini yapıp yapmadıkları hakkında ipucu vermemişlerdir. Cevap yorumları arasında yine gönderiye itiraz yorumları da mevcuttur.

Alıntı 20.(Takipçi1):

Ne güzel maşallah ,siz sürekli dışarıda suç arayan, şikayetçi annelerden olmuyorsunuz . Homur homur ah ödevler ,ah öğretmenler,tüh eğitim sistemi deyip moral bozacaginiza, kendinize ve cocugunuzs ,çözüm üretmeye çalışıyorsunuz Allah'ın izniyle. Maşallah 😀

Takipçi fenomen anneyi eğitimle ilgili sorunlara çözüm arayan, çözüm odaklı anne olarak konumlandırmış, karşısında da onun gibi olmayan ötekileri yerleştirmiştir. Ötekiler çözüm üretmeyen şikayetçi annelerdir. Fenomen anneye pozitif bir konumlandırma yaparak böylece gönderideki açıklayıcı repertuarı onaylayan takipçi, fenomen annenin; annelerin ödevi konusunda sorduğu soruyu yok saymış kendi anneliğinden bahsetmemiştir. Bu durumda takipçi ne fenomen anne gibidir, ne de ötekiler gibi. Kendi konumunu açıkça ifade etmemiştir.

Alıntı 21.(Takipçi2):

Harika yaa herzamnki gibi sizden çok şey öğreniyoruz Allah razı olsun

Takipçi2 fenomen annenin öğretmen konumunu doğrudan onaylamış ve kendini de öğrenci olarak konumlandırmıştır.

Alıntı 22.(Takipç3):

Bana çok yapmacık geliyor siz evinizi supurup yemek yapiyormusunuz yoksa yardımcınız varmı annelerde önce insan canı sıkılabiliyor hasta olabiliyor ama sizin yazdiklariniza bakınca sade çocuklarınız ve dunyaniz gerçekler lütfen gerçekler

Takipçi3 fenomen annenin gönderisinde yazdıklarının sahihliğini sorgulamıştır. Sahih bulmadığı gönderiye karşı itirazını fenomen annenin gönderilerinde yaptığı her yönüyle olumlu ve yeterli annelik sunumunu şüpheye düşürecek ve sorgulamasına sebep olacak sorular sorarak yapmıştır. Annenin de insan olduğunu vurgulayarak, tüm bu yazılanların insanüstü özellikler olarak kaldığına işaret etmiştir.

3.1.3.2.Yeterince emek\zahmet: çocukları için yeterli olan anne

Annenin çocuğu için yeterince fedakarlık göstermesinin açılımlarından bir diğeri "yeterince emek\zahmet" şeklinde ele alınmıştır. İncelenen iki farkı örnek gönderiden biri 30 Mayıs 2017 tarihli Bağırmayan

Anneler Facebook grubunun gönderisidir. Gönderiye, 250 takipçi yorumu yapılmıştır.

Psikolojide bir tanım var 'annesiz çocuklar' diye… Her okuduğumda içim acır, kendimi yoklar, silkelenirim. Çünkü psikoloji 'annesiz çocuklar' derken annesi ölmüş çocukları kast etmez. Annesinden bir şekilde uzak kalmış çocukları da söylemez. Annesiz çocuklar derken, annesi evde yanı başında olan ama bi sebeple çocuğuna ilgi, sevgi, şefkat gösteremeyen, vakit ayıramayan annelerin çocuklarından bahseder. Annesi ölmüş bir çocuktan daha 'annesiz' olunabileceğini bizlere hatırlatır. Soğuk duş gibi gelir bana bu tanım. Düşünsenize, çocuğunuzun yanındasınız ama yoksunuz. Aklıma rahmetli anneannemin öğüdü gelir hemen. 'Kızım öyle bir anne ol ki, evde varlığın hissedilsin' demişti ilk anne olduğumda. O zaman anlamamıştım bir insanın varlığını hissettirmesinin ne demek olduğunu. Şimdi istisnasız her gün bunun için uğraşıyorum. Oyunlar planlayarak, nitelikli zamanlar için uykumdan kısarak, çocuklarımın ilgi alanlarında okuyup, araştırıp, onlarla sohbetler ederek 'var' lığımı hissettirmeye çalışıyorum. Çünkü çocuklarım annesiz büyüsünler istemiyorum. Çünkü bir çocuğun 'annesi' olmasıyla, 'annesiyle anıları olması' farklı şeyler, bunu biliyorum. Ve bunun için her çocuğa yürekten dua ediyorum; 'Rabbim hepinizi analı babalı büyütsün..'

Bu gönderide fenomen anne yeterince emek\zahmet repertuarını kullanmıştır. Bunu psikolojik bir terim olduğunu ifade ettiği "annesiz çocuklar" terimi ile desteklemiştir. Annelerin çocuklarına yeterince ilgi ve zahmet göstermemeleri durumunda annelik rollerinin varlığının tehlikeye gireceğini bunu en çok söylemeye yetkin dal olan psikoloji disiplinini kullanarak söylemiştir. Bu durumda fenomen anneye yapılacak her bir itiraz psikolojinin uzmanlığına yapılmış olacaktır ve takipçiler dolaylı olarak bir disiplini eleştirme ihtimali ile karşı karşıyadır. Nitekim takipçilerden "yeterince emek\zahmet"in sınırlarının hangi kriterlere göre belirleneceğine dair sorular sorulmamıştır. Ya da zorunlu şartlardan ötürü(uzun bir mesaide çalışmak, sağlık problemleri vs. gibi) çocuğuna yoğun ilgi gösterememe

durumlarında annelik rolünün varlığının nasıl ele alınabileceği sorgulanmamıştır.

Fenomen anne gönderinin devamında kendi anneliğinden örnekler vererek olması gerekeni takipçilerine sunmuştur. Günlük hayatında emek verip çabaladığını, zahmete girdiğini ifade etmiştir. Böylece fenomen anne örnek olarak yol gösteren konumunu almıştır. Gönderinin sonunda kendi çocuklarına sunduğu annelik rolünün tüm çocuklara sunulmasını arzu ettiğini ifade etmiştir.

Gönderiye gelen cevap yorumları çoğunlukla takipçi annelerin kendi yetersizliklerini itirafı şeklindedir. Bu yorumlardan bazıları çalışmada belirlenen repertuarlardan bir diğeri olan "yetersizlik repertuarı"ına örnek olarak verilmiştir.

Alıntı 23.(Takipçi1):

Bir ikinci çocuğum oldu ve sanki oğlumla ben annesiz çocukları yaşıyoruz.😥

Takipçi1 kendi anneliğini örnek vererek gönderide kullanılan repertuarı desteklemiştir. Buna göre ikinci çocuğu olduktan sonra yaşadığı yetersizlik ile takipçi1 gönderinin olumsuzladığı anneliği sergileyen kişi olarak konum almıştır.

"Yeterince emek\zahmet" repertuarı için incelenen ikinci gönderi Bebek Yapım Bakım Onarım grubunda 23 Nisan 2013 tarihinde paylaşılmıştır. Gönderiye, 46 takipçi yorumu yapılmıştır**.**

Serena Tremblay, 2. doğumundan sonra nadir rastlanan bir doğum komplikasyonu nedeniyle felç olmuş. Sadece boyundan yukarısını hissedebiliyormuş.

Yoğun bakımda kaldığı 5 ay boyunca bebeği de hastanede kalmış ve hemşirelerin de yardımıyla emzirilmiş. Bu fotoğrafta Serena'yı 1 günlük oğlunu emzirirken görüyorsunuz...

Hastaneden çıktıktan sonra 16 ay boyunca emzirmeye devam etmiş.

Emzirmeyi ¨zor¨ bulan annelere duyurulur...

Gönderide bebeklerin emzirerek beslenmesi üzerinden yeterince zahmet repertuarını kullanmıştır. Bunu da örnek bir vaka ile desteklemiştir. Buna göre felç olmuş bir anne, rahatsızlığına rağmen bebeğini emziriyorsa bu büyük bir zahmettir. Ancak annelik böyle büyük bir zahmete katlanmayı gerektirmektedir. Yazar gönderinin sonunda yeterince zahmete katlanmayıp, bebeğini emzirmeyen ya da emzirdiği halde bunun zahmetli olduğunu vurgulayan annelerin dikkatini çekmek istediğini belirtmiştir. Bu grubu gönderinin ötekileri olarak sabitlemiştir. Bunlar, örnek vakadaki anne ve yazarla beraber diğer tüm emzirmeyi zor bulmayan annelerden oluşan "biz" grubunun karşısında konumlanmıştır. Yazar, annelik ve emzirme konularında doğru ve yanlışı ayırt edebilen kişi konumundadır. Ayrıca son cümlede emzirmeyi zor bulan anneleri kast ettiği cümlesinde "duyurulur…"ifadesini kullanarak kendini bir duyurucu, haber verici olarak da konumlandırmıştır.

Gönderiye yapılan takipçi yorumları yalnızca bir itiraz yorum dışında destek yorumlarıdır.

Alıntı 24.(Takipçi1):

Herkese ve bencillik yaparak evlatlarini emzirmeyen annelerede kapak olsu.

Takipçi1 vakadan herkesin bir ders alması gerektiğini ifade etmiş ancak emzirmeyen anneleri yine ayrıca belirterek onları herkesten ayrı, sadece emziren annelerin değil herkesin ötekileri olarak konumlandırmıştır. Yeterince zahmet repertuarını, zahmet göstermeyip emzirmeyen anneleri bencil olarak niteleyerek genişletmiştir. Buna göre emzirmemenin açıklaması bencilliktir. Dolayısıyla beslenme söz konusu olduğunda bireysellik tercihi söz konusu edilemez.

Alıntı 25.(Takipçi2): Evet keyfi emzirmeyenlerden bahsedilmiş zaten bu konuda da çok haklı bi can dünyaya getirirken onun tüm gereksinimlerini karşılayabilmeliyiz ve önceliğimiz bebeğimizin sağlığı olmalı çünkü o savunmasız ne sunarsan onu alır

Takipçi2, sağlık sorunlarından ötürü emziremeyen annelerin hatırlatıldığı yorumlardan sonra yazdığı bu yorumda gönderinin ve devamındaki tartışmanın ana figürü olan bebeği ilk olarak ele alan takipçi olmuştur. Öncelikle gönderideki ötekilerin emzirmeyi keyfi olarak reddeden anneler olduğunu ifade ederek "ötekileri" netleştirmiştir. Sonrasında yazarı desteklemiş ve bunu da bebeğin bazı özelliklerini betimleyerek yapmıştır. Takipçi2, annelerin bir can dünyaya getirmelerinden ötürü önceliklerini o cana göre ayarlaması gerektiğini vurgulamış, bunu gereklilik kipinde ifade etmiştir. Böylece anneler için bir nasihat edici, yol gösterici olarak konum almıştır.

Alıntı 26.(Taipçi3):

Tamam ama keyfi emzirmemek kısmı da tartışılmalı... Lohusalığı ağır bir sendrom olarak atlatan pek çok kadın var... Bence bu örnekteki kadının azminden toplum bir ders alabilir, bu dersi salt kadınların üzerine yüklememek lazım...

Takipçi3, cevap yorumunda ana gönderiye ve Takipçi2'ye itirazda bulunmuştur. Keyfi olarak emzirmeyi reddetme üzerinde durarak Takipçi2'nin netleştirdiği "ötekiler"i tekrar tartışmaya açmıştır. Hangi koşulların keyfi kabul edilip edilmeyeceğinin net olmadığını ifade etmiştir Çocuğun beslenme hakkı yanında annenin bireysel olarak, insan olarak yaşayabileceği sıkıntıları da ele almaktadır. Hiçbir fiziksel sorunu olmadığı halde lohusa döneminde ağır bunalımlar yaşayan anneleri örnek vererek, ötekiler ile ilgili muğlaklığı pekiştirmeyi amaçlamıştır. Takipçi3, ana gönderiye itirazını da vakanın ders niteliği taşıdığını kabul edip bu dersin sadece kadınlara verilmemesi gerektiği üzerinden şekillendirmiştir. Yani itiraz edilen, öteki konumlandırmasının kadınların içinden yapılmasıdır.

Böylece gönderiyi ders olarak nitelendirip gönderi yazarını da dersi veren öğretmen olarak konumlandırırken, öğrencileri ise toplumun tümü olarak konumlandırmıştır.

3.1.4.Yetersizlik repertuarı

Belirlenen dördüncü repertuar "yetersizlik" repertuarıdır. Repertuar incelenen gönderilerin sadece birinde doğrudan ifade edilmiştir. Çoğunlukla yeterlilik vurgusu yapan gönderilere ilişkin yapılan takipçi yorumlarında kullanıldığı görülmüştür. Yetersizlik repertuarı için Blogcuanne gönderisi dışında, ele alınan tüm örnekler gönderilere yapılan takipçi yorumlarından seçilmiştir. 16 Ekim 2017 tarihli Blogcuanne instagram hesabı gönderisi, 122 takipçi yorumu almıştır.

"Geçenlerde bir anneyle sohbet ediyorduk; beni (ve aslında takip ettiği anneleri) takibi bıraktığını, çünkü çok yoğun çalıştığını, çok seyahat ettiğini, çocuğuna vakit ayıramadığını ve dolayısıyla "anne paylaşımları"nın onu iyi hissettirmediğini söyledi. Bugünkü gibi, eve geldiğimde çoktan uyuyor olduklarını gördüğüm zamanlarda ne demek istediğini çok iyi anlıyorum; çünkü hepimizin içinde aynı yetememezlik ve suçluluk hissi var."

Fenomen anne başka bir anne ile yaptığı sohbetten bir anekdot paylaşmış, orada çok yoğun çalışan annenin çocuğuna yetememe duygusu yaşadığına yer vermiş, çalışan anneler için yetersizlik repertuarını kullanmıştır. Anekdota konu olan anne yetersizlik duygusuna sebep olarak yoğun çalışmasın ifade etmiştir ama buna ayna olarak gönderisine yer verdiğimiz fenomen anne ve diğer fenomen anneleri göstermiştir. Anne, kendini çocuğu ile yeterince ilgilenen ve bunu sosyal medyada paylaşan fenomen annelerin ötekisi olarak konumlandırmıştır. Fenomen anne gönderisinin devamında eve geç geldiği günlerde benzer yetersizlik duygusuna kapıldığını ifade ederek kendini söz konusu annenin ötekisi olmaktan sıyırmış ve tüm annelerin içinde aynı yetememezlik ve suçluluk duygusu olduğunu ekleyerek anneliğe dair yetersizlik repertuarını

genişletmiştir. Tüm annelerden oluşan bir "biz" grubu oluşturarak gönderideki ötekiyi ortadan kaldırmıştır.

Alıntı 27.(Takipçi1):

Sadece çocuklara mı? hayata yetemiyorum! :(

Takipçi1, aynı repertuarı kullanarak kendini ifade etmiştir. Yetersizlik duygusunu sadece çocuklarına karşı değil genel olarak hayatında hissettiğini belirterek yetersizlik repertuarını bir üst merhaleye taşımıştır. Takipçiye göre yetersizlik sadece annelik rolü için değil hayattaki rollerin tümü için geçerlidir.

Alıntı 28.(Takipçi2):

Secimlerini yasiyor her insan. Ya evde cocukla birlikte olup bu anlari yasayacaksin, veya ne is yapmayi sectiysen onunla ugrasacaksin. Ikisini ayni anda yapmak imkansiz. Sec birini onu yap, diger secmedigin seyde kacirdigin seyleri dusunme. Herhalde onemli olan seni neyin daha mutlu ettigini iyi bilmek, kendini iyi tanimak.

Takipçi2, yorumunda gönderiye itiraz geliştirmiştir ancak bunu yetersizlik repertuarını kabul ederek yapmıştır. Takipçiye göre yetersizlik duygusunun sebebi rol dengeleme çabasıdır ve rol dengeleme imkansızdır. Bunun yerine rollerde tercihe gitmek gerekir. Bunu da bireysel mutluluk üzerinden açıklamıştır. Annenin kendisini mutu edeni seçmesi gerektiğini çocuk bağlamında biri olarak değil de bireysel bir konum alarak ifade etmiştir. Böylece takipçi kendini nasihat verici olarak konumlandırmıştır.

Fenomen anne gönderileri altına yapılmış, yetersizlik repertuarı kullanılan çok sayıda yorum mevcuttur. Bu yorumlardan örnek olarak seçilen muhtelif yorumlara aşağıda yer verilmiştir.

Bağırmayan Anneler grubunda paylaşılan 2 Ekim 2017 tarihli iki takipçi yorumu:

Alıntı 29.(Takipçi):

Bende öyle Anne olmak istiyorum. Ama malesef çocuklarima yeteri kadar zaman ayiramiyorum çok üzülüyorum hatta kahroluyorum. Allahima hep dua ediyorum çok iyi bir anne,çok sabırlı bir anne her daim çocuklarına yetişen bir anne, hiç yorulmayan bir anne(vs) olmak istiyorum.

Takipçi, annelik rolünde yetersizliğini ifade etmiştir. Aslında yorum yaptığı gönderide bahis konusu olan anne gibi olmak istediğini belirtmiştir. Yorumun devamında yapılan betimlemeye bakılırsa benzemek istenilen anne, annelik rolünün bütününde her şeye yetebilen bir annedir ve takipçinin ötekisidir. Yeterlilik betimlemesinde verilen özelliklere bakıldığında "her daim çocuklarına yetişen, hiç yorulmayan" gibi bazı olağan üstü özellikleri kapsamaktadır. Ancak" iyi bir anne" olma önündeki engel, bu özelliklerde yetersizlik olarak açıklanmıştır.

Alıntı 30.(Takipçi):

Hatice hanım ilk defa sizin yazdıklarınızı okudum çok güzel insan ben niye yapamıyorum diyor bende anneyim ALLAHım verirse inşallah evlâtlarımızın acılarını göstermesin rabbim onlara istediğim değeri veremiyorum insan iş güç derken zaman geçiyor ev işleriyle uğraşmaktan çocuklarıma vakit a

Takipçi, "yeterlilik" repertuarı için verilen örnek gönderilerden birine cevap olarak bu yorumu yapmıştır. Fenomen anneyi, gönderisindeki yeterli anne sunumundan ötürü övmüş ve kendi anneliğini bu sunum ile kıyaslamıştır. Kendi anneliğinden yetersizlik repertuarını kullanarak bahsetmiştir. Takipçi annelik rolünü diğer rolleri ile dengeleyememekten doğan yetersizliğini çocuklarına verdiği değer ile de ilişkilendirmiştir. Buna göre takipçi, çocuklarına değer vermek isteyip, rollerini dengeleyememekten ötürü yetersiz kalan ve istediği değeri veremeyen annedir.

Yetersizlik repertuarı kullanılan takipçi yorumlarından bir diğeri 30 Mayıs 2017 tarihinde Bağırmayan Anneler Facebook grubunda paylaşılan gönderiye yapılmıştır.

Alıntı 31.(Takipçi):

Ben iki cocuguma karsida galiba degil kesinlike annesiz cocuk seklindeyim kizim 16aylik oglum 37gunluk elimden cok sey gelmesi gerekirken uykusuz gecelr ardindan hic bisi gelmiyorum ve sabrimda tukendi gibi hissediyorum 😔☹😔☹😔

Takipçi, "yeterlilik" repartuarı için verilen örnek gönderilerden birine cevap yorumu yapmıştır. Gönderide "annesiz çocuklar" ifadesi ile çocuğuyla ilgilenmede yeterince ilgilenmeyen ya da ilgilenemeyen annelerden olduğunu ifade etmiştir. Kendi anneliğini suçluluk ile berber ifade edilen yetersizlik repertuarı ile açıklayan takipçi, kendini annelerin ötekisi olarak konumlandırmıştır.

Oyuncu Anne Merve instagram hesabında paylaşılan gönderilerden birine gelen 17 Ekim 2017 tarihli takipçi yorumunda da "yetersizlik repertuarı" kullanılmıştır.

Alıntı 32.(Takipçi):

ahh ne guzrl ne icten lazim olan duymak istedigimiz cumleler ,biz boyle dusunsekte toplum buna ters dusuyo sanki biz iyi ve ilgili bir ebeveynlik yapmiyormusuz gibi hissettiriyorlar bir keresinde sevgili @ yazaranne de buna benzer bir yazi paylasmisti kalbime dokunmustu 💕💕

Takipçi1 yorumunu "bireysel annelik" repertuarı için seçilen bir örnek gönderdi için yapmıştır. Takipçi, gönderiyi desteklemiş, kendini anneliğin bireyselliğinin esnekliği ile rahatlatmıştır. Ancak sonrasında bireysel anneliği öncelemeyen toplumun böyle düşünen anneleri yetersizlik hissi ile karşı karşıya bıraktığını ifade etmiştir. Topluma göre anneler yeterli ebeveynlik yapamıyor, yetersiz kalıyorsa; yetersizlik repertuarının kaynağı toplumdur.

Toplum bireysel anneliklerini yaşayan annelerin ötekisi olarak konumlandırılmıştır. Başka bir fenomen annenin konuya dair paylaşımını da örnek vererek, toplum kaynaklı yetersizlik açıklamasını sağlamlaştırmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1. Mülakat Veri Analizi

Çalışmanın ikinci kısmında 5 farklı anne ile yapalan mülakatlar analize tabi tutulmuş, 3 açıklayıcı repertuar belirlenmiştir. Bunlar; "öngörülemeyen annelik", "denge kurma olarak annelik " ve "bireysel değişim olarak annelik" şeklindedir.

4.1.1.Öngörülemeyen annelik repertuarı

Mülakata katılan annelerden dördü, bebek sahibi olmayı düşünen anne adaylarına tavsiyeleri istendiğinde "çocuğu istemek" ile ilgili sorgulama yapmalarını tavsiye etmişlerdir. Bu sorgulama kadının kedisinin isteyip istememesi noktasında ya da kocanın da istemesi gerekliliği ile vurgulanmıştır. Katılımcılar böylece tavsiyeleri ile anneliğin tanımlanması ve anlamlandırılmasının başlangıcını annenin çocuğu "gerçekten istemesi" ya da hem anne hem babanın gerçekten istemesi olarak belirlemişlerdir. Annelerin çocuk sahibi olmanın ne getireceğini bilememekte dolayısıyla anneliğin öngörülemez, aktarılamaz bir şey olduğunu vurgulamak için repertuarı kullanmaktadırlar. Öngörülemeyen annelik repertuarı, çocuğu gerçekten isteyip bu sayede anneliğin getirdiği zorluklara katlanabilmeyi tavsiye etmeyi sağlamıştır. Bu repertuar bir tarafa "istenen çocuğu" onun tam karşısına ise "gerekli diye yapılan çocuğu" koymaktadır. Annelik, çocuğun bu olası iki konumundan birine göre anlamlandırılmaktadır. Katılımcılar anneler için ise repertuar aracılığı ile "kendinden vazgeçebilen, yapabilen anne" konumunu belirlemiştir.

Alıntı 33. (Katılımcı3):

Gerçekten istiyorlarsa düşünsünler. Gerçekten istiyorlar mı çocuklarını. Düşünmelerini istiyorum.

Katılımcı3, anne adaylarına bunun üzerinde düşünmeleri gerektiğini vurgularken öncesinde bunu neden vurguladığını gerekçelendirmiştir.

"Ya anne olmayı düşünenlere de iyi düşünsünler yani. Çünkü çok zor bi'şey annelik. Kendinize ayıracağınız on dakikanız bile olamayabiliyor."

Buna göre çocuk bakımı çok zahmetli bir iştir. Bu işin zahmeti kimi zaman kendine zaman ayırmaktan vazgeçme şeklinde açıklanmaktadır. Anne olmayı istemek ya da istememek bu zahmete katlanabilme değerlendirmesi ile belirlenmektedir. Katılımcı3, "kendiniz" ifadesi ile annelere kişisel istek ve ihtiyaçları için özel zamana ihtiyacı olan kişi konumlandırması yapıyor. Bu konumlandırmanın karşısında ise çocuğa adanan kadınlık konumu yer almaktadır. Annelik, kadının özel ihtiyaç ve isteklerin göz ardı etmesi demektir.

Katılımcı5, anne adayının çocuk sahibi olmayı düşünmesini ilk olarak baba adayının istemesi üzerinden açıklamıştır. Ancak konuşmanın devamında ortak bir karar verilmesi gerektiğini vurgulamış, bundan ötürü babanın isteğinin de değerlendirmeye katılmasını tavsiye etmiştir.

Alıntı 34.(Katılımcı5):

Eşlerine yani işleri çocuk istiyor mu? Beraber büyütecekler bu çocuğu. Tek taralı fedakarlıkla oluyor çocuk büyütmek. Eşleriyle bunu hani düşünüp, konuşup hani çocuk gerçekten istiyor mu? Babalık yapabilecek mi? Bu sorumluluğu alabilecek mi? Bu düşünüp konuştuktan sonra ortak bir yol bulup öyle hamile kalmalı bence.

Çocuk sahibi olmayı anne tarafından gösterdiği tek taraflı fedakarlık ve sorumlulukla tanımlayan katılımcı5, baba adayının isteğinin değerlendirilmesi ile fedakarlık ve sorumluluğun bölüneceğini belirtmiştir. Ortak rollerin kabulü ile ortak karar alınıp ortak istek gösterilmesi söz konusu olacaktır. Katılımcı, son olarak konuşmasını anne adayının kendisine yöneltmiş, tavsiyelerini "anne adayının istemesi" üzerine şekillendirerek bitirmiştir.

Bi de kendi de bunun üstesinden gelebilecek mi? Nasıl üstesinden gelebilecek mi? hani çocuğa sadece sevgi bir yerde sevgide çünkü çocuk bakım da istiyor, eğitim de istiyor. Öyle.

Katılımcı5, katılımcı3'ün konuşmasında olduğu gibi çocuk sahibi olmayı üstesinden gelinmesi gereken zor bir iş olarak nitelendirmiştir. Ve anne adayının çocuk sahibi olmayı istemesini çocuğun çok yönlü ihtiyaçlarını giderebilmek ile şartlandırmıştır. Bu durumda katılımcı5'e göre sadece istemek annelik için yetmemektedir, kendini çocuğun ihtiyaçlarını sağlamaya odaklamak gerekmektedir. Katılımcı5, kadınları çocukla ilgili tüm zahmet ve fedakarlıkları üstlenmek zorunda kalan kişiler olarak konumlandırırken erkekleri n de yarı yolda bırakabilen, rolü eşit paylaşmayan konumundan bu konuma geçmesi gerektiğini savunmaktadır.

Alıntı 35.(Katılımcı4):

Bir de istesinler yani istemeyerek zaten muhakkak insanın olunca, çocuk olunca da istememe gibi bir şansı da yok. İstesinler onu.

Katılımcı4, çocuğu isteyip istememeyi sorgulamayı tavsiye etmiş ancak olduktan sonra bu sorgulamanın söz konusu olamayacağını ifade etmiştir. Buna göre anne çocuk olduktan sonra annelik öncesinde isteme ya da istememe olması fark etmeksizin çocuğu "artık istemeyi" gerektirir. Kadının çocuğu yani anneliği reddetme ya da en azından sorgulama gibi bir şansı yoktur.

Alıntı 36.(Katılımcı1):

Gerçekten istiyorlarsa kesinlikle çok güzel bi'şey. İyi ki varlar. Yoklar diyemem. Ama hani gerçekten isteyip istemediklerini düşünmeleri lazım bence. Çünkü ben daha önce başka bir arkadaşımdan duyuştum mesela hani "çocuk evliliği kurtaran değil evliliği sınayan bi'şey." Demişti. Gerçekten çok doğru mesela o yönde düşünürsek.

Katılımcı1 de anneliğin gerçekten isteyerek başlandığında güzel olduğu görüşüne sahiptir. Görüşünü çocuğun evliliğe etkisi ile bağlantılandırarak açıklamıştır. Anne ve baba arasındaki ilişkiyi kuvvetlendirdiği görüşünü verdiği örnek cümle ile reddetmiş; aslında bu ilişkiyi zayıflattığını savunmuştur. Bu durumda anneliği istemek bu riski göze almakla eşdeğerdir. Böylece katılımcı anneliğin sadece anneye bireysel bir zorlukla açıklanamayacağını, ilişkiye etkileri ile de ele alınması gerektiğini ifade etmiştir.

4.1.2.Denge kurma olarak annelik

Bu repertuarı anneliği performans ile açıklamaktadır. Mülakata katılan annelerin üçü çocuklarının kendilerini bir anne olarak anlatmasını istediğinde "disiplinli, sert anneler" olarak tanımlayacağını ifade etmişlerdir. Katılımcıların anneliklerinin nesnesi olan çocuklarının gözünden bu bakışı aslında kendi anneliklerinin olumlu kurulumudur. Çünkü bu üç anneden ikisi "bir anne nasıl olmalı ve nasıl davranmalıdır?" sorusuna verdikleri cevapta da olması gereken anneyi çok seven ancak disiplinli\kurallı olarak tanımlamışlardır. Sevgi, izin verme, koşulsuz kabul ile sınır koyma, disiplin arasında dengeyi vurgulamışlardır. Buna göre anneliklerine dair algıları olması gereken annelik tanımlarına uygundur ve kendileri için belirledikleri bu konum yine kendilerince onaylanmaktadır.

Alıntı 37.(Katılımcı2):

Babası gibi, baskıcı diyebilirdi. Çünkü bazen yemek yedirmesi ya da su için baskıda bulunabiliyorum ya da oyunun istediğim doğrultuda gidebilmesi için yani kule ise yapması gereken onun için zorlayabiliyorum zaman zaman çocuğumu.

Katılımcı2, çocuğunun gözünden kendi anneliğini betimlerken eşinin tanımlamasından referans vermiştir. Buna göre katılımcı çocuğunun bazı davranışları gerçekleştirmesi için baskıcı ve zorlayıcı olabilmektedir. Anne çocuğunu onun iyiliği için zorlayan, çıkarını gözeten anne olarak konum

almıştır. Baba öyle olmadığı için annenin konumu babanın konumuna göre daha olumludur. Böylece katılımcı çocuğunun eşiyle hemfikir olacağını ifade etmiş, kendini ayrıca eşi ve çocuğunun ötekisi olarak da konumlandırmıştır.

Alıntı 38.(Katılımcı3):

Bence anne çocuğa sorumluluk verebilen, çocuğa kural koyabilen ama sonsuz eee çocuğu kabul eden bir anne olmalıdır. Arkasında sonsuz derecede durabilen bir anne olmalıdır. İyi veya kötü, ne olursa olsun.

Katılımcı3, "Bir anne nasıl olmalıdır?" sorusuna verdiği cevapta annenin çocuğuna karşı tutumunu sorumluluk verici, kuralcı olarak tanımlarken hemen ardından bu tutumları dengeleyecek şekilde çocuğunu her durumda kabul edip desteklemeyi de eklemektedir. Kural koymanın, engel olmanın baskıcı tutum şeklinde yorumlanmasını bu şekilde engellemektedir. Katılımcı 3, mülakatın devamında kendi çocuklarına göre anneliği tanımlanması istendiğinde tutum ve davranış bakımından betimlediği "olması gereken anneliğe" uygun bir cevap vermektedir.

Alıntı 39.(Katılımcı3):

biraz kızan çokça seven ama tabii ki kurallı ve otoriter bir anne olarak tanımlarlar diye düşünüyorum.

Katılımcı3, kızma ve sevme açısından miktar ifade ederek sevme yönünü kızma yönü ile dengelemediğini vurgulamış bunun yerine dengeyi kurallı otoriterlik ile sağladığını ifade etmiştir. Katılımcı kızan ve seven bir anne olmakla annelikte dengeyi sağlayamadığına dair yorumları devamında kurallı ve otoriterlik eklemesi yaparak önlemiştir. Buna göre annelikte denge diğer tüm özelliklerin üzerindedir.

Alıntı 40.(Katılımcı4):

Nasıl davranmalı? Yeri geldiğinde tabii disiplinli de olmalı. Disiplinli davranmak tabii. Fazla da şey vermemek lazım. Çok sevgi de vermek lazım ama düzeyini kaçırmamak gerekir. Yani onu belirlemek zaten çok zordur ama

Katılımcı4'ün de "Bir anne nasıl olmalıdır?" sorusuna cevabı sevgi ve disiplin arasında bir denge kurulması gerektiği yönündedir. Yine Katılımcı3 gibi, Katılımcı4 de ilk iki çocuğu için kendi anneliğini disiplinli, sert olarak tanımlamış ve olması gereken anneliğe bir anlamda kendinden örnek vermiştir.

Alıntı 41.(Katılımcı4):

Disiplin, sert. Onlara pek fazla göstermiyorum. Fazla falan. Şimdi denize daha fazla gösteriyorum. Genç anne olunca onu da söyleyeyim bazı şeyleri gösteremiyorsunuz ama denizde artık onu aştığımı fark ettim daha oturunca, yaş oturunca anne olmak daha mı farklı diyorum. Şimdi daha çok gösteriyorum da çok sarılıyorum ona. Aradaki fark. Biraz daha olgun anne olmak.

Katılımcı4, üç çocuğunu ilk iki çocuğu ve en küçük üçüncü çocuğu şeklinde ayırarak anneliğini iki farklı şekilde tanımlamıştır. Genç yaştaki anneliğini çocuklarına sevgisini çok fazla göstermeyen, bunun yerine disiplin ve sertlik gösteren bir annelik olarak betimlemiştir. Daha ileriki yaştaki anneliğini ise sevgisini daha açık gösterebilen bir annelik olarak betimlemiştir. Buna göre katılımcı annelik tanımlarının aynı annede sabit olmayabileceği annenin yaşına göre değişebileceğini örneklemiştir. Bu yüzden annelikte denge unsurunu yaş koşuluna göre esnetmiştir. Denge kuramamayı hoş görmüştür. Ancak katılımcı kendi deneyimine rağmen bir annenin nasıl olması gerektiği sorusuna daha net ve sabit bir tanımla cevap vermiştir. Katılımcı 4, kendi konumunu anneliği öğrenen\edilgen kişi olarak konumlarken diğer annelere esneklik sağlayan bu konumu vermemiştir.

4.1.3.Bireysel değişim olarak annelik

Katılımcılar "Annelik nedir?", "Bir anne nasıl olmalıdır?" ve "Anne olduktan sonra değiştiniz mi?" sorularına verdikleri cevaplarda genel olarak anneliği ve özelde kendi anneliklerini tanımlarken bir değişime işaret etmektedirler. Bu değişimi annelikle birlikte merhametin artması, esneklik,

özveri-fedakarlık, bir kadın olarak tamamlanma ve daha ihtiyatlı olma ile açıklamışlardır. Böylece çocuğu için değişen, dönüşen ve bütün hayatında çocuğa odaklı birey olmayı gerekli kılan bir annelik tanımı ortaya çıkmıştır.

4.1.3.1.Merhamet

Annelikle beraber ortaya çıkan değişimin içinde bulunan özelliklerden biri merhamettir. Bu merhamet çocuğun acizliği yani kendisine bakamamasından doğan merhamettir ve annelerin genelinde vardır. Böylece anneler merhamet sahibi insanlar olarak konumlandırılmıştır.

Alıntı 42.(Katılımcı4):

Annelik dünyanın en güzel şeyi, merhametlilik.

"Annelik nedir?" sorusuna katılımcı4'ün cevabı merhametli olma özelliğini içermektedir. Annelik dünyanın en güzel şeyi olma özelliğinden hemen sonra merhametli olma özelliği ile ön plana çıkmaktadır. Katılımcı 4, anneliğin kendisini değiştirip değiştirmediğine dair sorulan soruya verdiği cevapta daha merhametli olduğunu belirterek annelik tanımına uygun bir değişim geçirdiğini ifade etmiştir.

Alıntı 43.(Katılımcı4):

Bir de ayriyeten daha çok merhametliyim.

G: anne olduğunuz için.

K: evet. Onu fark ettim.

G: peki

K: onu da söyleyeyim mi? Allah merhametinin çok az bir kısmını anneye vermiş derler ve gerçekten bu doğru. Düşün bir de çok az bir kısmıymış merhametinin. O da doğru bi'şey. O da bizde var. Her annede yoktur ama.

Katılımcı4, anne olduğu için daha çok merhametli olduğunu belirttikten sonra annelik-merhamet ilişkisine dair düşüncelerini dini referansla pekiştirmiştir. Katılımcı, Allah'ın merhametinden çok az bir kısmını annelere verdiğini anlatmış böylece kendini de dâhil ettiği anneler grubu için diğer insanlara göre daha yüce bir konumlandırma yapmıştır. Ancak yine de son olarak bir kısım anne de bu merhametin olmadığını ekleyerek anneler içinde bir öteki anneler grubu oluşturmuştur. Katılımcı bu ötekiler grubunda neden bu yüce özelliğin eksik olduğuna dair bir açıklama getirmemiştir.

Alıntı 44.(Katılımcı5):

Merhametli olmalı bir anne kesinlikle. Eğer anneyse merhamet… Zaten merhamet yoksa anne olamaz, bakamaz o çocuğa.

Katılımcı5, "Bir anne nasıl olmalı?" sorusuna merhamet repertuarı ile açıklama getirmiştir. Katılımcının annenin özelliklerini tanımlarken kullandığı katiyet belirten ifadeler merhamet dışında hiçbir özelliğe öncelik vermediğini göstermektedir.

Alıntı 45.(Katılımcı 2):

*Değişip değişmediğimi çok gözlemleyemiyorum ama daha merhametli yaklaşabiliyorum***.**

Yine katılımcı2 de annelikten sonra değişip değişmediğine dair sorulan soruya daha merhametli olduğunu belirterek cevap vermiştir. Değişip değişmediğine dair yeterince gözlemi olmadığını belirtmesine rağmen merhametle ilgili değişimi bunun dışında tutmuştur.

4.1.3.2. Esneklik

Alıntı 46.(Katılımcı5):

ben mesela çok böyle siyahsa siyah beyazsa beyazdı benim için. Hani böyle bir ara renk yoktu bende. Ama çocuklar olduktan sonra ben hep, bende

bisürü ara renk oldu. Yani bazen yeşil oldum bazen mavi oldum, yeri geldi kırmızı oldum. Yumuşadım pembe oldum. Hiç siyahla beyaz…

Katılımcı5, anne olduktan sonra değişip değişmediğine dair sorulan soruya olaylara daha esnek yaklaştığını ifade ederek değiştiği yönünde bir cevap vermiştir. Annelikle beraber yaşadığı bireysel değişimini renklerle benzetme yaparak anlatmıştır. Buna göre renk kartelasındaki ara renkler annenin tutum ve davranışlarının esneyerek durumlara göre değiştiğini göstermektedir.

4.1.3.3. Özveri-fedakarlık

Alıntı 47.(Katılımcı2):

Ya mecburen davranışlarımızı şekillendiriyor annelik. Mesela kötüyken bile daha iyi davranıyorsun çocuğuna karşı. Ya da bazen kendini çok yorgun hayata arşı yenilmiş hissediyorsun ama çocuğun için kalkıp yemek yapman gerekiyor. Onunla oyun oynaman gerekiyor.

Katılımcı2, bir annenin nasıl davranması gerektiğiyle ilgili soruya verdiği cevapta yine bir bireysel değişimi işaret ediyor. Anneliğin zorunlu olarak davranışlarda değişime yol açtığını ifade eden katılımcı değişimin temasını ise özveri-fedakarlık olarak veriyor. Annelik kadının kötü hissettiği durumlarda bile bunu tam yaşamayıp çocuğu için oyun oynamak gibi iyilik hali isteyen şeyleri yapmak zorunda olmaktır. Annelik kadını, duygu durumunu geri plana iten bir fedakârane hâle bürüyen; değiştiren ve dönüştüren bir rol kimliğidir.

Alıntı 48.(Katılımcı3):

bence annelik özveride bulunabilme… daha doğrusu ne kadar çok özveride bulunursan okadar çok anne olabiliyorsundur gibi bir şeydir bence.

Katılımcı3, anneliğin anlamının sorgulandığı soruya verdiği cevapta doğrudan özveriden bahsetmiştir. Katılımcıya göre annelik özveride bulunabilme ile eşittir. Kadın annelikle beraber özveride bulunabilme

yönünde değişim göstermektedir. Üstelik bu bir süreçtir. Kadının değişim yönü özverili davranışı arttırma ile aynı yöndedir. Özveri gösterdikçe de kimlik değişimini sürdürerek annelik kimliğini tamamlamaya yaklaşacaktır. Buna göre annelik özverili davranış göstermeyle ilgili bir değişim sürecidir.

4.1.3.4. Bir kadın olarak tamamlanma

Alıntı 49.(Katılımcı2):

Annelik böyle insanın tamamlanamayan bir kısmını tamamlıyor aslında bir kadının özellikle anne olmaya ihtiyacı olduğunu düşünüyorum.

Katılımcı2, bir annenin nasıl olması gerektiğine dair sorulan soruya verdiği cevapta sorudan bağımsız olarak kadınlık-annelik kimlikleri arasındaki ilişkiye değinmiştir. Katılımcıya göre annelik kadını değiştiren bir kimliktir. Ancak bu değişim kadının eksik yönlerinin tamamlayan bir değişimdir. Buna göre kadının tamamlanamayan\eksik yönleri olduğu kabulü vardır. Bu yüzden annelik eksikleri tamamlaması yönünden için ihtiyaç duyulan bir kimliktir. Katılımcı anne olan kadınları kendisini de anne olması hasebiyle içlerine dahil ederek tamamlanmış kadınlar grubu olarak konumlandırmış, anne olmayan kadınları ise eksik ötekiler grubu olarak konumlandırmıştır.

4.1.3.5. İhtiyatlı olma

Alıntı 50.(Katılımcı1):

Ben işte eskiden mesela yamaç paraşütü yapıyordum. Şimdi kendimi bile riske atmıyorum bırakın çocukları. Her şeyiyle nasıl daha güvenilir olur. Daha en iyi nasıl oluru sürekli sorguluyorsunuz. Bunun dışında daha… yani endişe de birazcık artıyor. Eee hani gelecek kaygısı da birazcık artıyor bence. Kendinizle ilgili, çocuklarınızla ilgili. hani eskiden çok fazla düşünmediğiniz konular şimdi daha çok dikkatinizi çekiyor bu yönde. Hem maddi olarak hem manevi olarak daha çok her şeyi enine boyuna tartmaya başlıyorsunuz

Katılımcı1, anne olduktan sonra değişip değişmediği sorulduğunda bireysel değişim yaşadığı cevabını vermiştir. Bu değişim de daha ihtiyatlı olma şeklindedir. Katılımcı annelikle beraber hobisinden vazgeçtiği, davranışlarında daha ihtiyatlı olduğunu ifade ederken bunu da güvenlik ile gerekçelendirmiştir. Gelecekle ilgili endişeler de anneliğin etkisi ile artmaktadır. Buna göre anne çocuklarını merkeze alarak tüm konuları onlar etrafında değerlendirip en güvenlikli ve en iyi şekilde davranır, bu annelikle beraber kazandığı bir özelliktir.

Alıntı 51.(Katılımcı5):

Bi de ben hani mesela bir şeyleri yaparken yaparım ne olacak ki demiyorum artık. İki kere düşünüyorum. Bunu yapacağım. İşte mesela hamileyken arabaya binmiştim. Ee çok hızlı hareket etmişti. Ben mesela normalde hop diye atlarım. Böyle bir kalmıştım." Ya düşseydim arabadan, karnımda da bebek var" mesela. Onun için insan değişebiliyor. Hareketleri, davranışları, yaşam tarzı bile değişiyor bence.

Katılımcı5 de değişimle ilgili aynı soruya daha ihtiyatlı davranmaya başlamak şeklinde cevap vermiştir. Annelikle birlikte yine bir bireysel değişim vardır ve katılımcının verdiği örneğe göre bu günlük hayattaki sıradan davranışlara yansımaktadır. Kadın hamileyken yani henüz annelik kimliğini edinmemişken bile bu kimliğin etkisi altındadır. Annelik kimliğinin kadını değiştirme etkisi kimliğin ediniminden öncedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmanın amacı hem sosyal medya hem de gündelik hayatta kullanılan anneliğin nasıl ve hangi unsurlara değinerek açıklandığının söylemsel olarak analiz edilmesi ve karşılaştırılmasıdır.

Bu çalışmada öncelikle sosyal medya platformlarında kurulan ve paylaşılan annelik kimliği konu edinilmiş, bu bağlamda annelik kavramının inşasının dayanaklarını oluşturan açıklayıcı repertuarlar ve bu söylemsel kaynakların ürettiği özne konumları incelenmiştir. Araştırmada gündelik hayatta annelik kimliğinin nasıl kurulduğuna ilişkin inceleme için de anne olan kadınlarla yarı yapılandırılmış görüşme metinleri söylem analizi kullanılarak açıklayıcı repertuarlar ve özne konumları tespit edilmiştir. Nihai olarak bu iki farklı mecradaki annelik söylemlerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Çalışmanın temelini oluşturan birinci kısımda sosyal medya gönderilerinin incelenmesi sonucunda dört repertuar belirlenmiştir. Bunlardan birincisi “bireysel annelik” repertuarıdır. Repertuara başvuran anneler annelik kimliğini; bu bireyselliğin kaynağı olarak gördükleri "kendine has annelik", "yaradılıştan kaynaklı annelik" ve "içgüdüsel annelik" ile inşa etmektedirler.

Buna göre sosyal medyada fenomen anneler ve onların paylaşımları altında etkileşim halinde olan annelerden bir kısmına göre, annelerin her biri kendine has özelliklere sahiplerdir ve bu özellikleri ile birlikte kendileri istediği kadar ve yapabildikleri kadar annelik yapmalıdırlar. Başka bir fenomen anne ve bir kısım takipçilerinden oluşan gruba göre, annelerin annelik özelliklerine yaradılıştan sahip olduklarını ve her bir anne bu özelliklerine göre kendi anneliğini kabullenmelidir. Yine bir başka fenomen anne ve takipçileri, annelerin annelik özelliklerini yaradılış ile içgüdüsel olarak edindikleri ve bu yüzden hissettikleri şekilde davranmaları gerektiğini savunmaktadırlar. Her üç gruba göre de anneler ancak bireysel anneliklerini yaşayarak mutlu olabileceklerdir. Bu repertuarı bireyciliğin

annelik kimliğine yansıması olarak yorumlamak mümkündür. Bireyciliğin "ben" e odaklanması söz konusudur. Twenge'nin (2009),"Ben Nesli" olarak tanımladığı 35 yaş altı nesli özellikleri ile anlatırken "kendine odaklanma"yı işaret etmiştir. Çünkü 1970'lerde filizlenen kişinin kedine odaklanması hali sonraki yıllarda daha yaygın ve kuvvetli bir hal almıştır. Kişi, kendisinin sadece kendisi olmaktan dolayı önemli olduğuna dair bir inanç taşımaktadır. Anneliğe yansıması ise "her bir anne de kendi anneliğine odaklanmalı" şeklindedir. "Yapabildiği kadar ya da yaradılıştan kendisine verildiği kadar ya da içgüdüsel olarak uygulayabildiği kadar" anne bunlardan hangisine inanıyor olursa olsun bunu bu haliyle kabul etmeli ve önemsemelidir. Anneler "Ben Nesli"nin tipik bir üyesi olarak mutlu olmak zorundadırlar. Annelikte mutlu olmak da kendi anneliğine odaklanmak, bireysel özellikleri bağlamında annelik performansı göstermek ile mümkündür.

Nitekim Teke'nin 2014 yılında Blogger Annelere dair yaptığı araştırmasında annelerin kendi anneliklerini diğer anneliklerden ayırdığı ve kendilerine özgü annelik tasarladıkları ifade edilmiştir. Toplumsal beklentileri çok önemsemeden kendi bireysel anneliklerini içeren bir annelik kimliği tasarladıkları belirtilmiştir. Bu bulgu çalışmamızın "bireysel annelik" repertuarını desteklemektedir.

Ancak konuya dair Işık, 2015 yılında katılımlı gözlem yöntemi ile yaptığı bir araştırmada, araştırma bulgularını dayanarak tam aksi bir yorum geliştirilmektedir. Araştırmacı, "Yeni annelik ideolojisi" olarak ifade ettiği "ebeveynliğin giderek daha da güç bir iş olması, değişimin hızı ve yeni sorunların eğitim ihtiyaçlarını arttırması nedeniyle annelerin çocukların fazladan eğitiminden sorumlu kişiler olarak görüldüğü" annelik tasarımına dair, çalışmamızdaki "bireysel annelik"ten farklı bir yorumlama yapmaktadır. Doğal annelik, yani anneliğin doğuştan gelen bir statü olduğu fikri yerine annelik konusunda eğitilmiş diplomalı\sertifikalı anneliğin makul kabul edildiğini ifade etmektedir(sf.50).

Teke'nin(2014) araştırmasının Işık'ın araştırmasına göre bir yıl daha eski olmasına rağmen bu konudaki bulgusunun tez çalışmamızın bulguları ile uyuşması ancak Işık'ın araştırma bulgularının uyuşmaması bazı soruların sorulmasını gerektirmektedir. Teke'nin araştırmasına katılan blogger annelerin eğitimlerinin üniversite düzeyinde olması Işık'ın araştırmasına katılanların eğitim düzeylerinin çoğunlukla ortaokul düzeyinde olması dikkate alındığında; eğitim düzeyinin düşmesi bireysel annelik yaklaşımının benimsenmemesi, kendinden daha iyi eğitim almış olan uzmanların görüşüne dayalı anneliğin önemsenmesi anlamına mı gelmektedir? Bu, eğitimle mi ilgilidir yoksa interneti\ sosyal medyayı yoğun olarak kullanan annelerin sosyal medyada hakim olan annelik söylemlerinden etkilenmeleri ile mi ilgilidir? Tez çalışmamızın ikinci kısmında yapılan mülakatlardan elde edilen analizler ile bu soruların cevapları için ipuçlarına bakılmıştır.

İkinci repertuar "kadın-erkek eşitsizliği üzerinden annelik" olarak belirlenmiştir. Bu repertuar, çocuğun bakımıyla ilgili rolü açıklamak için kullanılmıştır. Anne gruplarında bir taraftan bu rolün eşit paylaşımı zorunluluk olarak kabul edilirken bir taraftan da bu rolün eşit olmadığı vurgulanarak annelerin çocuk sahibi olmada tek karar verici olduğu savunulmuştur. Bu eşitsizlik açıklaması ile annelik kimliği bir ikilem arasında inşa edilmektedir. Bir taraftan eşitsizlik giderilmeli, diğer taraftan bu eşitsizlik üzerinden başka haklar elde etmeli ikilemi bizi *ideolojik ikilemler* kavramına götürmektedir.

İdeolojik ikilemler söylem analizinde üç ana kavramından biridir. "Aynı sosyal nesneye dair farklı açıklayıcı repertuarların kendisinin retoriksel şekilde inşa edilişi ihtimali vardır. İdeolojik ikilemler bir olay ya da nesne hakkında konuşmanın farklı yollarının kendiliğinden ya da bağımsız ortaya çıkmadığına, tarihsel gelişen bir argümantatif alışverişte zıt konumlar halinde birlikte geliştiğine işaret eder."(Edly, 2001: 12). Bu ikileme Türkiye'deki kadın hareketinin içinde bakıldığında hareketin 1980 sonrası öne çıkmaktadır.

1980 sonrasında Feminist kadın hareketinin söylemleri, başta orta sınıf olmak üzere bütün kadınları etkilediği, çalışma ve özel hayat koşullarında değişimlere yol açtığı ifade edilmektedir. Berber (2017), bu dalga hareketin erkek egemen kurallara itiraz ve bu kurallarla mücadele anlamına geldiğini ifade etmektedir. Kadın-erkek eşitliğinin sağlandığının bir yanılsama olduğu görüşü savunulmakta, radikal ve isyankar bir tarz benimsenmektedir (Boell, 2018). Bu tarzın, repertuarın çocuk sahibi olma kararında söz sahibinin anne olması açıklaması ile uyuştuğunu söylemek mümkündür. Çocuk bakımında ve yetiştirmesinde anne-baba eşitliğinin olmadığı, aksini savunmanın bir yanılsama olacağı fikri oluşmaktadır. Erkeğe isyan niteliğinde radikal bir görüş öne sürülmektedir: Çocuk sahibi olmada tek söz sahibi annedir.

Öte taraftan Çaha (2001), 1980 sonrası Türkiye'deki Feminist hareket için Batıda kadınlığı pozitif bir değer ve aynı zamanda bir kimlik kaynağı olarak kabul eden, dolayısıyla kadını erkekten ayrıştıran feministlerin aksine, kadınların erkeğin dünyasıyla bütünleşmek için erkekle kendi arasındaki duvarları hedef aldığını ifade etmektedir(Kadem, 2018). "Erkeğin dünyası ile bütünleşmek" daha ılımlı bir anlam içermektedir ve repertuarın çocuğun bakımı ve yetiştirmesi ile ilgili rollerin eşit paylaşılması gerektiği açıklamasına karşılık gelmekte ve bu açıklama ile örtüşmektedir. Aradaki duvar kalkacak, kadın ve erkek bu rol üzerinde bütünleşecektir. 2000'li yıllara gelindiğinde Türkiye'de feminizmin varlığı belirginleştiğine ve söylem boyutundaki etkisi geniş kitlelere yayıldığına göre(Berber, 2017)sosyal medyadaki annelik söylemlerine de sirayet etmesi kaçınılmazdır.

Üçüncü repertuar "Yeterince Fedakarlık" repertuarıdır. Repertuara göre annelik, annenin çocuğuna yeterince sevgi, ilgi ve zahmet gösterebilmesini sağlayan fedakarlık ile açıklanmıştır. Repertuarın kapsadığı bu annelik özelliklerinin kalıp yargısal olarak paylaşıldığını gösteren farklı çalışmalar mevcuttur. Uğurlu'nun(2013) annelik rolünün öğrenilme sürecinde medyanın yerini irdelediği çalışmasında görüşme yapılan katılımcı annelerin "iyi anne"nin nasıl olması gerektiği konusundaki görüşleri arasında "bebeğine

ihtiyaç duyduğu kadar sevgi verebilen, zamanını paylaşabilen", "Bilinçli, sabırlı, şefkatli", "verici" gibi ifadeler yer almaktadır(sf.20). Bu görüşler katılımcıların annelerin özelliklerine dair temelde fedakarlığı baz aldığını göstermektedir. Aynı şekilde Bal'ın(2014) internet reklamlarında annelik mitinin söylemsel olarak nasıl kurulduğunu göstermek amacıyla yaptığı çalışmasında da firmaların anneler günü reklamlarına benzer kalıp yargıların yansıdığı ifade edilmiştir. Çocuğunu merkeze alan ve her koşulda onun için güvenli bir ortam sunmak, fiziksel ve duygusal olarak bu ilgiyi sürdürmek için çabalayan fedakar anne metaforunun örnekle betimlendiği çalışmadaki analizlere yansımıştır.

Yeterince fedakarlık repertuarı için gönderileri incelenen fenomen anne, annelik kimliğini bu konulardaki yeterlilik ile kurduğu gibi kendi anneliğinden örnekler de vermiştir. Böylece inşa ettiği annelik kimliğine uygun olduğunu göstermiştir.

Bağırmayan Anneler-Hatice Kübra Tongar

"O ödeve oturdu, ben sevdiği kekten attım fırına. Koydum tabağa, bak dedim, anne dualı kek bu, zihnini açar, hemencecik bitiverir ödevler 🙂*:)) Kek de bitti, ödevler de... Yetişti şükür. Az önce Enes geldi sarıldı boynuma. 'Anne o kadar güzel bir annesin ki, seni sevmek için her gün başka bi sebep buluyorum' dedi* 😊☺□ *Ne güzel cümle bu, desene bende ödevimi doğru yaptım bugün, dedim. Öyle ya; biz annelerin ödevi de evlatları çok sevmek ve her fırsatta bunu onlara hissettirmek. Öyle değil mi?"*

Bu alıntıda fenomen anne kendi hayatından yaptığı örnekleme ile aslında kendi anneliğini sergilemiştir. Kişiler sahip oldukları özellikleri diğerleriyle etkileşime girdiği andan itibaren sergilemek isterler. Bu sergileme sürecini Goffman(2009), "benliğin sunumu"ya da "izlenim denetimi" biçiminde isimlendirir. Kişiler benlik sunumu gerçekleştirirken adeta bir sahnede pek çok performanslar sergiler, seyircileri etkilemeye ve yönlendirmeye çalışırlar.

Goffman(2009), kişilerin performanslarının ne anlama geldiğini açıklarken "vitrin" kavramını da tanımlamıştır. Vitrin, performans sırasında kişi tarafından kasıtlı ya da kasıtsız olarak kullanılan ifade donanımıdır (sf.33). Bireylerin kişisel vitrinleri vardır ve bu vitrinlerdeki uyarıcılar görünüş ve tutumlardan oluşur.

İzlenim denetimi sanatının çok boyutlu teknikleri vardır ve bu teknikler Goffman tarafından gündelik, gerçek hayata dair olarak verilmiştir. Ancak çalışmamız için gerçek alem kadar sanal alemde yapılan belik sunumu da önemlidir. Nafel Boz (2012), yeni iletişim ortamlarından biri kabul edilen Facebook'ta dijital kimlik ve benlik sunumuna dair yaptığı çalışmasında sosyal medyada benlik sunumunun devam ettiğini göstermiştir. Buna göre gençlerin Facebook'u kullanma amaçlarından biri benlik sunumudur. Gençlerin kendilerini Facebook'ta samimi bir şekilde sundukları çalışmaya katılan gençlerin ifadelerine yansımıştır.

Yukarıda yer verdiğimiz örnek gönderide ve aşağıda yer verilen gönderide fenomen anne kişisel vitrininde kendi anneliğini çocuğunu yeterince seven, çocuğu tarafından yeterince sevilen, çocuğunu için fedakarlık eden ve çocuğuna odaklanan anne performansları sunmuştur.

Bağırmayan Anneler-Hatice Kübra Tongar

Düşünsenize, çocuğunuzun yanındasınız ama yoksunuz. Aklıma rahmetli anneannemin öğüdü gelir hemen. 'Kızım öyle bir anne ol ki, evde varlığın hissedilsin' demişti ilk anne olduğumda. O zaman anlamamıştım bir insanın varlığını hissettirmesinin ne demek olduğunu. Şimdi istisnasız her gün bunun için uğraşıyorum. Oyunlar planlayarak, nitelikli zamanlar için uykumdan kısarak, çocuklarımın ilgi alanlarında okuyup, araştırıp, onlarla sohbetler ederek 'var' lığımı hissettirmeye çalışıyorum. Çünkü çocuklarım annesiz büyüsünler istemiyorum. Çünkü bir çocuğun 'annesi' olmasıyla, 'annesiyle anıları olması' farklı şeyler, bunu biliyorum. Ve bunun için her çocuğa yürekten dua ediyorum; 'Rabbim hepinizi analı babalı büyütsün..'

Örnek olarak alıntılanan her iki performans da toplumun yani seyircinin itiraz geliştiremeyeceği şekildedir. Bu tam da Goffman'ın(2009) altını çizdiği bir başka kavram olan "idealize etme" kavramını karşılamaktadır. Buna göre kişi performans sergilediğinde bunu toplumun kabul edebileceği bir şekilde yapar. Toplumun beklentileri ve ideal kabul ettiği kalıplar vardır. Performanslar bunlara ne kadar uygun olursa o kadar toplumsallaşır. Yaptığı sunum onaylanır(sf. 44). Çocuğunu yeterince sevme ve çocuğu için fedakarlık yapma, toplum tarafından bir annenin anneliğinin en önemli özellikleri arasında kabul edilir. Fenomen annenin annelik performanslarının takipçilerinden oluşan seyircilerden aldığı destek ve takdir yorumlarına göre beğenilmiş ve sunumları onaylanmıştır. Ancak takipçi yorumları arasında dikkat çekici çoklukta yetersizlik bahsi vardır. Takipçiler fenomen annenin yeterli annelik sunumuna karşı kendilerinin anneliklerinin yetersizliğinden bahsetmektedirler. Bu yorumların analizi böylece dördüncü repertuar olan "yetersizlik" repertuarına götürmüştür.

Bu yorumlar dışında incelenen gönderiler içinde sadece bir fenomen anne gönderisinde yetersizlik repertuarı kullanılmıştır. Yetersizlik açıklamaları kimi zaman "yeterli anne" sunumu yapan fenomen annelere kimi zaman da toplumun annelere bakışı ile annelerden beklentilere dayandırılmıştır. Fenomen anne gönderisi içerisinde ve bazı takipçi yorumlarında yetersizlik rol dengeleme yapamamanın neticesi olarak da ifade edilmektedir.

Blogcu Anne

Geçenlerde bir anneyle sohbet ediyorduk; beni (ve aslında takip ettiği anneleri) takibi bıraktığını, çünkü çok yoğun çalıştığını, çok seyahat ettiğini, çocuğuna vakit ayıramadığını ve dolayısıyla "anne paylaşımları"nın onu iyi hissettirmediğini söyledi. Bugünkü gibi, eve geldiğimde çoktan uyuyor olduklarını gördüğüm zamanlarda ne demek istediğini çok iyi anlıyorum; çünkü hepimizin içinde aynı yetememezlik ve suçluluk hissi var..

Rol dengeleme gerilimin annelik algısını etkilediğini gösteren araştırma sonuçlarından (Buldur, 2009) daha önce bahsetmiştik. Örnekte takipçi annenin ev işleri ile ilgili rollerini annelik rolleri ile dengelememesi yetersizlik algısına yol açmaktadır. Araştırmanın çalışan kadın rolü(kadının evlilik ilişkisi içindeki toplumsal cinsiyet rolüne dayanan davranışlar ve kadından beklentiler) ve annelik rolünün arasında ki rol dengelememin çoğunlukla olumsuz olduğuna dair sonuçları, fenomen anne gönderisinde bahsi geçen çalışan annenin ifadeleri ile desteklenmektedir. Çalışan kadın olan takipçi rol dengeleme yapamadığına dair değerlendirmeyi fenomen anneleri takip ettiği zamanlarda yapmaktadır. Buna göre fenomen annelerin gönderileri, diğer annelerin anneliklerini değerlendirirken başvurdukları kaynak halini almıştır.

Kendi anneliklerinin yetersiz olduğun ifade eden anneler de bu yetersizliklerini betimleyerek ve örneklendirerek benlik sunumu yapmaktadır. Çünkü biliyoruz ki benlik sunumu her zaman olumlu özellikler üzerinden olmamaktadır. Goffman(2009), bunu "olumsuz idealleştirme" şeklinde kavramlaştırmıştır. Toplumun kabul ettiği standartlara göre, içinde bulunulan koşullar olumsuz olsa bile altı çizilerek vurgulanır(sf.48-50). Hasta performansı sırasında ziyarete gelenler karşısında hastalığın sıkça vurgulanması, yardım alacak yoksul performansı sırasında yoksulluk koşullarının beklenen düzeyde olduğuna dair bir sunum yapılması ve çalışmamızda karşımıza çıkmış olduğu gibi annenin annelik hakkında konuşurken yetersizliğinin altını çizmesi gibi. Kişi performansında başarılı olmak istiyorsa izleyicinin hasta rolü, yoksul rolü ya da yetersiz rolüne dair klişelerini doğrulayacak bir sunum yapmalıdır. İdeal derecede hasta, yoksul veya yetersizse o zaman durumu ilgi çekecektir. Fenomen annenin yeterlilik sunumunu kaynak kabul edip kendi anneliği ile kıyaslayan ve elde ettiği sonuçla yetersizlik sunumu gerçekleştiren anne, bu yolla toplumun ya da diğer takipçilerin ilgisi ve merhameti ile onaylanacaktır. Annelerin bu ilgi ve merhamet için sundukları gerekçeleri, annelik ve yanı sıra üstlendikleri her bir rol için kendilerinden beklentileri karşılayamamaları şeklindedir. Rollerini

dengelemeyip her bir role yetemeyen anne; insanlar tarafından kınanıp, hor görülebilmektedir. İçinde bulunduğu bu durumda anne, ilgi ve merhamete ihtiyaç duymaktadır.

Araştırmanın ikinci kısmında yapılan mülakatların analizi sonucunda ise 3 açıklayıcı repertuar belirlenmiştir. Bunlar ; "öngörülemeyen annelik", "denge kurma olarak annelik " ve "bireysel değişim olarak annelik" şeklindedir.

Öngörülemeyen annelik repertuarı, annelikle ilgili anlamlandırmaları daha hamileliğin dahi başlamadığı bir geçmişe göre açıklamaktadır. Çocuğu anne gerçekten istemiş midir yoksa gerekli gördüğü için ya da zorunda kaldığı için mi anne olmuştur. Bu ikilemin her bir tarafı farklı bir annelik sürecine götürecektir. Çünkü çocuk sahibi olmak ve büyütmek, zahmet ve fedakarlıklarla örülü çok zor bir süreçtir. Anne eğer gerçekten isteyerek anne olmuşsa bütün zahmet ve zorluğa dayanabilecek ve anneliği gerçekten yaşayabilecektir. Aksi takdirde başarısız olacak üstesinden gelemeyecektir. Mülakatlarda bu repertuar tamamen anneler üzerinden açıklayıcı olarak kullanılmamıştır. Babanın da gerçekten istemesi üzerinde de durulmuştur.

Çünkü gerçekten istemeyen babalar çocuk büyütmek için tanımlanan bütün zahmet ve fedakarlığı anne ile paylaşmayacaktır. Böylece kadınlar annelikle ilgili tanımlama ve anlamlandırma yaparken erkeği dışarıda bırakmamış, çocuk büyütmekle ilgili eşit rol paylaşımını işaret etmişlerdir.

Bu repertuar tez araştırmasının birinci kısmında sosyal medya analizlerinde belirlenen "kadın erkek eşitliği üzerinden annelik repertuarı" ile kısmi olarak örtüşmektedir. Birinci kısımda eşit rol paylaşımı yapılamamasından ötürü çocuğu gerçekten isteme hakkı anneye verilmiştir. Özellikle bu hak ile ilgili erkeği rol paylaşımına ikna edilip böylece bu haktan faydalanması söz konusu edilmemiştir. Bu yüzden her zaman, istisnasız olarak çocuğu gerçekten isteme ile ilgili söz sahibi annedir. Ancak ikinci

kısımda erkeğin bu hakkı ile ilgili daha esnek davranılmıştır. Erkeğin gerçekten istemesi, rol paylaşımı yapacağı ve zahmet ile fedakarlığı eşit olarak üstleneceği anlamında ifade edilmiştir.

Araştırmanın birinci kısmında erkeğin çocuk sahibi olmayı istemeyip kadının istemesi durumunda ne yapılması gerektiği ifade edilmemiştir. İkinci kısmında ise bu nettir. Erkek istemediğinde kadın istediği halde çocuk sahibi olmayı gözden geçirecektir.

Annelik kimliğinin hem sosyal medyada hem de gerçek hayatta rol paylaşımı ve hak savunması ile inşa edildiği görülmüştür. Solmuş'un(2012) araştırmasında eşlerinin çocuk sahibi olmayı istemesi ve çocuk doğduktan sonra eşlerin rol paylaşımının nasıl olduğu üzerinde durulmuştur. "Eşiniz de çocuk sahibi olmayı istedi mi?" sorusu sorulmuş ve çocuk sahibi olmayla ilgili kadınların da erkeklerin de aynı oranda istekli olduğu katılımcı annelerin çoğunluğunun bu soruya verdiği cevaplara yansımıştır. Bu çıkarım, çocuk sahibi olmayı istemekle ilgili netlik, tez araştırmamızın bu konudaki bulgularıyla uyuşmamaktadır. Ancak aynı araştırmada annelerin doğum süresince ve çocuk doğduktan sonra eşlerinden gerekli desteği alıp almadıkları sorgulanmış ve katılımcıların cevaplarına dayanarak bu desteğin sağlanamadığı ifade edilmiştir. Çocuk sahibi olmadaki bu eşit istek rol paylaşımına yine de yansımamıştır.

İkinci repertuar olarak belirlenen "Denge Kurma Olarak Annelik" repertuarı, katılımcı anneler için çocuk yetiştirme performansında bir dengeyi işaret etmektedir. Annenin çocuğuna karşı tutumunu sevgi ve kurallı davranış arasındaki denge ile tanımlamaktadır. Bu iki tutumu bir terazinin iki farklı kefesinde birbirlerinin karşıtı gibi ifade etmişlerdir. Oysaki sevginin karşıt olgusu sevgisizliktir. Ancak bunun yok sayılması annenin çocuğunu sevmeme ihtimalinin imkansız kabul edilmesi olarak ifade edilebilir.

Birinci kısımda anneliğin rol performansı olarak tanımlandığı gibi ikinci kısımda da bu repertuar ile annelik rol performansı açısından ele alınmıştır. Ancak rolün içi farklı doldurulmuştur. Sosyal medyada annelik

söylemi içinde yeterlilik ve yetersizlik geniş yer tutarken mülakatların analizinde yeterlilik ya da yetersizlik bahsi belirgin değildir. Annelik rolü "yapılması gerekenler" ve "yapılmaması gerekenler" ile ifade edilmiştir. Bir rolün performe edilmesi söz konusudur. Anneler bu rolle ilgili kendi anneliklerinden örnekler sunmuştur. Bu kendi annelik sunumlarıdır. Yeterlilik- yetersizlik repertuarındaki gibi bir benlik sunumu söz konusudur.

Üçüncü repertuar "Bireysel Değişim Olarak Annelik" repertuarıdır. Anneliğin ne olduğunu sorgulayan, bir annenin nasıl olması gerektiğinin soran ve katılımcıların anne olduktan sonra nasıl değiştiğini soran sorularda katılımcılar tarafından verilen cevaplarda bu repertuara başvurulmuştur. Buna göre katılımcı kadınlar anne olduktan sonra bazı yönlerde değişim göstermişlerdir. Merhametin artması, daha esnek olma, daha özverili-fedakar olma, bir kadın olarak tamamlanma ve daha ihtiyatlı olma değişim yönleridir. Bu değişim içinde özellikle ön plana çıkan merhamet özelliği katılımcıların ifadelerine göre annelik kimliği için vazgeçilmez bir özelliktir. Anneliği anlam olarak, betimsel olarak ve rol özeliği olarak karşılamaktadır. Araştırmanın birinci kısmında sosyal medyada annelik kimliğinin özellikleri vurgulanırken "merhamet"in kendi başına bu denli ön planda olmadığı görülmüştür. Yeterince fedakarlık repertuarı dahilinde çağrıştırıcı örneklerde yakalanabilmektedir. Özellikle fenomen anne gönderilerinde bir repertuar oluşturulacak kadar sık kullanılmamaktadır. Böylece sosyal medyada annelik söylemi ve gerçek hayata annelik söylemi karşılaştırmasında ortaya çıkan farklardan biri de bu olmuştur.

Annenin bireysel değişimi içerisinde ifade edilen daha özverili-fedakar olma yönü araştırmanın birinci kısmında belirlenen "Yeterince Fedakarlık" repertuarı ile kısmen örtüşmektedir. Her iki kısımda da annenin sahip olması gereken özellikler olarak ön plana çıkmıştır. Ancak birinci kısımda bu özellik, bir değişim bahsi olmadan sadece annede var olanı yeterince kullanıp kullanmaması şeklinde işlenirken ikinci kısımda ise annelikle birlikte ortaya çıkan\artan ve doğal olarak kullanılan bir özellik olarak işlenmiştir.

Bu iki farklı bağlamdaki annelik söylemlerinin benzerliklerinin ve farklılıklarının yanı sıra birbirlerini etkileme ve şekillendirmeleri söz konusu mudur? Sosyal medyadaki annelik söylemleri gerçek hayattaki annelik söylemlerinin içine doğan anneler tarafından inşa edilmektedir. Buna göre sosyal medyadaki annelik söyleminin gerçek hayattaki annelik söyleminden etkilendiği söylenebilir. Ancak aynı şekilde gerçek hayattaki annelik söyleminin de kendisinden sonra doğan sosyal medyadaki annelik söyleminden etkilendiği de gözlenmektedir. Mülakata katılan annelerden birinin çocuğunun gözünden kendisini anlatması istendiği soruya verdiği cevapta şu ifadeler yer almaktadır:

Alıntı 53(Katılımcı5):

Söylemek istediğim hep onların hizmetine koşan tanım bulurlar muhtemelen. Bu şekilde tanımlarlar… Bir de şey vardır ya hani mesela oyuncu anne var ya bir tane. Hani mesela o tanımı babalarıyla daha çok kurabilirler. Daha ziyade hani. Ben hizmet sektöründe.

Katılımcı annenin bu ifadelerinde araştırmamızda gönderilerine yer verilmiş fenomen annelerden biri olan Oyuncu Anne'ye yaptığı atfın sosyal medyadaki annelik söyleminin gerçek hayata yansıması şeklinde yorumlanması mümkündür. Tıpkı fenomen annelerin yorum yazan takipçileri gibi katılımcı anne de kendi anneliğini değerlendirirken fenomen annenin anneliğini referans alabilmektedir.

Mülakata katılan annelerin konuşmalarında "diplomalı/sertifikalı anneliği" açıklayan herhangi bir repertuar belirlenememiştir. Eğitim düzeyleri farklı olan bu beş anneden hiçbiri uzman görüşlerini referans göstererek bir annelik tanımlaması yapmamıştır. Ancak katılımcı annelerin konuşmalarında bireysellik vurgusu mevcuttur. Özellikle annelikle berber yaşadıkları bireysel değişimin dile getirilmesinin yanı sıra Katılımcı1'in "annenin kendi bakımı ve mutluluğunun çocuğa yansıyacağı",katılımcı2'nin "annelerin çocuk bakımında en mükemmeli yapamayabileceği", katılımcı3'ün "anne olacak

kişilerin annelikle "kendi annelikleri ile ilgili abartılı davranışlarda bulunmadan annelik süreçlerini normal geçirmesi", katılımcı4'ün "kendi anneliğinin yaşına ve deneyimine göre farklılaşması" , katılımcı5'in"annelerin çocuklarını kendi istedikleri gibi ama kendi çocukluklarını hatırlayarak yetiştirmesi" anlatılarının hepsinde de bir bireysellik katmanı mevcuttur.

Buna göre daha önce sorduğumuz "bireysel annelik" - "bilinçli annelik" savunuculuğunun kaynağının eğitim düzeyi olup olmadığına dair mülakat analizlerinde bir ipucu elde edilememiştir. Fenomen annelerden birini referans vererek sosyal medya kullandığına kanaat getirilen lisansüstü eğitim derecesine sahip katılımcı annenin konuşmasında "bireysellik" etkisi gözlenmiştir ancak sosyal medya kullanıcısı olup olmadığına dair bilgi sahibi olunmayan eğitim düzeyi lise ve ilköğretim olan iki annenin konuşmalarında da aynı etki gözlenmiştir. Bu durumda sosyal medyadaki söylemlerden etkilenme ve diplomalı\sertifikalı\bilinçli anneliğin benimsenmesinin eğitim düzeyi ile ilişkisinin olduğuna dair herhangi bir çıkarımda bulunulamamaktadır.

Araştırmanın bir diğer inceleme konusu olan özne konumlarında, sosyal medya analizleri ile oldukça belirgin bir özne konumuna ulaşılmıştır. Öncelikle fenomen annelerin kendilerini konumlandıkları yer, annelerin kendi bireysel\fıtri\içgüdüsel anneliklerinin farkına varmalarını ve bunu diğer annelerin annelik tarzlarına ya da uzman görüşlerine tercih etmeleri gerektiğini öğreten kişi biçimindedir. İncelenen her bir gönderiye; duyurucu, öğretici, aydınlatıcı, yol gösterici, nasihat edici ve rol model olarak alınabilecek kişi özelliklerinin birini ya da birkaçını taşıyan kişiler olarak yansımışlardır.

Özne konumlarını yansıtan bu sıfatlara bir bütün olarak bakıldığında dinlerdeki peygamberlerin niteliklerine benzediği görülmektedir. Peygamberler tebliğ edicidirler (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2018). Bu benzerlik "mesih annelik" şeklinde bir kavramlaştırmaya olanak

sağlamaktadır. Mesih hem duyurucu, hem yol gösterici, hem öğretici, hem nasihat edici hem de rol model olacak kişidir tıpkı fenomen anneler gibi. Fenomen anneler bu konumlandırmayı açıkça ifade etmemekte, gizil olarak yapmaktadır. Ancak takipçiler fenomen annelerin gizil olarak yapılan bu konumlandırmalarını açık bir şekilde ifade edebilmekte; destek, tekdir ve övgülerle pekiştirmektedirler.

Takipçilerin kendilerini konumlandırmaları ise, fenomen anneyi onaylayan\destekleyen ya da itiraz eden konumlarıdır. Ya da fenomen annenin gönderisindeki 'biz' veya 'öteki' olarak konumlandırma yapmaktadırlar. Fenomen anneyi onaylayıp destekleyen takipçiler için iki farklı konum söz konusudur. Gönderide ifade edilenlerin kendilerini yansıttığını belirterek kendilerini "biz" grubunda konumlamakta ya da desteklemeye rağmen gönderide ifade dilenlerin kendilerini yansıtmadığını belirterek "öteki" konumu almaktadırlar. Gönderiye itiraz eden takipçiler ise ya kendilerini "öteki" olarak konumlandırmakta ya da başka ötekilerden örnekler vererek kendi konumlarına değinmemektedirler.

Buna göre tez çalışmasının analiz sonuçlarına göre sosyal medyada "mesih anneler" ile mesih annelerin öğreticiliği, aydınlatıcılığı, yol göstericiliği, nasihat ediciliği, haber vericiliği ve örnek rol modelliğini kabul edenler ve kabul etmeyenlerden oluşan takipçi kitleler varlık göstermektedir.

Mülakat yapılan katılımcı annelerin kendi konuşmalarında iki özne konumu ön plana çıkmıştır: "Zahmet çeken kişi" konumu ve "olması gerekeni olan kişi" konumu. Katılımcılar "zahmet çeken kişi" konumuna tüm anneleri grup olarak yerleştirmiştir. Kendilerini de ayrıca annelikle ilgili taşınması gereken özellikleri taşıyan ve iyi bir annenin nasıl davranması gerekiyorsa öyle davranan "olması gerekeni olan anne" olarak konumlandırmışlardır.

Fenomen anneler ile katılımcı annelerin özne konumları olması gereken anneliği kendi hayatları ile sunan kişiler olmaları noktasında benzerlik göstermektedir. Sosyal medyada fenomen annelerin gönderileri ve gerçek hayatta annelerin konuşmalarında annelik söyleminin olumlu inşası

söz konusuyken bunun fenomen anne takipçilerinde aynı oranda gözlenmemesi sosyal medya bağlamında alınan konumlarla ilişkilendirilebilir. Bir "mesih anne" karşısında takipçiler aydınlanacak, öğrenecek kişiler konumundadırlar böylece çoğunlukla "başarısızlıklarını, eksikliklerini, yetersizliklerini " rahatlıkla ifade edebilmektedirler. Mülakata katılan anneler ise ortamda tek anne olarak varlık göstermektedirler. Yanlarında ikinci bir katılımcı yoktur. Ayrıca mülakat soruları aracılığı ile bir anlamda fikirlerine başvurulmuştur. Ve söyleyecekleri her şey dinlenecektir. Böylece fenomen annelere benzer bir konuma kaymaları mümkün olmuştur. Bu konumun etkisi olumlu bir annelik kimliği kurulumuna olanak sağlamıştır.

İki aşamalı olan araştırmanın mülakat aşaması sınırlı tutulmuştur çünkü araştırmanın odaklandığı asıl bağlam sosyal medyadır. Mülakatlar sosyal medya ile gündelik hayattaki açıklama biçimlerini karşılaştırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Sosyal medyadaki annelik kimliğinin farklı bir söyleme dayanıp dayanmaması açısından, kendine has olup olmadığına dair bir ipucu olarak kabul edilebilir. Yine de mülakat katılımcı sayısı ve soru sayısı açısından sınırlı tutulması araştırmanın birinci kısmındaki yoğun verili analizi tam karşılamadığından yeterli olmadığı eleştirisi getirileceği kabul edilmektedir.

Bir diğer eleştiri ise araştırmanın birinci kısmında fenomen anne ve çok sayıda takipçi etkileşiminden doğan söylemin analiz edildiği ancak mülakatlarda bunun katılımcı tarafın ağır bastığı iki kişilik zayıf bir etkileşim olmasıdır. Bu durum da araştırmanın iki aşamasının kıyaslanarak analiz edilmesini yetersiz kılabilmektedir. Kıyası zayıf kılan bir diğer nokta ise mülakata katılan annelere sosyal medya kullanıcısı olup olmadıklarına dair doğrudan soru sorulmamasıdır. Bu durumda kendileri ifade etmedikleri sürece sosyal medya kullanıcısı olup olmadıkları anlaşılamamış ve sosyal medyanın etkisi daha net gözlenememiştir. Bunun yanı sıra araştırmanın ikinci kısmında katılımcılara yönlendirici sorular sorulması araştırmanın her iki kısmında da aynı tür data üzerinde çalışmayı sınırlamamaktadır.

Bu sınırlılıklar yeni bir araştırma için yol gösterici olabilmektedir. Sosyal medya bağlamında ve gerçek hayatta annelerin katılımcı olacağı fokus grup görüşmelerinden oluşan iki aşamalı yeni bir araştırma, tez araştırmasını bir üst basamağa taşıyabilecektir. Eksik noktaları aydınlatarak konuyu daha geniş ele alabilecektir.

KAYNAKÇA

Akbulut, T.N. (2004). Türk Televizyonunda Kadın Söylemi. Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma, Cilt:2, 157-162.

Akça, E.B. (2015). Medyada Annelik Temsilleri ve Anne Savaşları: Haftanın Annesi Yarışma Programının Analizi. Kadın/Woman 2000, 16\2, 91-112.

Arkonaç, S. (2008). 'Sosyal Psikolojide İnsanları Anlamak-Deneysel Ve Eleştirel Yaklaşımlar' Nobel: Ankara.

Aydede, C. (2006). Blog Çağı, İstanbul: Hayat Yayınları.

Badinter, E. (2011). Kadınlık Mı Annelik Mi? İstanbul: İletişim.

Bal, S. (2014). *Reklamların Eskimeyen Yüzü "Muhteşem Annelik" Anneler Günü Reklamları Örneği.* İlef Dergisi, 1(2), 59-85.

Berber, N. "*1980'lerden Bugüne Türkiye Kadın Hareket(ler)i*", (Çevrimiçi)

https://tr.boell.org/tr/isyan-direnis-kazanim-turkiyede-kadin-hareketi, 1 Nisan.2018.

Boz, N. (2012). Yeni İletişim ortamlarında Dijital Kimlik ve Benlik Sunumu. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi\Sosyal Bilimler Enstitüsü\İstanbul.

Bucholtz, M. ve Hall, K. (2005). "Identity and Interaction: A Sociocultural Linguistic Approach" Discourse Studies 7: 585-614.

Buldur, A. N. (2009). "A Qualitative Investigation of Maternal Representations in Pregnancy and Early Motherhood" Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Burke, P. J., & Tully, J. C. (1977). The Measurement of Role Identity. Social Forces, 55(4), 881–897.

Buz, S. Ve Schönberg, M. (2011). "Genç Alman Türkler ve İnternet Portalları: Kimlik, Güçlendirme ve Katılım İçin Bir Kaynak" Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi 10\38: 23-43.

Büyükbaykal, I.C. (2007). Medyada Kadın olgusu. İstanbul Üniveristesi İletişim Fakültesi Dergisi, 2, 25-26.

Büyükşener, E. (2009). Türkiye'de Sosyal Ağların Yeri ve Sosyal Medyaya Bakış, *Türkiye'de İnternet Konferansı Bildirileri Kitabı* içinde (ss.39-44). İstabul: Bilgi Kitapevi.

Brennan, S.E. (1991). Conversation with and through computers. User modelling and user-adapted interaction.1 (1), 67-86.

Cüceloğlu, D. (1997). "İnsan ve Davranışı", İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çaha, Ö. (2001). *"Türkiye'de Kadın Hareketi Tarihi: Değişen Bir Şey Var mı?"*, (Çevrimiçi) http://kadem.org.tr/turkiyede-kadin-hareketinin-tarihi-degisen-bir-sey-varmi/, 1 Nisan 2018.

Çoker, Ç. (2007). *Bir Sosyal Fenomenin Değerlendirilmesinde Üniversite Öğrencilerinin Kullandığı Söylemler ve Kaynakları.(*Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Davies, J.(2011). "Discourse and Computer-mediated Communication," The Continuum Companion to Discourse Analysis, Ed. by. Ken Hyland and Brian Paltridge, London, Continuum, pp. 228-243.

Demirtaş, H. A. (2003). Sosyal Kimlik Kuramı, Temel Kavram ve Varsayımlar İletişim: Araştırmaları, 1(1): 123-144.

Deirdre, D. J. ve Debra H. S. (2003). "Invisible Mothers: A Content Analysis of Motherhood Ideologies and Myths in Magazines" Sex Roles 1\2: 21-33.

Dökmen, Z. (2010). Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar, Remzi Kitabevi: İstanbul.

Edly, N. (2001). "Analisying Mascunility: İnterpretative Repertoires, ,Ideological Dilemmas and Subject Positions" Discourse as Data a guide for Analysis, SAGE publication, pp. 189-228.

Elçi, E. (2010). *'Kadın Olma'nın Anlamının Kadınların Söylemindeki İnşası ve Bu Söylemi Yaparken Kullanılan Dilsel Kaynaklar*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Erbaş, T. (2011). *Türkiye'de Tumblr Blog Ortamındaki Popüler Blogcuların Kullanım Pratikleri.* Yüksek Lisans Tezi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Başkent Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Facebook, (Çevrimiçi) https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Facebook ,5 Eylül 2017.

Fischler. C. (1986). Learned versus spontaneous dietetics: french mothers views of what children should eat. Social Science İnformation . 25/4, 945-965.

Goffman, Erving (2009) Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu, Çev. Barış Cezar. Ankara: Metis Yayınları

Göker, G. (2015). İletişimin McDonaldlaşması: Sosyal Medya Üzerine Bir İnceleme. International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 10/2, 389-410.

Güler, M. (2007). "Kuşaklar Arası Annelik Bilişleri, Kişilik Özelliği, Yaşam Doyumu ve Çocuk Yetiştirme Hedefleri" Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Haşlaman, T. Demirarslan Y. Mumcu, F.K., Dönmez, O. ve Aşkar, P. (2008). Çevirim İçi Ortamda Yapılan Grup Tartışmasındaki İletişim Örüntülerinin Söylem Çözümlemesi Yoluyla İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 35, 162-174.

Harre, R. Van Lengenhove, L. (1999). Positioning Theory: Moral context of intentional action. Oxford: Blackwell.

Harring, S.C. (2001). Computer-Mediated Discourse. *Handbook of Discourse Analysis*, edited by Deborah Tannen, Deborah Schiffrin, and Heidi Hamilton. Oxford: Blackwell.

Howard, A. J. (2000). Social Psychology of Identities. Annual Review of Sociology. 26, 367-393.

IAB İnternet Ölçümleme Araştırması 2010, (Çevrimiçi) http://www.oyayasayan.com/wpcontent/uploads/2011/03/iab_internet_olcumleme_arastirmasi.pdf, 15 Ocak 2017 .

Instagram, (Çevrimiçi) https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Instagram, 5 Eylül 2017.

Işık, Y.S. (2015). Küresel Kültürel Değişim ve Yeni Annelik: Ankara Kamil Ocak Mahallesi Örneği. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 50:48-75.

John N.Berry , "Educate Library Leaders," Library Journal, February 15, 1998 , (Çevrimiçi) http//www.epnet.com/ehost, 3 Nisan 2000.

Kimmons, R.(2014). "Social Networking Sites, Literacy, and the Authentic Identity Problem" TechTrends 58/2: 93-99.

Kollock, P. Ve Smith, M. (1996). Managing the virtual commons : Cooperation and conflict in computer communities. *Computer Mediated Communication : Linguistik, Social and Cross-Cultural Perspectives*, 109-128. Amsterdam: John Benjamins Publishing.

Komito, L. J. (2009), Virtually Local: Social Media and Community Among Polish Nationals in Dublin, Aslib Proceedings: New Information Perspectives, Vol. 61 No. 3.

Laney, E.K., Hall, M.E.L., Anderson, T.L. ve Willingham, M.M. (2015). " Becoming a Mother: The Influence of Motherhood on Women's Identity Development" Identity 15/2: 126-145.
McQuillan, J., Greil, L.A., Shreffler, M. K. Ve Andrew, V.B. (2014). "The Importance of Motherhood and Fertility Intentions among U.S. Women" Sociological Perspectives, 58\1: 20-35.

Mantovani, G. (1996a). New communication environments: from everyday to virtual. London: Taylor & Francis.

Oyserman, D. ve James, L. (2011). Handbook of Identity Theory and Researche, Springer: London.

Özkalp, E. ve ark. (2004). Davranış Bilimlerine Giriş. Anadolu Üniversitesi Web-Ofset: Eskişehir.

Öztan. E.(2015). Annelik, Söylem ve Siyaset. Cogito, 81:97-105.

Perry-Jenkins, M., Repetti, R. L., ve Crouter, A. C. (2000). Work and family in the 1990s. Journal of Marriage and the Family, 62, 981-998.

Rafi, M. S. (2014). Meaning Making Through Minimal Linguistic Forms in Computer-Mediated Communication. Sage Open 4:1-12. http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/2158244014535939

Riva G. ve Galimberti C. (1998). Computer-mediated communication: identity and social interaction in an electronic environment. *Genetic, Socialand General Psychology Monographs*, 124, 434-464.

Sayıl, M. ve ark. (2009). "Çalışan ve İlk Kez Anne Olan Kadınların Bebeklerinin Bakımı ve İşe Geri Dönme Süreci: İleriye Dönük Çoklu Etkiler" Türk Psikoloji Dergisi 24 (64), 1-14.

Schmitt, D.P. (2003). Are men universally more dismissing than women? Gender differences in romantic attachment across 62 cultural regions. *Personal Relationships* (s.307–331).

Sever, M. (2015). " Kadınlık, Annelik, Gönüllü Çocuksuzluk: ElisabethBadinter'den Kadınlık mı Annelik mi?,TinaMiller'dan Annelik Duygusu: Mitler ve Deneyimler ve CorinneMaier'den No Kid üzerinden bir karşılaştırmalı okuma çalışması." FeDegi: Feminist Eleştiri 7/2: 72-84.

Solis, B. (2010). TheEssential Guide to Social Media, (Çevrimiçi) http://www.onecaribbean.org/content/files/essentialGuidetoSocialMedia.pdf, 2 Şubat 2017.

Solmuş, T. (2012). Kadınlık ve Annelik Psikolojisi, Nobel: Ankara.

Stets, J. E.,&Burke, P. J. (2000). Identity theory and social identity theory. *SocialPsychology*
Quarterly, 63 (3), 224–237.

Suler, J. (2006) The First Decade of Cyber Psychology, (Çevrimiçi) http://www.rider.edu/~suler/psycyber/decade.html, 15 Haziran 2017.

Suler, J. (2005), The Basic Psychological Features of Cyberspace, (Çevrimiçi) (http://users.rider.edu/~suler/psycyber/basicfeat.html**,** 15 Haziran 2017)

Şentürk, L. "Örnek vaazlar", (Çevrimiçi) http://www2.diyanet.gov.tr/DinHizmetleriGenelMudurlugu/VaazHizmetleri/Peygamberlik%20Nedir%20ve%20Peygamberin%20G%C3%B6revleri%20Nelerdir.pdf , 6 Haziran 2018.

Şişman, N. (2017). Anneliğin Gizli ve Aşikar Tarihi. Nihayet Dergi, 28: 20-23.

Tajfel, H. ve Turner J.C. (1979). A integrative theory of intergrup conflict. W.G. Austin S.Worchel (Eds.) The Social Psychlogy of İntergrup Reletions. California: Brooks\Cole.

Teke, G. S. (2014). Dönüşen Anneliğe Yönelik Netrografik Bir Analiz: Blogger Anneler. Milli Folklor, 103:32-47.

Türkiye'nin İnternet Kullanım Alışkanlıkları Araştırması 2015, (Çevrimiçi) https://www.fikrimuhim.com/Binary/Images/Upload/internet-arastirmasi/FM_DA-tu%CC%88mu%CC%88.pdf, 15 Ocak 2017.

Twenge, J.M. (2007). Ben Nesli, Çev. Esra Öztürk, Kaknüs Yayınları: İstanbul.

Uğurlu, E.G. (2013).Annelik Rolünün Öğrenilme Sürecinde Medyanın Rolü. *Sosyal Bilimler Estitüsü Dergisi*,34, 1-24.

Uluğtekin, M.G. (2002). A Sociological Analysis of Motherhood Ideology. Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi\ Sosyal Bilimler Enstitüsü\Ankara.

Vatandaş, C.(2007). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları Dergisi, 35: 29-56.

Vural, Z.B. ve Bat, M. (2010). Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi'ne yönelik bir Araştırma. Journal of YasarUniversity 2010 20(5): 3348-3382.

Zaatari, Z. (2006). The Culture of Motherhood: An Avenue for Women's Civil Participation in South Lebanon . Journal of Middle East Women's Studies, 2(1): 33-64.

EKLER

Ek-1:Etik Kurulu Onay Belgesi